

VIJDON AZOBI

XATO

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan boshlayman!Allohga hamd bo'lsin! Avvalo sevimli Payg'ambarimiz Muhammad Mustafo s. a. v. ga olu ashoblariga salotu salom bo'lsin. Sizlarning har biringizga ham alohida - alohida salomlarimni yo'llayman. Ismimni ochiqchasiga yozishni ma'qul ko'rmadim. Men jurnalingizni o'qib boraman va juda-juda yoqtiraman. Modomiki o'quvchilar ibrat olsin deya "Vijdon azobi" nomli sahifa berib borar ekansiz, men ham boshimdan o'tga voqeani bildiray, agar lozim topsangiz yoritarsiz. Har kim ham menday hatto qilishi mumkin. Buni yozishimdan maqsad, boshqalar - yoshlar johil musulmonlar men qilgan hatoni qaytarmasinlar, bu voqeadan ibrat olsinlar. Hali sakkiz yoshga to'lmasdan - men erkatoyini go'zal joylar - kengliklarga qo'yib yubordilar. Lekin bu kengliklarni o'z vahshiyatlari va bo'rilar bor ekan... . Men ham bir bechora qo'zichoq edim, turkchani yahshi bilmaganim uchun meni boshlang'ich maktabga - Turkiyaga jo'natdilar. Turkiyada ikkinchimi, uchunchimi sinfda o'qiyotganimda olg'ir bo'ri - hotinboz kurdga yo'liqdim va talandim, u mening norasida va bokira dunyoyimni vayron qilib hayotimdan uzoqlashib ketdi. Hali go'dak bo'lganimdan hech narsani tushunmasdim. Oradan yillar o'tdi. O'n oltiga to'ldim. Unga bunga aqlim yeta boshladi. O'sha dahshatli kun yodimga tushib doktorga bordim. Men cahun isnod bo'ladigan holni eshitib haqiqatni anglab yetgach:" Rabbim, o'lar bo'lsam o'lib bo'ldim, bundan ko'ra jonimni olsayding, yashamasaydim!" - dedim. Ko'zlamdan yoshlar oqar, dugonalarimning tasalli berishlari ham meni ovutolmas edi. Endi uyimdagilarni yuziga qanday qarayman. Vijdon azobidan ezilar, oshkoru pinhon faryodu fig'onlar qilardim. Qiyomat kuni mahshargohda Yratgan Egam huzurida gunohlarim qancha, bilmayman. Ayting, men fohishamanmi yoki bechora qurbon? Yo butog'idan yulingan aybsiz gul? Allohim meni avf etarmikan? Men o'sha payt hech narsadan habarsiz, ma'sum go'dak edim, Aziz o'quvchilar, mening bu muhtasar, ammo achchiq hatot qissamdan hissa chiqarsinlar, ibrat olsinlar, yosh farzandlarini o'zga yerlarga yubormasinlar, yolg'iz va qarovsiz qoldirmasinlar, deyman. Menga ham kelajakda kimdir turmush qurishni yaklif etar, tabiiyku, unda javobim "yo'q" bo'ladi. Yana sizlardan so'rayman: endi ne qilaman? Uydagilar hanuz ahvolimdan habarsiz, bilsalar qay holga tushaman? Boshi berk ko'chaga kirib qoldim, chiqmoqqa intilaman. Qutila olarmikanman? Kelajak naslni pok tarbiyalamoqchi onalarga maslahatim - farzandlaringizni bu zaharli oynai jahonda nari tuting, ehtiyot qiling! Men olti yoshimda uydagilar uhlagach, ekran qarshidida yarim tungacha o'tirar va razolatni tasvirlovchi turli filmlarni tomosha qilar, ba'zi narsalarni o'rganar va ashulachi bo'lishni orzu qilardim. Uyning burchagidagi bu to'rtburchak ofat meni shunday zaharlab qo'ydi. Biz har kun ko'radigan va odatda o'ziga tortadigan narsalardan o'rnak olamiz va oqibati shunaqa hunuk bo'lib chiqadi... Gapni cho'zib boshingizni qotirib yuborganim uchun sizlardan uzr so'rayman. Olmoniyadan, noma'lum mushtariyngiz X. Sh. Aloh rozi bo'lsin.

Javob: Muhatarm singlim! Maktubingizni o'qib ancha mayuslandim. Boshingizdan bir bor bunday voqea o'tibdi. Afsus buni ortga qaytarib bo'lmaydi. Shunday ekan, kechmishni emas, kelajakni o'ylash kerak. Bu hodisa norasidalikda o'tgani uchun sizning aybingiz yo'q, siz yomon ayol ham emassiz. Johil jamiyatning qurbonisiz. tortinmasdan buni onangizga tushutiring yoki buni boshqalar orqali buni yetkazing. Sizni kelinlikka

so'rab kelganlarga ham vaziyatni ochiq ayting. Zotan, kechmishingizni ochiq aytishdan boshqa chora ham yo'q. Bir marta bunday ishni boshingizdan kechirganingiz o'ylab, o'zingizni yo'qotmang, endi ehtoyot bo'ling. Boshqa aldanmang. Bundan keyingi hayotingizga qarab Islomni o'rganing va boshqalarga ham o'rgating.

BIZ HAM MUSULMONMI Z

Salon orkestr saslariga to'lgan, gumbur - gumbur, jaz-juz ovozlari quloqni qomatga keltirar, hamma raqs tushayotganlarni kuzatar edi. Qizlar eng so'nggi urfda kiyinishgan. Bo'yalgan kipriklar, lablar... gul-gul ochilgan olov chehralar... . Bir payt moviy yomg'irpo'sh (kamzul) kiygan bir qiz o'rnidan turib, qarshisida o'ynayotgan dugonasiga:

- Juda ham isib ketdim, - dedi. Dugonasi esa:

- Bir daqiqa bo'lsa ham mana buningni yechib qo'y, jomeda emassan-ku ahir, to'ydasan, - dedi. Moviy kamzulli qiz nozik barmoqlari bilan yuzidagi terlarni sidirib qo'ydi. Uning oppoq yuzi tobora qizarib borardi. Bir zum qo'llari bilan boshidagi durrasini tuzatgan bo'ldi. Lojuvard ipakdan tikilgan bu libos birdan sirg'alib boshidan tushdi, qiz nima bo'lganini bilmaganday hurkak holda orqaga qaradi. Bir janob raqsga taklif etardi. Hayajonga tushib qolgan qiz shoshib yopinchig'ini yerdan ko'tardi. Changlarini qoqqar ekan, barcha unga qarayotganini his qildi. Ayol-erkak, yoshu qari unga qarab turishardi. Qizning yuzi uyatdan olovdek qizardi. Ne qilarini bilmay qoldi. Yopinchig'ini qayta boshiga o'ramoqchi bo'lgan edi hamki... ulani kuzatayotgan bir janob:

- Attang, shunday go'zal sochlar yashirilsa, ayb emasmi? Gunoh-ku azizam!- deya qizga yaqin keldi. Qiz ilk bunday holatga tushib qolganiga uyalib ketdi, juda hijolat chekardi. Durrasi bilan boshini va bo'ynini qayta o'radi. Sal avvalroq o'zini raqsga taklif qilgan yosh janob:

- Honimafandim, juda siqilib ketgan ko'rinasiz, hohlasangiz ravoqqa chiqib biror ichkilik ichamiz, - dedi. Qiz ortiq chidab turolmadi:

- Yo'q, beyafandi, men ichkilik ichmayman, - dedi. Yigit sal noqulay tortib, hijolatomuz:

- Nega? Sog'ligingizga to'g'ri kelmaydimi? - dedi. Qiz o'zicha o'yladi: "Mahmadonalik qilyapti, tartib-intizomli qiz ekanligimni bilib turib so'raydi-ya". Yigit hanuz taraddudli, hayajonli alpozda savoliga javob kutardi. Chekinolmasligini bilgan qiz:

- Beyafandi, bilsangiz kerak, Islomda mast qiluvchi ichkilik ichish haromdir. Shuning uchun ichmayman, - dedi. Yigit esa g'ashga tegar darajada bermalol tarzda:

- Ichkilikni harom ekanini bilaman, - deb javob berdi. Qiz juda hayajonlandi va biroz g'azab aralash qizishib:

- Demak, bilib turib, meni ichishga taklif qilishingizni qanday tushunish mumkin, - dedi.

- Ha, to'g'ri, atay aytdim.

- Nima demoqchisiz? Maqsadingiz nima? - dedi qiz qizishib.

- Ichmaysizmi?! - dedi yigit.

- Mo'mina qizlar ichmaydilar, - dedi qiz.

- Mo'mina qizlar bunaqa to'ylarga ham kelmaydilar. Chunki cholg'u, musiqa tinglamoq, raqs tushmoq ham harom ekanligini biladilar. O'ynamasalar ham bunday joylargabo'lishning o'ziyoq harom ekanligini ham biladilar, - dedi yigit. Qizning yuzi ko'kara boshladi. Ammo gapdan qolgisi kelmadi. Salondagilar ko'ngilhushlikni qo'yib ularning tortishuvini tomosha qilishardi.

- Modomiki, Islomni bilar ekansiz, siz bu yerda nima qilyapsiz? - deb so'radi qiz. Yigit

huddi shu savolni kutib turgandek darhol javob berdi.

- Qiziqish, honimafandi, qiziqib qoldim. Qiz hayron bo'lib o'yladi: "Ajabo bu kishini nima qiziqtirib qo'ydi ekan".

Lekin so'rab ulgurmasdan yigitning o'zi tushuntira boshladi:

- Salon qarshisida ko'chada kezinib yurardim. Yo'ldan bir necha ayollar, qizlar o'tib borishar edi. Bari yarim yalang'och kiyingan, yuzlarini pardoz qilib bo'yoqlar tortishgan, faqat siz ulardan farqli ravishda bo'yanmagan hamda o'rangan edingiz. Boshqa ayollar bir daqiqqa oldin bo'lsa ham ko'ngil ochishga shoshishar, ammo siz yoningizdagi ayol bilan sekin yurib borardingiz. Ma'zur tutgaysiz, bu orada suhbatlaringiz qulog'imga chaliniz qoldi. Szi yoningizdagi ayolga oyog'ingiz tortmayotganini va to'yga borgingiz kelmayotganini aytdingiz. U esa to'yga borish bilan gunohni bir-biriga aloqasi yo'qligini aytardi. Siz asl vazifangiz bo'lgan - Islomni o'zgalarga tushuntirish, yetkazishni unutib unga ergashdingiz. Men esa bunday ochiq sochiq to'yda o'ranib olgan ayol nima qilishiga qiziqib qoldim. Shuning uchun bu salonga kirib, sizni kuzatdim. Va qasddan sizni raqsga taklif qildim. Nima qilishingizga qiziqdim.

Kelganiga ming bor pushaymon bo'lgan qiz qarshisidagi yigit esli-hushli ekanini angladi. Buning ustiga bu haq so'zlarni eshitgach toqat qilolmadi - ko'z yoshlari oqa boshladi. Ko'zlari bilan to'yga birga kelgan dugonasini qidirardi. U yon tomondan kelib:

- Sizga nima bo'ldi jonim. Go'zalim, to'yni rasvo qildingiz, sovutdingiz, hor qildingiz. Sizdaylar ko'ngilhushlikni tushunarmidi? O'tday kelib o'tday ketasizlar. Birozgina madaniyatliroq bo'lsangizchi?! Qaysi asrda yashayapmiz o'zi azizam? Shu zamonda ham kallasiga o'rgimchak uya qurganlar ham bor ekanda. Ko'ngil ochmoqchi edik imkon bermadingiz, - dedi. Asabiylashgan qiz esa:

- Menga qara, O'ljoy, emni bu yergaqo'yarda-qo'ymay olib kelganing yetamagidek, endi e'tiqodimizni ham haqorat qilasanmi? -deya baqirdi.

- Shu qadar iymonli, so'fiy bo'lsang nega kelding? -dedi unisi. Va nihoyat tortishuv tugadi. Qiz yig'ishtirilib ketmoqqa hozirlandi. Sumkachasini olib kesmin yurdi. Dugonasi O'ljoy bo'lsa qahqaha oti, kalaka qilib qoldi:

- Chop so'fiy joynamozingga chop, ko'ramiz! Uyiga yetib kelgan qiz esa honasiga kirib yig'lar, Allohga duolar qilib, mag'firat so'rar, avf tilardi. Tonggacha uhlamadi. Vijdoni qiynab, so'roqqa tutar, tergov qilardi. "Musulmonliging qani! Qani islomiy yashamoqqa va da'vat etmoqqa qilgan qarorlaring. O'ljoy gunohni qaydan bilsin, sen nega unga ergashding? Gunoh ekanligini bila turib nega ko'z yumding. nega qo'l siltading? To'ydagi yigitning so'zlari haq, o'zi haqli edi". Yig'ladi... Namoz o'qib Allohdan kechirim soradi. Allamahol bo'lib ketganinga qaramay qizini uhlamaganini ko'rgan onasi Allohga yolvordi:

- Allohim! Menga shunday qiz berding-ki kechening yarmini isyon bilan kechirdi. Ikkinchi yarmini ibodat ila o'tkazmoqda. Ilohi! Qizimni kechasi ham, kunduzi ham O'zingni yo'lingda yurguvchilardan qil! Ey, Rabbim!

VIJDONNING SHAFQATSIZ ZARBALARI

Boshlang'ich, o'rta va oliy maktablarni tugatdim. Endi litseyda muallima bo'lmoqchi edim. Bu orada turmushga chiqdim. Erim mendan ko'ra ham dindan habarsiz kishi edi. Men hali o'zini bilmasdan musulmonlarga dushmanlarga hos munosabatda edim. Jome'ga borganni, namoz o'qiganni qoloq roza tutuvchini parhez qiluvchi, orqada qolgan odam hisoblardim. Muallima bo'lib ishlab yurardim. Bir kun eng sevimli o'quvchimning jome'dan chiqib kelyotganini ko'rib qoldim. Bu hol bir necha bor takrorlangach, jahlim

chiqsa ham hech kimga aytmadim. Shu hafta ichida ohirgi marta ko'rganimda toqatim toq bo'ldi. O'zi yetmagandek yana uch-to'rt bolani ham ergashtirib olgandi. "Demak aqlli, ilg'or deb bilgan o'quvchimiz zamondan orqada qolganlardan biri ekan. Qo'nimizda ilon saqlayotgan ekanmiz. Ertaga men bu ilonni boshini majaqlayman", deb ming'irladim. Ertasi kun uni o'rtog'ini savoliga pichirlab javob berayotganida tutib oldim. Nimani suhbatlashgan bo'lsa takrorlashni buyurdim. Do'stining savolini eshitmaganini aytdi. Jahl bilan yaqinlashdim. Birisining qulog'ini cho'zdim. Mo'ljalga olgan o'quvchimga esa ikki musht tushirdim. U dovdirab valdiradi:

- Men nima qildim? Mendan nima istaysiz? - deb ma'sumona qaradi. Uning o'zini himoya qilishi menga yoqmadi shekilli, yana shapaloq tushirdim. Shapaloq sinfdagi jimlikni buzdi. Sinfdagilar hayron. Ne bo'ldi onalariday sevgan Munis muallimlariga? Bir zumda olovday yondirib, uni bu qadar g'azablantirgan nima? Bu savollar javobini bir men va Alloh (j. j.) bilardi. Vaqti kelib Allohning hos lutfi ila hidoyatga keldim. hidoyatga kelgach musulmonlarni ayblab, ulani qoloq, orqada qolgan, qo'pol deb o'ylaganlarimdan uyaladigan bo'ldim. Endi ularga havas bilan qarardim. Men Iymonning hayotbash suvi, hidoyatning nuri ila ko'karib, Islom yo'lida bukilmas, sinmas ko'rkam chinorga aylanib borardim. Ammo kunu oylarki, yuragimni dard yeb bitirmoqda edi. Bu dard - vijdon azobi edi. Bir vaqtlar namoz o'qiydi deb urgan o'quvchimning ma'sum boqishlari namzo o'qishimdan oldin ko'z oldimdan o'tadi. Har tun esa vijdonimdan shafqatsiz zarblar yedim. Balki g'aflatda qilgan bu gunohimni Alloh j. j. kechirar, lekin o'sha o'quvchimning haqqini qayda va qay tarzda berib, rozi qilaman? ...

BOLAM PORA-PORA BO'LDI

Men Islomdan habarsiz oilani qizi edim. Shu atrofadagi qishgloqda o'sdim. Bir kun ovqat pishirdim. Yo'qligimda mushuk bolasi ovqatni yeb, qolganini yerga to'kibdi. Qattiq asbiylashganimdan jahl ustida mushuk bolasini yerga urib abjag'ini chiqarib tashladim. Buni qanday qildim? Shu qadar rahmsiz jonmanmi? Inson ovqatni deb, bir bechora jonni nobud qiladimi? Islomni bilmaguncha inson inson emas, vahshiy bo'lar ekan. Men Islomni bilmaganim, Allohni tanimaganim uchun shunday shafqatsiz ish qilib qo'ydim. Ko'p o'tmay turmushga chiqdim. O'zimni bahtli sanardim. Bir o'g'il ko'rib, uyimiz yanada obod bo'ldi. O'g'limni juda sevar, yeru-ko'kka ishonmas, asrab avaylardim. Sekin sekin ulg'ayib to'qqizga qadam qo'ydi. Lekin bungacha unga hech narsa o'rgatolmagandim. O'zim Islomni bilmasam, o'g'limga nima ham o'rgatardim. Hech bo'lmaganda Payg'ambarimiz s. a. v. ismlarini o'rgatsam bo'lmasmidi? Bolam eshakka minishni yahshi ko'rardi. Biz uyda yo'q paytimizda eshak bilan o'ynash uchun ipning bir uchini eshakning beliga, bir uchini o'zini beliga bog'lagan. Qishloq kuchuklari kelib hurgach, eshak jonjahdi bilan yugurgan va o'g'limni sudrab ketgan... Oh o'g'lim! Pora - pora bo'lgan bolam! Har bo'lagini har yerdan terib to'pladik. O'shanda lop etib mushuk bolasi ko'z oldimga keldi. Shunda hayvoniy, balki hayvondan ham past ish qilib qo'yganimni angladim. Rabbimdab avf so'rab, namoz o'qiy boshladim. U mushuk bolasini qasosini mendan olgandi. Zolim Alloh huzurida azoblanadi. Buni Islomni o'rgangach angladim. Sizdan o'tinchim, hech bir hayvon, hech bir insonga azob bermang, zilm etmang! Chunki Alloh mazlum tomonda bo'lar ekan. Men buni guvohi bo'ldim. Men vijdon azobida yashayapman. Bu azoblarning og'iri va dardlisidir. Qachonki mushukcha ko'rsam, men o'ldirgan mushuk bolasi va jondan suygan bolamni eslayman. Ko'z yoshlarimni tutib turolmayman...

BIR OILANI BUZDIK

Bizning vijdon azobimiz boshqalarnikidan farqliroq. Faruq Ahmad bilan o'ylab ko'rdikki, bizning hikoyamiz ham bir qancha odamlarda marhamat tuyg'ularini uyg'otishi mumkin. Har qalay shunday umiddamiz. Bia yozaylik, siz lozim topsangiz yoritarsiz. Biz buvimiz, ota-onamiz uch o'g'il jami yetti kishi bir oila bo'lib yashardik. Shod va bahtiyor edik. Buvimiz va onamiz dindor edilar. Akamiz 25, men 16, ukam15 yoshda edik. Akamiz ham o'qir ham ishlar edi. Onamiz bir kuni akamizga:

- Ali Domadning qizi Durdonani senga olib beraylikmi? - dedilar.

- Men u qizni yoqtiraman, lekin dindorligi yuragimni siqib yuboradi-da, - deb javob ebrdi. Ko'p o'tmasdan Durdona opamni akamizga olib berildi. Ota-onam dindor bo'lgaligi uchun quda tomon rozi bo'ldi. Ular turmush qurishdi. Lekin biz yangamizni yoqtirmadik. Maktabdan kelishimiz bilan onamiz uyda bo'lmasdi, yangamiz dasturhon yozib ovqatga taklif qilar, lekin biz ovqatlanmasdik. Oqshom akamizga:

- Yangam bizni och qoldirdi, - derdik. Akamiz uni urardi. Asabiga tegardik. Hijobli, qoloq derdik. Bechora yangamiz:

- Nega bunday muomala qilasiz, men ham sizday insonman. Aybim- Allohni amrida bo'lganimmi? derdi. Yig'lardi. Biz yana uni g'ashiga tegar, yoqtirmas, unga to'ng'izga qaragandek qarardik.

- Bizni uyimiz masjid emas, namozingizni jome'ga borib o'qing, - derdik. Aytmagan yolg'onimiz, qilmagan tuhmatimiz qolmadi. Qo'shnilarga ham uni hasis, pismiq, past, deb g'iybat qilardik. Onamizni tezda ishontirib o'zimizni ta'sirimizga oldik. bilmaganlari uchun onamiz tez aldandilar. Va otamizga:

- Bu kelin o'g'illarimizni qon qustirmoqda, - deya uni ham ishontirdilar. Yangamiz bilimdon edi. Ibodatlari ham onamiznikidan farq qilardi. Faqatgina namoz bilan cheklaniz qolmay fikrlarini bizga ham yuqtirmoqchi bo'lardilar, lekin biz... .. Bir kuni:

- Sizda hech inson qoni bormi? Mendan nima istaysizlar? - dedi bizga va yig'ladi. Kechqurun akamiz uyga kelganida biz unga:

- Yangamiz ota-onamizni hayvon deb haqoratladı, - dedik. Akamiz uni yana urdi. Yangam yig'lab:

- Hotinidan shular to'g'rimi-yo'qmi deya so'ramasdan aybim bo'lmagani holda meni uradigan inson bilan ortiq yasholmayman, - dedi va uydan chiqib ketdi. Besh oydan keyin ular ajralishdi. Qo'nyo Qaramonda turishardi. Bursaga ko'chib ketishdi. Oradan ko'p o'tmay akamiz Yusuf Karim yordamizda tavba qildi. Biz ham ikki uch yildan keyin tavba qildik. Iymonimiz ziyoda bo'lib borgani sayin, yangamizga qilgan pastkashliklarimizni eslab ezilardik. Bir kuni barcha gapni akamizga aytdik. " InshaAlloh, balki Yaratgan, sizni va meni avf qilar, borib Durdonadan uzr sorab olib kelaylik", dedi. Oradan to'rt yil o'tgandi. Akamiz:"Qo'limdagi javohir qadrini bilmadim, men ham insonmanmi? " deb go'dakday yig'lardi. Bursaga bordik. Yangamiz Yildirimda turishardi. Mahallalarini topdik. Uylarini so'rab shuni bildikki, yangamiz bir yil oldin turmushga chiqibdi. O'sha yerda uchchovimiz ham yig'ladik. Akamizni yuzlariga qaray olmadik, hanuz qaray olmaymiz. Durdona opamizni yuziga Mahshargohda qanday qaraymiz. Vijdon azobi bizni ezib yubormoqda. Bu vijdonsizligimizni unutilmayapmiz...

MENI KECHIR JIGARIM

Uni sizga qanday tanishtirsam ekan. Qiziqib qoldingizmi? Hozir aytaman. Vijdon

azobimga hamdard bo'larsiz. O'zingizni men bilan birga his qilib, qayg'u daryosiga g'arq bo'larsiz... U meni jonim, jigarim, jon qarindoshim! Unga Islomdan so'z ochgudek bo'lsam hayajonlanar:

- Mujohid bo'laman. O'qishni bitirara bitirmay chorshaf o'rayman, - deb ulug' orzulardan so'zlardi. Birgalikda Islom yo'lida harakat qilishdan so'zlashar, ahdlashar edik. Men uni tug'ishganim, jigarim dedim, chunki barcha musulmonlar bir - birlariga qarindoshdirlar. Kelajak haqida shunday go'zal ozularda yurganimizda birodarimni uyidagilar bu maktabdan olib, boshqa maktabga topshirdilar... Va oramizdagi munosabatlar zaiflasha boshladi. Uni maktabdan ketayotgan damdagiqiyofasini tasvirlay olarmikinman? Ko'zlari yoshga to'lgan... Yonoqlari ho'l... Yig'lab aytilgan shu so'zlar hanuz qulog'im ostida jaranglaydi:

- Opajon, onamlar bilan gaplashing, ularni siz ishontira olasiz. O'zingizdan meni ajratishlariga yo'l qo'ymang... Menga yordam bering opajon!- degandi. Bechora singlim qanday jamiyatda yashayotganimizdan behabar edi. U ko'p narsalarni bilmasdi. Jamiyat birovga tamg'a urdimi, u jamoatdan uzoqlashtiriladi... Uning onasiga ham shunday yomon tamg'a bosilgandi. Shuning uchun unkiga bormoqchi bo'lanimda onam:

- Ularnikiga borib, o'sha ayol bilan suhbatlashsang bergan sutimga rozi emasman, - dedilar. Bilmassan jigarim... hatto onagning sen bilan so'zlashishini istamaslar, ishon. Lekin men zinhor ular bilan hamfikir emasman. Bilardimki, sen aybsiz eding. Sen ishonchga to'liq eding. Sen islomiy yashamoqni istarding. Seni mendan boshqa tushunuvchi yo'q edi. Seni tushunishni istamaydiganlar ko'p edi, jigarim men ular ichida yolg'iz edim. Esning aybsizligingni qancha aytsam ham meni tinglamadilar, ishonmadilar menga.

- Uning aybi yo'q, gunohiga qolasiz, - dedim. Yana nimalar bo'ldi... Baribir hech natija chiqmadi. Har qalay nima bo'lganda ham senga ishonchim mustahkam va adoqsiz edi. U hech qachon o'zgarmaydi, derdim. Shu ishonch shu fikrlar asosida ilgarilashingni umid qilib yashadim. Oradan kechgan bir yil ichda sen o'zligingdan ayirilmading. Yuragimni qarida eding, ishon, jigarim... O'zimning tug'ishganimdek eding, chunki ishonchimiz va e'tiqodimiz bir edi. Qanday qilib seni o'ylamay? Qanday qilib sendan ajralishni o'ylay? Sen Islom foydasi uchun shahs bo'lmoqchi eding. Doim sendan go'zal habarlar kutardim... Bu umidvor kutishim achchiq bir habar bilan qalbimni yaraladi. Eshitdimki, ovozi bo'g'ilgan dugonang o'rniga maktab xo'riga qo'shilibsan. Keyin esa restaran qo'shiqchisiga aylanibsan. Erkak do'stlairng seni bir -bir tabriklar ekan... Doim senga muhlis ekanliklarni izhor qilishar ekan... Vaholanki, sen mening bilishimcha bunday ishni o'lim hisoblarding. Aslo lapar aytmasding... Bu ishlarni Islomdan tashqari deb bilarding... Endi ularni unutib... o'zgarding. Ne qilay... ko'zyoshim, fig'onimni ichga yutishdan bo'lak ne kelardi?! Shunday qilmoqchidingmi jigarim? Sen bilan shunday bo'lishni so'zlasharmidik? Bunday yomon habar eshitishni o'rniga, o'lim habarini eshitsam bo'lmasmidi? Islomdan tashqari chiqmaslikka so'z bergan eding-ku! Kufr botqoqlari ichra ochilgan Islom Guli bo'lmoqchi eding-ku. Botqoqlik ichra minglab qizlarning hidoyatiga sen vasila bo'lmoqchi eding. Islomni yetkazmoqchi eding. Nima qilib qo'yding? Ne qilding? Yuragimni qanchalar yoqding. Vijdonimni nechog'lik zirqiratding. Seni qanday qilib yo'qotdim? so'lishingga qanday qo'l siltadim, qanday ko'z yumdim? botqoqqa botishingga qanday rozi bo'ldim? o'ylaganim sayin ezilaman. Sening bu holga tushishingga men sababchi bo'ldim. Yordam soraganingda qo'limda hech narsa kelmadi. Ota - ona, atrof jamiyat deb, seni buzilgan jamiyat qo'lga yolg'iz tashlab qo'ydim. Kechir meni jigarim. Avf et, singlim. Senga yordam etolmaganim, sening uchuno'z burchimni bajarolmaganim uchun avf qil. Seni, sen kabi yuzlab yoshlarni botqoqqa botirganimiz uchun bizlarni avf et. Seni himoya qilolmaganim uchun

kechrishingni so'rayman... Va sizlar! Ye, o'zidan o'zgani qutqarmoq jafosini chekmagan, uylariga berkinib olgan musulmonlar! Islavothona - tuzoqqa tushgan har bir qiz uchun mas'ul ekanligingizni unutmang! Ishonchi egovlana-egovlana dinidan uzilgan har yoshning uvoli zimmangizga yuklanishini anglaysizmi? Allohni inkor qilib, ota-onasiga isyonkor bo'lgan, Qur'onni toptab Islomga kufr etuvchi har yoshga har musulmon javobgar emasmi?! Allohim! Aslida bu bir meni emas butun jamiyatni vijdon azobi emasmi? Kechir meni singlim. Avf et. Va seni sendan ayirganlarni... Seni sendan tortib olganlarni... Va gulday so'ldirganlarni... Meni va boshqa qardoshlaringni kechir... Yo'qsa vijdon azobi meni ezib, parchalab tashlaydi...

OTAMNI O'LIMIDAN SEVINDIM, AMMO...

Mening ismim Qoya, hozir Abu Bakr. Bugun otam mozorga, onam esa qamoqqa ketdi. Men oilamizning to'ng'ich farzandiman. Men uchun jonu jahonim, harkimim ukam yolg'iz Chungiz (Ali) qoldi. Ajal onamning qo'li bilan otamni olib ketdi. Onam hibsdan nima qiladi? Onam otamni qotilimi? yoki otamni, bolalarini, hatto jamiyatni qutqargan fidokormi? Savollar... javoblari bormi yoki yo'q? Onamizni qamoqqa, otamizni esa mozorga yo'lladik. Bu jamiyatning tasqara basharasidir... Bu hayot bir necha kishini emas, otasi aroqho'r, onasi qotil, bizning ko'zyoshlarimiz, mashaqqatlarimizni bo'lishganlarni hayoti... Biz ikki aka-uka onamizni hayotini bilishga qiziqardik. Onajonimiz biroz jim bo'lib qolardi. Yuzini mashaqqat chulg'ardi. Song g'amgin tabassum qilardi. Shu yuz harakatlari uning dardli ayol ekanligini anglatardi. O'sha paytlarda bizni hafa qilmaslik uchun bizga qaramaslikka, yuzlarini ko'rsatmaslikka, yashirishga urinardi.

- "Otangiz bilan oramizda beshikkerti degan narsa bor edi. Otangiz meni sevishini aytar, o'zlari kelishgan, sevimli, muallimlikka mehr qo'ygan edilar. Uylanish uchun u paytlarda shu narsalarni o'zi yetarli edi. Musulmonlik ahtarmasdim, meni ham dindan habarim yo'q edi, o'sha paytlarda. Meni otamdan so'ratdi, bermadilar. Meni olib qochdi, biz turmush qurdik. Bir yilcha bahtli yashadik. U paytlarda ham ichardi, lekin oz ichardi. Uyda haddan ziyod janjal ko'tarmasdi. Keyin ichkilikka ruju' qo'ydi. Birinchi farzandimiz qiz bo'ldi, lekin o'ldi. Keyin sen tug'ilding. Uch yildan so'ng Chingiz... . Bundan keyingi hayotim har kuni bir hil kechdi. Tayoq, zulm, ochlik, keyin o'zlaringiz ulg'ayib hammasini ko'rdingiz". Koshki ulg'aymasaydik, ko'zimiz bilan ko'rmasaydik, onajonim! Sizga qilingan zulmlar, kaltaklarga javoban yig'lardik. Qo'limizdan boshqa hech narsa kelmasdi. Otamni inson deyishimiz uchun o'zimiz insonlikdan chiqishimiz kerak edi. Hayvon ham deyolmasdik... Chunki hayvon ham bu ishlarni qilmasdi. Otamiz inson ko'rinishidagi g'alati bir yaratiq edi. Muallim bo'lgani uchun maktabga borishiga to'g'ri kelardi, lekin bormasdi. Dars o'tishga bizlarni yuborardi. Mudir so'rsa kasal derdik. Davlat muallim tayyorlab, diplom beradi va bir sinf 20-25 o'quvchini qo'oliga topshiradi. Lekin u mast, maktabga kelmaydi. Oilasiga zulm qiladi, och qoldiradi. Lekin oy boshida maoshini naqd undirib oladi. Otan dinsiz odam edi. Onamni ham o'z ta'siriga olar, o'ziga o'hshatmoqchi bo'lar, lekinonam Allohdan ko'ngil uzmaslikka harakat qilardi. Lekinotam onamni namoz o'qishi, ro'za tutishiga to'sqinlik qilardi. Doim o'tkir asboblarni yashirib qo'yardik, bizni yaralab yoki o'ldirib qo'yishidan qo'rqardik. Bir kuni beso'naqay oyog'i bilan onamni tepdi, onamning o'ng qoshi yorilib atrofni qonlarga bo'yadi. Otam onamni qancha ursa ham onam bizlarni aralastirmasdi. Bizni urdirmas, bor zulmu jafoni o'zi chekardi. Lekin o'ng qoshi yorilibhar tarafga qon tizillab otilganida, necha yillardan buyon ilk marta chaqirdi.

- Qoya! Meni qutqar! Qytqar boalm, menga yordam ber! Onamni o'lib qolishini

o'yladim. Otamni ushlab tortdim. Otam turdi, tig'li narsalarni izladi, topolmagach meni urdi... Otam topgan maoshini ichkilikka sarflardi, orada onamga ham berardi. Bozorga borilmas, tuzukroq ovqat ham yemasdik.

Aroqxo'r odam hayvondan ham battar bo'larkan. Otamiz uyda yalang'och yurar, hojathonaga ham chiqmas, uyda, tog'oraga yozilardi. Tog'orani ham biz yoki onam olib kelardik. Hayvonga o'hshab bo'kirardi. Agar tog'orani kaltiravermasak, uyning duch kelgan joyiga katta-kichik yozilaverardi. Ha, bular ichkilikni hunarlari edi... Onam otamni o'ldirishidan bir kun avvalgi oqshom ham u mast edi. Onamni, meni Chingizni urdi. Daf bo'lishimizni, yo'qsa hammamizni o'ldirishini aytdi. Yillar tinglagan tahdidlarimiz edi bu. Ertalab maktabga ketdim, shomga yaqin soat beshlarda amakimning qahvahonasiga o'tdim. Amakim otamni ko'rsatib:

- Eplay olmayapti, -dedi. Otam odatdagiday mast, choy quymoqchi bo'lar, lekin to'kib sochardi. Otamni uyga olib keldik. Ukam maktabda. Onam o'tinlarni maydalab teshani poygohda unutib qoldirgandi. Otam ichkariga kirishi bilan odatdagiday baqirdi. Otamni poyafzalini yechmoqchi bo'lgan onamni tepib yubordi. Va boltani olib onamga tashlandi. Onam qo'lga nogohon tushib qolgan tesha bilan otamni boshiga urdi. Onam kamzul kiyib eshikni qulflab chiqqanlarida maktabdan ukam kelgandi. Onam buni yo'lda ukamga aytmagani uchun u otam onamni urib qarindosh;larinikiga ketgan deb o'ylagan, albatta, keyinroq hammasidan habardor bo'lgandi. Onam vaziyatni tog'amning o'g'liga tushuntirgach, u:

- Bor, taslim bo'l, -dedi. Onam qotil kabi mahkamaga bordi. Holbuki, onam qotil emas, 19 yillik azobga nuqta qo'ygan, o'zini himoya qilgan ayol edi. Agar onam otamni o'ldirmaganida u onamni o'ldirardi... Lekin voqeani halqqa yoygan gazetalar o'zi istagandayyolg'on yashiqni yozmoqdalar. Bu o'zini himoya qilgan odamga tuhmatdan boshqa narsa emas. Mana shu gazetalardan birini habari: " Mast erini o'ldirgan hotin - ikki bolaning onasi o'zini mirshabga topshirdi. Ichkilik va tayoq 19 yillik oilani buzdi, vayron qildi. Orqada otalariami onalarigami yig'lashni bilimgan ikki bola qoldi. Er hotin o'rtasida 19 yildan beri davom etib kelayotgan janjal o'tga kuni jinoyat bilan yakunlandi. Bolalar maktabdaligida erini eshikortida yashirinib kutgan Oisha Qushchi uni ichkari kirar-kirmas ilgari hozirlab qo'ygan tesha bilan boshiga urdi. " Meni ezayotgan erimning o'limi ema, bolalarimning ham onasiz, ham otasiz qolishgani" deydi". Fodiyi onajonimiz eng qiynalgan vaqtida ham bizlarni o'yilardi. O'n yillarki, o'sha azoblarga bizni deb chidab kelmadimi? Bizni ezyotgan narsa ham onamizdan ajralishimiz edi. Otamiz har kuni so'kar, telbalar kabi baqirardi. Onam tesha bilan urib, uni tinchitdi. Hech bo'lmaganda otamizning dunyoda chekayotgan azoblariga yakun yasagandi. Ba'zan onamga zulm qilgani esimga tushib ketsa, yahshiyam o'ldi, deb yuboraman. Qisqasi, o'yilab qaragam, otamning o'limiga sevinar ekanman. Otam o'z qarindoshlariga ham isnod keltirgan, ular biznikiga kelishmasdi. Onam qamalgunicha otam uchun namoz o'qidi. Dinsiz otamni janoza namozni o'qib, uni musulmonlardek ko'mdilar. Onam qamalagach sinovli kunlar boshlandi. Bir kuni u, bir kuni bu qarindoshimiznikida turamiz. Ovqat berib kuzatadilar, kuzatadilar emas, ketkazadilar. Keyinroq ba'zi musulmonlar bizlarga yordam berishdi. Hozir shu musulmonlar yonidamiz. Biz o'qib dinimiz uchun foydali inson bo'lishni niyat qilamiz. Eng ulug' tilagimiz: Onamiz biroz oldinroq bo'lsada ozod bo'lsa, to'yib to'yib bizni bag'riga bosishi, boshimizni silashini kutamiz. Dinimizni o'rganar ekanmiz, ismlarimizni o'zgartirdik. Men Abu Bakr, ukam Ali nomlarni oldik. Ammo dinni o'rganganimizdan keyin, otamizni ibodatsiz, balki iymonsiz o'lganiga qayg'urdik, g'ussalarga cho'mdik...

VIJDON AZOBI TINURMI?

Sevimli qizim! "Maktub" jurnalini o'qidim. Kechmishimni o'yladim. Bir jihatdan o'tgan ishga salovot dedim. Yana bir jihatdan meni qiynayotgan vijdon azobini yozib, ko'nglimni bo'shatay dedim. Qimmatli qizim! Men bu satrlarni gunohimning tashhiri uchun emas, erkak farzandlarimga saboq bo'lishi uchun bitmoqdaman. Bu sizga yoqmas, jurnalingizda yoritmassiz. Bu sizga havola. Bu nodonligim haqida qanday so'z bilan boshlasam ekan. Qisqasi, shunday: 19 yoshimda, meni 4 yil kutgan Malak bilan unashtirildim. Bir fabrikada ishchi edim. U shu fabrikani mudiri Ismatbeyning qizi, ayni paytda o'sha yerda kotiba bo'lib ishlardi. U litseyni, men boshlang'ich maktabni tugatgan edik. Turmush qurdik. U men uchun kuyib-kuymanar, menga qattiq bog'lanib qolgan edi. Juda ham mehribon ayol edi. Askarlikdan qaytgach, menga qo'lidagi va bo'ynidagi tilla taqinchoqlarini berdi. Jag'lo'g'lunda attorlik ollari do'konini ochdim. Ahvolim yahshilanib borardi. Lekin men hastalanib qoldim. Yil bo'yi Jarrohposha Tib fakultetida davolandim. Avf etasiz, hojatga borishimgacha hotinim yordamlahsardi... U ismi jismiga monand Malak edi. Men uchun yig'lamagan kuni bo'lmasdi... Qisqasi hotinim fidokor va jafokash ayol edi... Shunday qilib 26 ga kirdim. Sog'aydim. Farzandli bo'ldik. Qaytadan do'kon ishlari izga tushdi, yana ishlay boshadim... Hali aytganimday uni juda sevardim... Doimiy harodorlarimdan biri, 20 yoshlardagi Nasrin degan qiz bor edi. Men bilan suhbatlashishi juda ta'sirli taassurot qoldirardi. Avvallari: "La'nat bo'lsin, shaytonga", deb yurdim. Ikki yil unga bo'lgan munosabatimni bilolmay yurdim. Malagimga hiyonat qilolmasdim. Shayton ham bekor turmas, meni Nasringa qarab tortardi. Shunga qaramay kurashdim, ohiri Nasrin g'olib keldi. Oilali ekanimni bila turib meni o'ziniki qilishga urindi, bunga chora izladi. Men Nasrin bilan noqonuniy hayotimni boshladim. Uyga borganimda, hotinim menga yahshi muomala qilishi bilan injiqligim tutar, uni ezishdan zavqlanadigan odamga aylangandim. Malak hayron edi:

- Nima bo'ldi Ismat, - der, men esa yanada uni ko'proq qiynar edim. Qay tarafga bosh urishimni bilmas, arziyas narsa uchun uni do'pposlardim. Yillar o'tdi. Nasrin bilan oramizdagi harom va noshar'iy munosabat o'zini ko'rsata boshladi. Ammo Malak ishonmadi:

- Mening erim bunday ish qilishi mumkin emas, u meni sevadi, - deya mish-mishlarni yolg'onga chiqarardi. Bu qanday gapki, u menga bo'lgan ishonchi tufayli bu haqda mendan ham so'ramadi. Bu meni yanada ezardi... Bir kecha Nasrinning uyiga bordim. Uning uyiga kirishim bilan oyog'im sholga o'hshab qoldi... Yurolmadim. O'sha kuni uning uyida qoldim. Ertalab Nasrin kasalhonaga eltish uchun moshinaga chiqarayotganida meni qo'ltiqlab oldi. Amina qizim, shu yerda nima bo'lsam bo'ldim... qaragam qarshimda Malak turibdi. Men qotib qoldim. Malak ham shu holda edi. Bir payt Malak yiqilib tushdi. Zo'rg'a yoniga bordim. Odamlarning yordami bilan uni moshinaga mindirdim o'zim ham mindim. Qaysidir shifohonaga eltdim. Ammo g'isht qolipdan ko'chgan, Malak shol bo'lib qolgan edi, meni tanimasdi. Shifohonada bir oy yotdi. Chiqqach hotirasi qaytdi. Ammo meni ko'rishni ham istamadi. Majidiyaga tog'asinikiga ketdi. Qancha yolvorsam ham uyga qaytmadi. Bolalarga u-bu narsalar yuborib turdi. Uni ko'pyillar ko'rolmadim. Beldan pastini tutolmasdi. Hali ham shunday holda deb eshitaman. Yana oradan yillar o'tdi. Farzandlarimiz turmush qurishdi. Meni ko'rmaslik uchun to'yga ham kelmadi. Uni 23 yil badalida biror marta ham ko'rmadim. 23 yildan so'ng o'g'limning uyida ko'rdim. Koshki uni bu holda ko'rguncha ko'zlarim ko'r bo'lsaydi. Chokib keksayib qolgan. Dardu g'ami yuziga yozilgan, yuz bitiklaridan o'qilib, bilinib turardi. Meni ko'rgach:

- Keling, Ismat, ishingiz oqibatini ko'ring. Balki iftihor etib, o'zingiz bilan maqtanarsiz, - dedi. Tosh qotdim. U o'tirgan joyga qarab yurdim. Menga baqirdi:

- Qani chiqing, chiqib keting, bu yerdan chiqing, chiq... - deya yig'lab yubordi. Hozir o'g'limning uyida ekan, butunlay yotib qolibdi. O'g'limni ogohlantiribdi:

- Agar uni ichkariga qo'ysang, senga bergan sutimga rozi emasman! Hullas, Malak jon chiqar holda ham meni ko'rishni istamaydi. Nasrin tufayli Malagimga jahannam azoblarini soldim... Vijdon azobidan qutulolmayapman. Allohga: "Jonimni ol", deb yolvoraman. Lekin Allohga Malakka qilgan zulmimning hisobini qanday beraman. Nasrin deb vayron etdim Malagimni... Jigarim eziladi, quvuriladi... Amina qizim! Yozing, mening jirkanch ahvolimni, toki, shahvat deb oilalarini buzayotgan farzandlarimizga ibrat bo'lsin! Sizga yuragimni bo'shatdim. Jurnalda yoritmasangiz ham mayli, biroz tinchlandim. Hech bo'lmasa orqamdan tupuradiganlar topilar. Bolam yig'lab yozdim, qanday yozildi, bilmayman, hatolarimni tuzatarsiz. Keyin Rajab o'g'limga jo'natarsiz... Jurnalni Malagimga o'qib berar, hech bo'lmasa 30 yil uni deb yig'laganimni bilar. Yozing bolam bu kekxa kishini vijdon azobini yozing. Bu shunday vijdon azobiki, bundan ko'ra itday o'lib ketganim bayram edi. Qizim, vaqtingizni oldim, boshingizni qotirdim. Allohga omonat bo'ling. Meni duo qiling. Meni qanday davo tuzatishini bilmayman. Balki siz bilarsiz, men cholga yordam bering...

Aminadan javob: Muhtaram ulug'imiz! Og'amiz! Meni yig'latgan "doston"ingizni biroz qisqartirish bilan e'lon qilmoqdamiz. InshaAlloh, Malak honim ham o'qib sizni kechirar, kechirishlari ham kerak... Chunki bu qayg'u alamlar gina adovatlar bu dunyoda ham ohiratda ham foydasiz, aksincha juda zararlidir. Ham nechun avf etmasinlarki, Hazrati Oisha(r. a.)onamiz Rasululloh s. a. v. ni sevganlaridan ham ko'proq sevarmidilar... . Validamiz o'sha buyuk zotni boshqa validalarimiz bilan bo'lishardilar, shuni Malak honim ham bir o'ylab ko'rsalar yahshi bo'lardi... . Ko'rardilarki, bu u qadar jiddiy tus beradiganvoqea emas. Ha o'rtada Islom shuuri bo'lmaganda qilingan hato va hiyonat... ammo hatolarni hatto Alloh j. j. kechiradi, agartavba haqiqiy bo'lsa. Sizning hatoyingiz Islomiy yashamaganingiz va Islomni bilmaganingiz oqibatidir. Malak honim hamayni holdalar... Ular Islomni bilib yashasalar, Allohga taslim bo'lib bo'lsalar har yahshilik va har yomonlikni Allohga havola eta bilsalar edi, o'shanday mudhishlikka tushmasdilar. Hech bir narsaga kech qolinmaydi. O'limkelmasdan ko'p narsaga ulgursa bo'ladi. Siz pushaymonsiz, tavba qiling Yaratganga sig'ining... Sizni bahtli qila oladigan sabablarni faqat Alloh yarata oladi. Malak honim ham Allohga sig'inib, Alloh avf etuvchilarga va'da etgan mukofatga erishsinlar.

OH, OLMONIYA SEN MENI KUYDIRDING

Komil bilan turmush qurganimizdan so'ng qiyin kunlarni boshdan kechirdik. Kichik bir honada qaynonam, qaynsinglim, hammamiz birga turar, tunlari shu honaning bizga ajratilgan honaga o'tardik. Mashaqqatli, og'ir kunlar edi... Bir nech oydan keyin homiladir ekanligimni bilgach, aqlimdan ozguday bo'ldim. Bu qadar kichik uyga, biror marta ham dasturhonga ikki hil taom topolmay turganimizda yana bir sherik qo'shilmoqchimi... Komil doim taskin-tasalli berardi. "Alloh buyuk... bizning topganimizni topolmayotgan, bizdan ko'ra quyin ahvolda yashayotganlar bor, shukr qil, sabr qil... "Sabr etmoqqa holim bormidi! Tuzum yetishtirgan, ko'chalarda ulg'aygan qiz edim. Komil bilan istirohat bog'ida tanishdik, bir-birimizga ko'ngil qo'ydik, turmush qurdik. Ammo bu shartu sharoitlarni bilmas, uyimdagilarga ham biror narsa deyolmasdim. Chunki o'zim pishirgan oshni aylanib ham o'rgilib ham o'zim ichishim kerak. Farzandimiz tug'ilishiga uch oy bor edi. Bir dugonamning eri Olmoniyaga ishchi bo'lib ketganini eshitib, uyga yugurdim. Komil uhayotgan ekan, shoshib uyg'otdim:

- Komil, turing, tez bo'ling!
- Nima bo'ldi, yov bosdimi?
- Ha, yo'q, ammo muhim gap bor...
- Yurakni siqmay, gapir tezroq.

- Zahro opani eri ishchi bo'lib ketibdi. Ertalab eshitdim. Siz ham borsangiz bo'lardi. Farzndli bo'lamiz, bu qashshoqlik, bu iztirobdan qutulaylik, -dedim. Men yiolvorganim sari u rad etardi. Hafa bo'lib g'am chekkanim tufayli o'ringa yotib qoldim. Holimga achindi. Bir kuni "ho'p" dedi. Ketvchilar ro'yhatiga yozildi. Ikki oydan keyin jo'nab ketdi. Bizga undan pul kela boshladi. Menga maktub yo'llab: "Uy olib sizlarni ham keltiraman", deb yozardi. Bir yil o'tgach biz ham Olmoniyaga ketdik. Qashshoq kunlarimiz barham topdi. Juda boy bo'lmasak-da, turmushimiz juda shirin, go'zal edi. O'g'limiz o'sib borardi. Ikkinchi farzandimiz ham o'g'il bo'ldi. Oradan 7 yil o'tdi. Yarim tun edi. Komil ishdan kelmadi. Bir joyga uchrab qolgandirda dedim. Telefon jiringlab, havotirli tovush eshitildi.

- Komilbey hozir shifohonada, - deb manzilini aytdi. Yo Alloh! Qanday gap, telba bo'layozdim. Tashqariga otildim. Go'yo yo'llar bitmas, zinalar ko'payib borardi ... Komilni menga ko'rsatmadilar. U og'ir yaralangan ertaga ko'rishingiz mumkin, - deyishdi va qilinishi lozim bo'lgan ishlarni aytishdi. Meni kasalhonada ham qoldirishmadi. To'g'ri uyga keldim. Tonggacha mijja qoqmadim. Bolalarga ahvolni biroz bo'lsa ham tushuntirdim. Lekin ularni shifohonaga olib bormadim. Ertalab o'zim bordim. Doktor yuzimga qarab umidsiz ohangda: "Erngiz o'ldi. Pastda morgda", dedi. O'sha paytdagi holatimni qanday izohlayin. Rabbim hech kimni bunday ko'yga solmasin. Hech kim bunday musibatni ko'rmasin. O'ngga-chapga chopib, morgni izladim... . Bir mutahasis nimani izlayotganimni so'radi. "morg" deyishim bilan meni Komilimni oldiga olib bordi. Komilning ustiga yopinchiq tashlab qo'yishgandi. Qo'llarini esa ko'ksi ostidan bir biriga o'tkazib, chalkashtirib qo'yishgandi. Darhol qo'llarini yozib to'g'riladim. "Bu musulmon, nasroniy emas", - dedim. Mutahasis menga qaradi. Chunki men musulmon ayoliga o'hshamasdim. Erimni ham menday bo'lsa kerak deb o'ylashganmi, unga nasriniycha munosabatda bo'lishgan... . Keyin Komilni kiyim-boshini keltirdilar. Qo'l ro'moli, paypog'i - hamma narsasi qon edi. Hamyonini ham berdilar, ichida pullari bor edi. Yana bir kishi mayda pullarni hisoblab hovuchimga qo'ydi. Men pullarni o'sha yerdayoq sohib tashladim. O'sha pullar uchun Komilimdan ajrab qolgandim. Endi bu pullarni nima keragi ham bor. Endi bu pullar yuragimni yoqadi, meni kuydiradi. Endi Olmoniya degan so'zni eshitsam, yoshlar erim pul topgani safarga ketyapti deyishsa, yubormang, shukr qiling, keyin menga o'hshab kuyib qolmang deyman. Hudo ko'rsatmasin, eringizga biron gap bo'lsa so'ng vijdon azobida Qiynalmang!

ONAM VA OILAM MENI HAQLI TARK QILDI

Sizlarga ahvolimni qisqacha bayon qilay. Umid eturmanki, sizlar ibrat uchun yoshlarga yetkazgaysiz. Men vijdon azobi ichra huzursiz hayot kechirmoqdaman. Dardimni bilgan do'stimning tavsiyasi bilan "Maktub" jurnaliga yozmoqdaman. Men qilgan hatoni boshqalar qilmasin, deyman. Onajonim haqlarini o'tay olmadim. Men uchun o'zlarini o'tga cho'qqa urdilar. Meni Qur'on o'qish bosqichiga yo'llab, Alloh yo'lida yurishni istadilar. Menga dunyoning o'tkinchi ekanini anglatishga harakat qilardilar. Lekin men onaizorimning biror so'ziga e'tibor bermadim, qulog'imga olmadim, chunki otam tomonidan onamga dushmanlik tuyg'ulari bilan to'yintirilgan edim. Afsuski, qamoqqa tushib hatoyimni anglaganimga qadar onamni katta dushmanim deb bilardim. Lekin, g'isht qolipdan ko'chgan edi. Onamning yolvorishlariga qaramasdan 15 yoshimda

turmushga chiqdim. Onam ogohlantirgan edilar:

- Qo'y, voz kech bu fikringdan, baharli bo'lin ketolmaysan. Lekin men unga og'ir so'zni aytdim:

-Men voz kechsam, unga turmushga siz chiqasizmi? Farzand onaga aytishi mumkin bo'lgan so'zmi shu? Onajonim hafa bo'ldilar. Lekin ulug'lik ko'rsatib, meni avf etdilar. Oqibat esa onam aytganidek bo'lib chiqdi. Turmush zindon bo'ldi. Erim menga kun bermadi. Dunyo ne'matlaridan meni mahrum qildi. Men kun bo'yi uyga qamalib o'tirardim. Erimhatto qo'shilanikiga chiqishga ruhsat bermasdi. Sakkiz yil chidadim. Bo'lmadi. Ajrashdik. Onam: "Qizim, endi men bilan turgin, yonimda bo'l", - dedilar. Bu gal ham onamni tinglamadim. Bittasining yolg'oniga uchib, onamni tark qildim. O'sha ishongan kishimmen tyfayli mo'maygina pulni qo'lga kiritishni, meni islavothonaga sotishni mo'l qo'ygan ekan. Avval meni restaranlarga, ko'ngil ochadigan joylarga olib borib, ko'niktirmoqchi bo'lganini tushunmadim. Meni to'kin sochin hayotga, ko'p pul topishga o'rgatdi. Pulimiz tugagach esa mening imzom bilan ko'ppul topishimiz mukinligini aytdi. Bu qanday bo'lishini tushungach rad etdim. Meni qiynay boshladi. Avval oyoq qo'limni bog'ladi, keyin barmoqlarim orasiga qistirilgan qog'ozlarni yoqdi. Lekin bu bilan cheklanmadi va maqsadiga ham yetolmadi. Oylar o'tgach u jinoyat qildi va menga tahdid qilib o'ziga sodiq qolishimni talab qildi. Nihoyat harob bo'ldik. Hozir men shifohonada suyagimni davolatyapman. Onamga qilgan haqsizligimni tushundim. Uni naqadar ko'pqiynaganimni angladim. Onamning qadrini bilmadim. Lekin u zot meni kechirarmikin? Shuncha razilligimdan keyin ham avf etarmikin? Lekin qamoqhonada shu haqiqatni - dunyo ne'matlari o'tkinchi ekanligini angladim. Hozir faoliyatsizman. To'g'ri yo'lni ko'rsatuvchi, Islomni o'rgatuvchi Ulug'ni topsam deyman. Allohga qaytishni, Allohdan va onamdan avf so'rashni istayman. Kechirilishni istayman. Yo'qsa umrim azob ichra o'tadi. O'lgucha vijdon azobidan qutulolmayman. Hozir o'lim to'shagidaman. Allohga yolvoraman, avfga sazovor qilmay jonimni olma deyman. Ha... to'g'ri yo'lni anglatgan onamni tinglamadim. juda kech uyg'ondim. Boshqalarning o'z vaqtida uyg'onishlarini hohlayman. Kichikligimda eshitgandim: "Jannat onalar oyog'i ostida!" Afsus bu hadisni qadri vaqt o'tib anglashilmoqda. Oqibatda men o'lim to'shagidaman. Onamva oilam mendan haqli voz kechdilar. Ikki farzandimga esa: "Yomon hotinni bolalari" degan tamg'a qoldirdim. Meni vijdon azobi o'rtaydi. Ammo hayotni orqaga qaytarish mumkin emas. Ahvolim tang, imkonim yo'q... g'oyat holim mushkul. Agar o'lib ketsam, mendan rozi bo'ling, aziz onajonim. Siz ham mendan rozi bo'linglar, bolajonlarim.

BIR QIZNING ACHCHIQ QISMATI

Men 15 yoshimgacha Turkiyada edim. Olmoniyada opam bor edi, ishlardi, bolalariga qarashim uchun meni chqirdi. Ikki uch yil bolalariga qaradim. Yoshim 18 chiqdi. Meni turmushga berishni o'ylashardi. Men har doim Allohga: "Yo Rabbiiy! menga hoji kishini nasib et", - deya duolar qilardim. U paytlar opam ham pochcham ham Islomdan hech narsani bilmas yoki bilsalar ham amal qilmas edilar. Men ham ular kabi yashardim. Turkiyada paytimda onamdan o'rganib namoz o'qir. ramazonda ro'za tutardim. O'sha paytlar ochiq edim, hech kim o'ranib yur demasdi. Meni jome'ga yuborishmasdi. Meni so'rab kelganlar bo'lardi, biri yahshi, biri yomon. Ya'ni yomon deganlar o'ziga bino qo'yganlar edi. O'zimni hali yosh deganim uchun turmush qurishni istamasdim. Yana bir gal sovchilikka kelishdi, opam meni ularga berdil;ar, men unchalik istamadim, ammo nomi hoji ekanini bilib biroz ilidim. Fotiha qilindim, ikki oydan keyin to'yimiz bo'ldi.

Daslab yahshi yashadik, qizli bo'ldik. Qizim ikki yoshga kirdi. Yangi uyga ko'chib o'tdik. Qo'shnilarning ko'pi musulmonlar edi. Bir-birimiznikiga kirib-chiqib, bordi-keldi qilib turamiz. Men ham ularga o'hshab ro'mol o'rab yurishga qarorqildim. Erim avval janjal chiqardi. Boshimni o'rashim bilan urdi, kosa-tovoqlarni, billurlarni men tomon uloqtirib sindirar, o'zimni ko'chaga haydardi. Ba'zan uyga qo'ymas, qizim bilan yerto'lalarda tong ottirardik. Meni majburan boshyalang ko'chaga sudrab chiqardi. Ikki yil tinmay tayoq yedim. Ba'zan nafsidan aqli ustun turar, meni hech urmaganay tutardi o'zini. Yana homilador bo'ldim. "Agar o'g'il bo'lmasa, tug'ruqhonada o'ldiraman!" derdi. Men esa Allohga duolar qilardim. "Allohim menga o'g'il ber, balki erim insofga kelar, jome'larga borar" deya yolvorardim. Undan yashirib namozimni o'qir, agar bilib qolsa, meni avf eting, boshimdan siyardi. Shukrki, bir o'g'il ko'rdim. Endi o'g'illi bo'ldik. Erim yahshi bo'lib qolar derdim, ammo aksincha yanada telbalashdi. Kechlari uyga kelmas, qahvahonalarda ichib qolar, qimor o'ynar, uyga biror ayolni boshlab kelib qolishidan juda qo'rqardim. Ramazonda biror marta ham uyda iftorlik qilganim yo'q. Qo'shnilarnikiga chiqardim. Bir qo'shnim bor edi, Alloh ulardan ming karra rozi bo'lsin, menga ko'p yordamlari tegdi. saharlik deganimiz mog'orlagan nonni suv bilan yarmini yeyish edi, yarmini o'g'limga qoldirardim, u hali kichik edi. Qizim 4 yosh edi, ba'zan o'zi ro'za tutar, ba'zan men tutishini s'rardim, chunki uyda baribir yeyishga hech narsa yo'q edi. Bir kuni iftorlik yaqin qolganida sho'rva qaynatdim, qo'shnimiz ham ovqat chiqargandi. Bolalarim bilan iftorlik vaqtini kutardik. Erim kelib qoldi, uyga kirib iftorlikni kutayotganimizni ko'rib qozonga sigareta kullarini, cho'plarni o'ldirib suprindi joyiga to'kib yubordi. Yana avvalgiday kosa tovoqlarni boshimga otdi, bizni ko'chaga quvdi. Bolalarimni olib qo'shimnikiga bordim, yangidan dasturhon hozirlandi, Alloh bergan nasibamizni yedik. Keyin barchamiz jome'ga bordik. OPam bu ahvolimni bilsa ham yordam bermasdi. Bu ham yetmagandek ustiga ustak: "O'zing pishirgan oshaylanib ham o'rgilib ham o'zing ich!" derdi. Erim qimorda yutqazib kelib alamini mendan olardi. Bir tiyin qoldirmas hammasini qimorda yutqazardi. Men o'ranganimga qaramay, bir ish topib ro'zg'or yuritish majburiyatiga qolgandim. Oyligimni olgan kun uyga kelib urib pulimni olardi. Sabr qilishga kuchim qolmadi. Polisga sim qoqdim, polislar keliberimga: "Yana hotiningni ursang uyingdan haydaymiz" derdilar. U: "Bo'ldi endi urmayman" deb qutulib qolar, ikki kun tinchlanar, uchinchi kun yana urishni boshlardi. Shu tariqa to'rt yarim yil o'tgach, yegan zarbalarim natijasida ruhiy kasalikka chalindim. U bo'lsa ishhonasidagi fotihali qizni yo'ldan urib u bilan yashay boshladi. Mahkama bizni ajratdi. Bolalar menga qoldi. Lekin keyingi Ramazonda umuman aqldan ozib, hammani bezovta qilibman. Jome'ga borib namozlarni buzibman. Qo'shnilar meni kasalhonga yotqizishdi. Bolalarni bolalar uyiga topshirishdi. Tilimdan hech Alloh kalimasi tushmasdi. Shu qadar telba bo'lganim holda tilimdan duo tushmasdi. Kasalhonada bir yarim oycha yotdim. Keluvchilardan eshitishimcha erim bilan juftakni roslagan o'sha qiz yana avvalgi unashtirilganiga qochib ketibdi. Kasalhonadan chiqdim. Bolalarimni olmoqchi bo'ldim, lekin berishmadi. Har oyning 21-kuni ularni ko'rgani boraman. Boshqa kunlar ruhsat berishmaydi. Ko'p orzularim bor edi. Bolalarimni bosqichda o'qitmoqchi edim, ularni munosib ustoz, imom bo'lishlarini istardim. Ammo... Endi biroz tinchman, namozimni istaganimday o'qiyman. Faqat bolalarim yonimda yashasa hotirjam bo'lardim. Ishlashga majbur bo'ldim. Istaganimday ro'molda ishga borib kelyapman. Oyda bir bolalarimni ko'raman. Bokira singillarim duolarida: "YO Rabbiy! Bizga hayrli, musulmon, Islomga amal qiluvchi, bizning ham amallarimizga to'sqinlik qilmovchi juft nasib ayla!" desinlar. Alloh duolarini qabul aylasin. Amiyun.

Olmoniya, Z. Y. N. K.

BIR OILANI BUZDIK

Bizning vijdon azobimiz boshqalarnikidan farqliroq. Faruq Ahmad bilan o'ylab ko'rdikki, bizning hikoyamiz ham bir qancha odamlarda marhamat tuyg'ularini uyg'otishi mumkin. Har qalay shunday umiddamiz. Bia yozaylik, siz lozim topsangiz yoritarsiz. Biz buvimiz, ota-onamiz uch o'g'il jami yetti kishi bir oila bo'lib yashardik. Shod va bahtiyor edik. Buvimiz va onamiz dindor edilar. Akamiz 25, men 16, ukam15 yoshda edik. Akamiz ham o'qir ham ishlar edi. Onamiz bir kuni akamizga:

- Ali Domadning qizi Durdonani senga olib beraylikmi? - dedilar.

- Men u qizni yoqtiraman, lekin dindorligi yuragimni siqib yuboradi-da, - deb javob ebrdi. Ko'p o'tmasdan Durdona opamni akamizga olib berildi. Ota-onam dindor bo'lgaligi uchun quda tomon rozi bo'ldi. Ular turmush qurishdi. Lekin biz yangamizni yoqtirmadik. Maktabdan kelishimiz bilan onamiz uyda bo'lmasdi, yangamiz dasturhon yozib ovqatga taklif qilar, lekin biz ovqatlanmasdik. Oqshom akamizga:

- Yangam bizni och qoldirdi, - derdik. Akamiz uni urardi. Asabiga tegardik. Hijobli, qoloq derdik. Bechora yangamiz:

- Nega bunday muomala qilasiz, men ham sizday insonman. Aybim- Allohni amrida bo'lganimmi? derdi. Yig'lardi. Biz yana uni g'ashiga tegar, yoqtirmas, unga to'ng'izga qaragandek qarardik.

- Bizni uyimiz masjid emas, namozingizni jome'ga borib o'qing, - derdik. Aytmagan yolg'onimiz, qilmagan tuhmatimiz qolmadi. Qo'shnilarga ham uni hasis, pismiq, past, deb g'iybat qilardik. Onamizni tezda ishontirib o'zimizni ta'sirimizga oldik. bilmaganlari uchun onamiz tez aldandilar. Va otamizga:

- Bu kelin o'g'illarimizni qon qustirmoqda, - deya uni ham ishontirdilar. Yangamiz bilimdon edi. Ibodatlari ham onamiznikidan farq qilardi. Faqatgina namoz bilan cheklaniz qolmay fikrlarini bizga ham yuqtirmoqchi bo'lardilar, lekin biz... .. Bir kuni:

- Sizda hech inson qoni bormi? Mendan nima istaysizlar? - dedi bizga va yig'ladi. Kechqurun akamiz uyga kelganida biz unga:

- Yangamiz ota-onamizni hayvon deb haqoratladı, - dedik. Akamiz uni yana urdi. Yangam yig'lab:

- Hotinidan shular to'g'rimi-yo'qmi deya so'ramasdan aybim bo'lmagani holda meni uradigan inson bilan ortiq yasholmayman, - dedi va uydan chiqib ketdi. Besh oydan keyin ular ajralishdi. Qo'nyo Qaramonda turishardi. Bursaga ko'chib ketishdi. Oradan ko'p o'tmay akamiz Yusuf Karim yordamizda tavba qildi. Biz ham ikki uch yildan keyin tavba qildik. Iymonimiz ziyoda bo'lib borgani sayin, yangamizga qilgan pastkashliklarimizni eslab ezilardik. Bir kuni barcha gapni akamizga aytdik. " InshaAlloh, balki Yaratgan, sizni va meni avf qilar, borib Durdonadan uzr sorab olib kelaylik", dedi. Oradan to'rt yil o'tgandi. Akamiz:"Qo'limdagi javohir qadrini bilmadim, men ham insonmanmi? " deb go'dakday yig'lardi. Bursaga bordik. Yangamiz Yildirimda turishardi. Mahallalarini topdik. Uylarini so'rab shuni bildikki, yangamiz bir yil oldin turmushga chiqibdi. O'sha yerda uchchovimiz ham yig'ladik. Akamizni yuzlariga qaray olmadik, hanuz qaray olmaymiz. Durdona opamizni yuziga Mahshargohda qanday qaraymiz. Vijdon azobi bizni ezib yubormoqda. Bu vijdonsizligimizni unutilmayapmiz...

Iymonsiz oilaning so'nggi pushmoni...

O'z vaqtida qadriga yetilmagan ilm javhari...

Judayam ta'sirli hikoya, vijdon azobi...

BIRGINA "YO'Q"NING OQIBATI

- Allo!Maktub jurnalimi?
- Ha marhamat...
- Qo'lingizni jurnalningizni avvalgi soni tushib qoldi, shuning uchun sizni bezovta qilyapman.
- Qay jihatdan e'tiboringizni tortdi bey afandi?
- Mening ham vijdon azobim bor. Yozishini yoqtirmayman, telefonda aytsam yozib olasizmi?
- Albatta mathamat qilib ayting, sizni tinglaymiz.
- Men sotsialist oilaning o'g'liman. Bolaligimdan Islomni sahro qonuni ekanini eshtib o'sdim. "Alloh, Alhamdulillah" so'zlari bizning uyimizda eshitilmas, kim Allohga ishonsa undan nafratlanardik. Garchi o'sha zamonlar bizning uyimizda pinhon aytilgan "sahro qonuni" haqoratlari endi bu millatning oynayi jahonida rasman yangramoqda, bunga hech kim hech narsa demaydi, hamma beparvo.
- Ha, to'g'ri, haqlisiz. Millat sifatida uyushdik, balki, nasl nasabsiz bo'ldik. Ilgari islavothonalarda ko'rilgan manzaralar bugun uylarda tomosha qilinmoqda. Lekin: "Yuvosh otning tepkisi qattiq bo'lar" deyishgan ota-bobolarimiz. Azaldan arslonday bo'lganlar har holda bir kuni otchalik ishga yaramoqni biljaklar.
- InshaAlloh deylik, nasib bo'lar...
- Bir millatga o'z-o'zidan nasib bo'lmaydi...
- Haqlisiz da'vat zarur.
- Tog'ri. Men mavzuga qaytay. Shunday qilib dinsiz sharoitda o'sdim. Namoz o'qiganni ko'rsam jahlim chiqar edi. O'zi dindorlardan nima istardik, hanuz tushunolmayman. Kichik zobit bo'ldim. Albatta, tajribasiz edim. Askarlarga buyruq berish menga juda yoqar, ammo men askarni so'kmadim, onasiga til tekkizmadim. Men boshqa ayb qildim. Juda katta ayb. Navbatchi kunimda bir yigit yonimga keldi. Yig'lardi. Ikki kun avval namoz o'qiyotganini ko'rganim uchun yuragimda unga nisbatan nafrat boridi. Unga g'azablanib qaradim.
- Gapir yigit nima istaysan?
- Kapitan, hotinim og'ir kasal ekan. Balki o'lim to'shagidadir. Meni yo'qlatganmish. Uch kunga ruhsat bersangiz, borsam ayolim shi shaharda, Zattunburnida.
- Jim-e! Ko'ppak bolasi! Askar avratni o'ymalaydi. Askarni yagona dardi bor, u esa - Vatandir!
- Ammo, afandim...
- Jim! E, seni afnadingga... Yigir bir soatdan keyin yana keldi.
- Kapitan siz bilmaydigan ishlar ham bor, javob bering, yo'qsa qochib ketaman.
- Sen-a? Senmi, hali meni qo'rqitadigan? Bor nafratim bilan butun qasdu qasosim, qasosim borday, shu o'chni olayotganday basharasiga musht tushirdim. Burnidan qon keldi. Go'yo vahshiy hayvonga aylangandim, hech marhamat tuymasdim o'zimda. Qonlarini arta-artaga gapirardi.
- Qo'l-oyog'ingizni o'pay kapitan! Menga ruhsat bering. Mayli keyin o'ldiring, bu juda muhim. Ho'ng-ho'ng yig'lab yana so'zlardi.
- Ha-ha... shu yerga qoziq qilib qoqsangiz ham mayli, g'ing demayman. Faqat ayolimni Nurtanimni bir ko'rsam bo'ldi...
- Nima bo'ldi hotiningga ayt!
- Qo'lingizni o'pay kapitan, Rahmat so'g bo'ling, so'lashimga izn berdingiz, naryog'iga ham ruhsat berarsiz. Biz Nurtan bilan turmush qurganimizga iiki yil bo'ldi. Onam uni qo'yib qo'shnimizni qiziga uylanishimni hohladi. Men ko'nmadim. Ammo unga hiyonat

qildim. qo'shni qiz bilan yurdim. Hotinim meni sevardi. Buni bilgach tamom bo'ldi. Ko'p yig'ladi. Keyin askarlikka, o'quv mashg'ulotiga olindim. Bu yerga tayinlanganimdan keyin kasalligini eshitib borib bko'rdim. Sarg'ayib so'libdi. "Meni aldamasligingiz kerak edi" dedi. Undan ko'p uzr so'radi. Ammo hafa bo'lgan. Hozir og'ir ahvolda kasalhonada yotibdi, uni ko'rishim kerak. Meni avf etishini so'rashim zarur.

- Bu sen itlarga hos ish! Yeganingni(...) men yuvaymi? Tag'in namoz o'qirmish.

- Yo'q namoz o'qiydigan man emas. arzimurlik Vadat. Lekin u menga juda o'hshaydi. Hizmatdoshlar ham bizni chalkashtirib yurishadi. Ishonmadim. Zamondan ortda qolgan, qoloq yigit meni aldaydimi? Uning yig'lashiga erimadim, ko'nmadim. U tinmay:

- Kapitan namoz o'qishimni hohlasangiz namoz ham o'qiyman. Faqat ruhsat bering, qulingiz bo'lay, - derdi. Lekin ruhsat bermadim. Bir soatdan keyin askarlardan biri kelib achchiq habarni yetkazdi:

- Kapitan, kecha sizdan ruhsat so'ragan yigit joniga qasd qildi!

Dunyoy qorong'u bo'ldi. Yigitning yoniga borganimizda o'lib bo'lgan edi. Uni so'nggi manzilga kuzatayotganimizda ham boshimni yerdan ko'tarolmadim. O'zimni o'zimla'natlardi. Oradan 30yil o'tdi... Hanuz vijdon azobi tinchlik bermaydi. Yi'glamagan kunlarim, ruhim jonim yig'laydi. Alloh meni avf qilsa, ohiratda, hamma namzolarimni savobini o'sha yigitga berishni o'ylayman. Zotan namoz o'qishimga ham u yigit sabab bo'lgan edi. Uning achchiq qismati, o'limi sabab... Bularning barini yozing, ho'pmi? Hmmasini yozing!

OTAMNI YIG'LATDIM

Mehribon va rahmli Alloh nomi ila boshlayman.

1984yil.

Unga tikilgan ko'zlarimni hech ololmasdim. Sahnaning eng oldida edim. Sahnaga chiqib quchoqlashmoq istaganlarga, ayniqsa yosh qizlarga to'sqinlik qiluvchi qo'riqchilarga, sahnada o'zlaridan ketgudek aralash-quralash raqsga tushyotganlarga ham qaramasdim. Qo'llari pianino ustida kezar, muhlislarini bor kuchi bilan jo'shtirar edi. Bir zum ko'imiz ko'zimizga tushdi. Uni qo'llarida gul bilan betoqat kutayotgan hushtorlari yonimda guruh guruh edilar. Ko'zim soatga tushib, hushim boshimda uchdi. Soat tungi 1. 30ga yaqinlashgandi. Endi otamga nima deyman. Song o'z-o'zimga tasalli berdim. "Tinchlan, 40 yil ichida bir marta kech borsam nima bo'lsa bo'libdi", - degan gap esimga tushdi. U nogoh muhlislar ichida g'oyib bo'ldi. "Yana eshitaylik! Iltimos qilamiz!" - haqiriqlaridan keyin yana bir marta ko'rindi. U noz qilardi. Nihoyat soat tungi ikkiga yaqinlashganda men, opam, Tuyg'u, Monkaning mashinasiga minib uyga qarab yo'l oldik. Uchovi so'zlashardi. "Bittasi pul berdiya! Narigi savdoyi kim ei? O'lgiday mast. Bor-e Umid deb turganimzda yaramas, ablahlardan biri... " Suhbatga qo'shilmasdim. Hayol surib borardim. "Ota-onam akam To'lg'ani olib bizni buvimga tashlab Olmoniyaga kelgandilar. Bir nech yil avval, bu yerga kelgach tug'ilgan ukamiz va ikki singlimizga qarash uchun bizni ham yonlariga olib keldilar. To'lg' butkul turklikdan bir olmon qiz bilan yashab bizdan butkul ajraldi. Bizni unutdi. Kop' siqilganidan onam ishdan bo'shadilar. Doimiy havo almashtirish maqsadida Turkiyaga va boshqa shaharlarga ketardilar. Doktorlar uni uzoq bir qishloqqa damolish uchun, sog'ayish uchun yuborishdi. Opam va men telba to'palonchimiz. Otam vazmin, kamgap inson. Narigilar halikichik. Ramazon oyidamiz. Ro'za tutish, uning muhimligini tushunish qayoqda! Egnimda tor jinsi, ustimda kalta charm kamzul, qulog'imda wolkmen... musiqa tinglayman, velosipedda kezaman. Bir kuni yahsil mersedes, 34 raqamli, hozir kassetasini

tinglaganim, tushlarimni zabt etgan sevimli kuychim - Umid Basanni ko'rib qotib qoldim. Kun kelib u bilan birga bo'lishga umid bog'lagan kishim. Ko'zlarimga ishonmasdim. Bu yerda qanday ishi bor ekan. Shitob bilan kelgan mersedesga qarab qarab qo'yardim. Shoshib opamga telefon qildim. Qani endi ishonsa.

- Singlim, Umid, Umid deya uyg'oq holda ham uni tush ko'radigan bo'lib qolibsana, - deya kuldi. Jahli chiqib uyga qaytdim. Opam ishonmaganidan dugonalaridan so'ragani bozorga chiqib ketibdi. Shiddat bilan telefon jiringladi. Ko'p vaqtdan men bilan do'stlashmoqchi bo'lgan shilqim Bu'lat ekan. Men opamga aytgan habarni menga aytdi:

- Shanba kuni kansertga bormaymizmi? - deya so'radi yalinchoq ohangda. O'sha kun keldi. Otamdan qanday ruhsat olamiz? Yolg'on ishlatdik. Bugun ro'zador ekanimizni va Tuyg'u bizni iftorlikka taklif etganini aytdik. Bechora otam ishondilar. Me'yori bilan kiyinib, otam va ukalarimni tashlab shomga yaqin ketdik. Tuyg'ularnikiga kelganimizda hayajondan titrardik. Uning javonida ochiq va hashamdor kiyimlarni iolib kiydik, yuz-ko'zimizni bo'yab, pardoz andoz qildik. O'hh! Go'zal! Monkan mashinasida kelganini signal chalib bildirdi. Darhol tashqariga otildik. Tuyg'uning otasi yo'q, onasi esa ishda edi. Shuning uchun uydan chiqib ketisgimiz oson bo'ldi. Jo'nadik. Bordik. Qornim ham piyozni po'sti bo'lib ketdi. O'rinlarimizga joylashgach, non orasiga solingan to'ng'iz go'shti so'radim. Endiyemoqchi bo'lib turganimda yonimda Bu'lant paydo bo'ldi, ko'zlarini ko'zlarimga tikib:

- Uyal! Shunday muborak kunda tong'iz go'shtimi? Yeysanmi shuni? Ahir haromku!- dedi.

- Men senga o'hshab zamondan orqada qolgan odam emasman, roza ham tutmayman, - dedim. Umid Basan sahnaga hciqdi. Orziqib kutgan odamim shumi? Baqaloq, ko'rinishi o'ziga yarasha. Shumi meni sevganim? Qanday telbalik ekan uni sevmog'. Uyga keldik. O'ylashdan to'htadim. Moshinadan tushar ekanmiz, yuragim otilib chiqquday qattiq uarardi. Zinada opamga:

- Bas, bu - yolg'onlarimizni eng so'nggisi bo'lsin, - dedim. Zo'rg'a yurib borarkanman, yiqib tushguday bo'lardim. Soat ikki. Otam eshikdan qarab:

- Yo'qollaring kelgan joylaringga! Daf bo'llaring! Senlardaqa farzandlarim yo'q!- deya baqirardilar. Ranglari avval oqarib keyin sarg'ayib ketdi.

- Ota hech narsa bo'madi. Saharlik qildik. Tuyg'u qo'yib yubormadi. , -dedik opam bilan barobar.

- Yolg'on gapirmang, telefon qildim, yo'q edingiz, - dedilar otam. Yolg'onimiz ham fosh bo'ldi.

- Ota eshikni oching, boshqa takrorlanmaydi!

Otam yig'ladilar.

- Uyalaman senlardan, nomus qilaman. Daf bo'ling! Bu shovqindan uyg'ongan ukam otami oyoqlarini quchib, bizni kiritishlarini yolvorib so'radi. Biz boshimizni eggancha kutdik. Eshik ochildi.

- Harom qotgurlar!Tfu! Otam yig'lab bizga qarab tupurdilar. Honamizga yugurdik. Ortimizdan ukalarimiz chiqib yohli ko'zlari bilan:

- Sizlar yomonsizlar. Otam mijja qoqmay sizlarni kutdilar. Sizlarni yomon ko'ramiz, jodugarlar! - deb chiqib ketdilar. Sekin yotog'imga kirdim. Yig'ladim. Pastda opamni segareta chekayotganini sezib turardim... . Men sevgi ahtarardim. Shu kech tomoshada tushundimki, Umid men izlaganim emas ekan. Bir yor istardim. Kuchli, quvvatli, har narsaga qodir, g'amu sevinchimda birga, mehribon. Tanholigimda ham birga, madadkor, yordamimga hamisa hozir suyuqli bir yor istardim. Va nihoyat topdim. Istardimki, sevgilmni har kim bilsa, sevsa. Uni sevgan ko'pmi, ozmi, men Uni sevaman. Unga oshiqman. Marhamatli, mehribon, doim men bilan birga, har qachon har joyda

madadkor Yaratgan Allohga oshiqman. Uni telbalaricha sevaman. Uni, Sevgilimni topdim. Uni sevaman, Uni sevganlarni sevaman!...

... Yana muborak Ramazon oyidamiz. O'sha o'tgan isyokor kunlarimni eslab, qayg'uga cho'maman. Hozir otam biz bilan fahrlanadilar. Shodmiz. Endi yurtimizdamiz. Bahtlimiz. Ayollar liboslarga o'ralgan, qo'llarda Qur'on! Tilda kufr yo'q. Qo'llar samoda, lablar, qalblar duoda. Hayajonda Allohdan mag'firat tilaydi. Ketmasin, tugmasin, deymiz, Ramazonni. Hayotimiz rahbari - Oliy Kitobimiz tark qilinmasin, javonlarda chang bosib qolmasin. Yana 11 oy Mavloga isyon bayroqlari ko'tarilmasin. Jome' o'rnida sartaroshhona ochilmasin. Go'zal Islom g'arib holda tashlab qo'yilmasin. Shu muborak Ramazon hurmatidan uyg'oning! Bedor bo'ling! Ogoh bo'ling! Islimni, uning saodatbahshliginiko'ring, biling, men bahtimni huzurimni undan topdim. Islomdan topdim mehr-muhabbatni, ishq haqiqiyini. Ey, honalarini fahsh va shahvoniy suratlarga to'ldirgan o'g'il-qizlariga indamagan ota-onalar! Farzandingiz o'sha botqoqqa botishini istaysizmi? Jirkanch filmlar tomosha qilishini, ular yomon yo'lga boshlashini istaysizmi? Dasturhonlar atrofida mast bo'lib o'ltirishini, Alloh bergan go'zla ovoz bilan shaytonni o'ynatmog'ini istaysizmi? Istamaysiz! Bolalaringizga egalik qiling! Rahbarlik qiling! Barchamiz Mavlo, Rsauli va Islomga ko'ngil beruvchi, Allohning shifosi - din yo'lida mujodala etuvchi haqiqiy qullaridan bo'laylik! Inshaalloh!

CHALA O'TGAN TO'Y

Hayot juda murakkab. Bu chigallik ichida biz boshqalardan farqli ravishda Islomiy yashamoq istaymiz. Hilol va men ayrofimizdagi bu murakkablik ichidan o'rin oldik. Islomni anglagach, nimanidir o'rgangach, boshqalarga ham buni bildirishimiz bizga zavq bahsh etar ekan, odamlar bizni tushunlasdan qarashardi. Shulardan birini aytib bersam.

Hilo biznikiga kelganda shu qadar hursand ediki, uning hursandligi eshik qo'ng'irog'ini bosganidan ham bilinib turardi. Eshukni ochganimda bu yanada yaqqolroq ko'rindi.

- Yahshilikka bo'lsin, tinchlikmi, Hilol, nima seni bu qadar hursand qildi?

- So'rama, birodar, katta akamning to'yi bo'ladigan edi, Islomiy to'y bo'lishini hohlardim. Va'z, hadislar o'qilishini istradim. Fikrimni akimga aytdim. Darhol yo'q bo'lmaydi, dedilar. Akamga: "kelin siznikimi yoki to'yga keladigan erkaklarnikimi? Uni kelinlik kiyimida ko'rish faqat sizning haqqingiz. Yangamizni yot nazarlar saqlashungiz, to'ydan Alloh taolo va RAsululloh s. a. v. ham rozi bo'lishlari lozim", deb tushutirganimdan keyin, shukrki, rozi bo'ldilar. Sevinganimning sababi shu.

Endi uning hursandchiligi menga ko'chgandi. Ilk ishim bu hayrli ishi uchun Hilolni quchib tabriklash va Alloh rozi bo'lsin deyish edi.

Ikkinchisi esa, to'yning boshidan ohirigacha rejasini tuzish, Ustoz honimlarni topib tayinlab qo'yimoq edi. Tanishalrimizdan bir-ikki voiza honimlarni topib borib, biri bulan kelishdik va to'y kunini kuta boshladik.

Kutilgan to'y kuni ham keldi. Taklif etilganlar to'plandi. Salonda shovqin suron bo'lib, kelin kelganidan keyin tinchlanishi lozim edi. Kelin keldi. Kelinning tasattur(hijob)ga uyg'un kiyinishi mehmonlarni bezovta qildi. U yoq bu yoqdan e'tirozlar ham eshitildi.

- Bunday bo'lishini bilganimizda kelmasdik.

- Huddi yosh qizni emas, tul hotinni kelin qilayotganday bular.

- Bularning ahvoliga qara, bilganimizda biz ham ro'mol o'rab kelardik.

Bunga o'hshash so'zlar aytilgach, yuragimiz siqila boshladi. Ammo sabr so'nggi salomatlik, deya jim bo'ldik. Shundan keyin voiza honim so'z boshladi. Lekin salondagi shovqin bosilmadi.

Honim va'zni to'htatib, jamoatdan tinchlanishlarini iltimos qildi. Jimlik ikki daqiqa davom etdi. Yana shovqin- suron...

... Bu orada Hilol voiza honimdan izn olib, jamoatga murojaat qildi.

- Muhtaram mehmonlar! Iltimos, jimlik saqlab va'zni tinglang. Bu yerda aytiladigan gaplar Alloh taoloning so'zlaridir!

hilolning bu iltimosidan keyin bir honim jo'rttaga sigara tutatib, salon ayollariday yurib, voiza honimning oldiga keldi.

- Bu qoloqlikni to'htating, endi hursandchilik qilamiz, - dedi.

Toqatimiz toq bo'ldi. Hilol chidayolmasdan:

- Jim bo'lishingiz iltimos qilamiz. Eshitishni istamaganlar tashqariga chiqib turishlari mumkin, eshitadiganlarga halaqit bermasinlar, - dedi.

Hilolning so'zlari tugar-tugamas o'sha hotin qo'lidagi sigarani bir tutatib, jamoatga yuzlandi:

- Sizlarni haydamoqdalar, nega hanuz turibsiz? Boshimizni ochgan bo'lsak, o'ynamozchi bo'lsak, nasroniy emasmiz-ku. Qani nega qarab turibsiz? Mana salonni men birinchi tark etaman, - dedi-yu, chiqdi ketdi.

G'alayon boshlandi. Hilol ikkimiz joyimizda qotib qoldik. Bir narsa deyolmas, qimirlolmas edik. Bilmadim o'shanda qanday nafas oldim, qanday yashadim. Shu g'alayon ichida to'y marosmi ham tugadi. Salon bo'shab, o'rtada to'y egalariga yaqin odamlargina qoldi. Kelin kelinlik libosida va bizlar hammamiz tik oyoqda turibmiz. Barchamizni sukunat qurshagan...

Bu jimlikni Hilolning ko'z yoshi va titroq ovozi buzdi. U kelinoyisini quchib yig'lardi:

- Qanday bo'ldi?! Nima qilib qo'yishdi? eng bahtli kunni yo'qa chiqardilar, Buzdilar. Rozi bo'ling, yanga!

Yangasi ham Hilolga ko'zyoshlari biulan javob qildi:

Hafa bo'lmang, muhimi to'y emas, Allohning bizdan rozi bo'lishi. Vazifamiz Uning amrlariga itoatda bo'lish. Biz bunga harakat qildik. G'ayrat ko'rsatdik. Inshaalloh, Rabbimi qabul aylagay, - dedi.

Endi Hilol, yangasi, men va o'sja yerda kim bo'lsa - hammamiz yig'lardik... .

Qilingan haqsizlik, sovugan to'y, haqiqiy banda emasligimiz, ko'rinmas iplar bilan bog'langanimizga yig'lardik... .

Oradan yillar o'tdi...

Lekin o'sha to'y voqeasita'siridan hali hanuz qutulgan emasman. Qachon to'yga borsam, ko'nglimda qandaydir achchiq tuyg'ularni his qilaman. Va men borgan har to'yda bizning o'sha to'yimiz esimga tushadi. Ko'zyoshlarim ichimga oqa boshlaydi. Ularni ichimga oqa boshlaydi...

OTAMGA QILGANLARIMNI UNUTOLMAYAPMAN

Bu galgi vijdon azobi ifodasi - maktub emas. Hozir qarshimda turgan 24 yoshli ayol - Fotima Kalyo'nchu aytib turdi, biz yozdik.

Fotimaning vijdon azobini o'z og'zidan eshitaylik: "Otam juda dindor, ma'nili, manga do'stday mehribon, muomalali, hamdard, har qanday dardimni bemalol aytishim mumkin bo'lgan mukammal ota edi. Meni musulmon qiz bo'lishimni istadi. U g'oyat shirin so'zlar bilan menga ochiq-sochiq yurmaslikni, namoz o'qishimni aytardim. Men otamni tushunib tushunmay tinglardim. Ehtimol nafsimni yengolmagandirman. Otam menga juda shafqatli munosabatda bo'lardiki, ta'riflashga ojizman. O'rangan holda turmushga chiqdim. Bir yil o'rangan holda yurdim. Erim bir yildan keyin asta-sekin

o'zgarib boshladi yoki men uni endi anglab borardim. To'ylarga borayotganimizda sochimni turmaklab olishimni so'rardi. Men yoshlik, irodasizlik va atrof ta'siriga zaifligim tufayli kun sayin ochila boshladim. Asta sekin o'zgarib borardim. Lekin otam bulardan behabar edi. Keynroqqa borib tamoman ochildim. Otamning huzuriga o'ranib borardim. Ruhimda iztirob bor edi. Ikki yuzlamachilik qilayotganim meni ezayotgan edi. O'zimni bir tartibga sololmas, erimning munosabati nafsimga kengroq yo'l ochib berardi. Endi Fotima otasi bilgan farishtali qiz emas, balki otasiga hoinlik hiyonat etuvchiga aylandi. Bir kun Ramazonda og'zimni sovuq suv bilan ochdim, nima bo'lganini bilmayman. Hushimdan ketdim. Erim qo'rqqanidan meni tashlab qochibdi. Ammam kelib qolibdi, qarasa men yerda hushsiz yotibman. Darhol otamga habar qilibdi. Otam meni shifohonaga eltibdi. U yerda o'zimga kelib, ko'z ochsam, otam tepamda yig'lab o'tiribdi.

- Otam nega yig'ladi? - deb onamdan so'radim.

- Qizim otang tirnoqlaridagi bo'yoqni ko'rib, bundan ko'ra o'lganim yahshi edi dedilar. Buni eshitib dunyoyim qorong'u bo'lib ketdi. Meni jonidan yahshi ko'ruvchi otamning e'tiboridan qolguncha men ham o'lganim yahshi edi. Allohdan nega qo'rqmadim, nega uyalmadim? Bu savollarga hali hanuz javob bera olmayman. Erimdan ajrashdim. Fotihdagi ammamning uylariga joylashdim. Ochiq bo'lganim uchun otamning oldiga borgani yuzim chidamadi. Buning ustiga hanuz ochiq bo'lganim uchun shunisi bemalolroq derdim, shunday yashashni istardim. Bir to'da dugonalar orttirdim. Ulardan farqim yo'q, pardozi andoz, soch turmaklashda aynan o'shalarining o'zi edim.

Vaqt kelib boshimdan ko'p voqealar o'tdi.

Nima bo'lganini anglamasdan, kutilmagan hodisa tufayli Fotih Amniyat Amirligida ko'zimni ochdim. Yana keyinroq o'zimni qamoqda ko'rdim. Hayron edim. Bu yerga qanday kelib qoldim? Allohning intiqomimi bu? Otamga munosabatimning jazosimi? Ish bu bilan ham tugamadi. Hali qamoqchonalarning hayajonlari ketmay turib... ertalabki ro'znomalarni o'qiyotgan edim...

Yo Alloh! Bu qanday dahshatli habar? Ro'znomada o'zimni rasmimni ko'rib turardim. Boshi ochiq surat. Habar qo'rqibchli edi. Sarlavhada: "Go'zal Fotima 30ta talonchilik qildi!" - deyilardi. Yig'lamoqdan o'zimga kelolmadim. "30ta talonchilik" qaydan chiqdi? Oh otajon sizning ohingizmi bular? Dugonalarim yonimga kelib:

- Sen bu gazetalarga ko'pam ahamiyat berma, hammamiz haqimizdayam yolg'on yashiq gaplarni yozib chiqishadi. Burgaga achchiq qilib ko'rpani kuydirma, - deya tasalli berishdi.

Fotima bu gaplarni hikoya qilgach, o'rnidan turdi-da, ro'znomani keltirdi:

- Mana o'zingiz o'qib ko'ring.

Unda mana shu gaplar bitilgandi:

"Bir oy avval Fotih Amniyat Amirligiga bog'liq guruhlar uch erkak sheriklari bilan qo'lga olingan Fotim Kalyo'nchuning jami 30 honadon va ishhonaga bosqinchilik qilgani ma'lum bo'ldi. Go'zal Fotima uydan qochgach, "Yoshlar to'dasini" tuzib shu guruhga boshliq bo'ldi. Bakirko'l amino'ni va Fotih tarafnlarni o'zlariga qo'nalg'a qilib olgan "Yoshlar to'dasi" kimsaszi uylarni ishhonalarni shilib ketishardi. Politsiyani ko'p vaqt ortidan yugurtirgan to'da a'zolari bir oy avval Fotih Amniyat Amirligi hodimlari tomonidan jinoyat ustida qo'lga olindi. Qorako'lda qilgan jinoyatlari rad qilgan Fotima va guruh a'zolari 30uy va ishhonalarni talaganliklari keyingi tekshiruvda ma'lum bo'ldi".

Habarni barobar o'qidik. Fotima yana eski dardini eslaganidan achchiq achchiq kulib gapida davom etdi. "na to'da bor va na men atlonchilik qilganman. Yo'q gaplarni, yo'q ishlarni yozishgan. Qalam hamma narsani ham yozaverar ekan, lekin nahot qalam egasida vijdon bo'lmasa? Bir nech oydan keyin ro'znomada boshqa bir habar bosildi. Mahkamada tushirilgan suratlarim. Yenglarim kalta, boshim ochiq... Hali qanday habar

ekanligini o'qimasdan otamni esladim. Otam meni ro'znomada kalta yengda ko'radi. Oh men otamga og'ir zarbalar berdim. Aytgan so'zimni ikki qilmaydigan mehribonimga shuncha ko'rguliklar kelitrdimmi? "

Keyin habarni o'qidim. Habarni qo'limga olmasdan bo'lgan ahvolni aytib beray. Yurak hastaligi shifonada yotganimda, hamhonam O'ya ro'znoma o'qiyotgandi. Birdan:

- Aa! Mana bu ayolni qara bolasini kimdanligini bilmas emish, - dedi.

- Qanday ahloqsiz hotin ekan, ber-chi, qarayin, - deya ro'znomani olib, ne ko'z bilan ko'rayki, - o'sha ayol men edim. Surat ham meniki, ism ham. Uning sarlavhasi esa shunday:

"Bolam kimga o'hshasa, otasi o'sha!"

O'qidim-u hayolimga birinchi kelgan chora - o'lish bo'ldi. Darhol ko'ktomirimni ksdim. Meni ko'rgan dugonam ahvolni boshqalarga bildirdi. Qo'llarimni bog'ladilar. Tinmay yig'ladim. Jinni bo'layozdim. To'g'ri qamalganim rost. Lkein bola haqidagi gaplar tamoman boshqacha edi. Fotima bu ro'znomani ta'rifini kelturguncha terga tushib ketdi. Va davom etdi.

"Men shu so'zlarni aytibmanmi? Hudo saqlasin. Bunday pastkashlarcha aytilgan so'zlarga umrimda duch kelmaganman. To'g'ri hatolarim bor. Lekin hatolarimni bu habarlarga umuman aloqasi yo'q-ku. Imom nikohi bilan ikkinchi marta turmushga chiqqanman. Erim nomus borasida juda talabchan bo'lib, mendan shubhasi yo'q edi. Hatolarim bo'lsada, men ham undan boshqasini o'ylamadim. Bu habar meni qayg'uga qo'yganidek, uni ham juda hafa qildi. Hammasi ham maylikuya, otam bunday habarni o'qib ne ko'yga tuhsdi ekan..."

Otam o'zini eng sevimli qizidan hech kutilmagan zarbalarni yedi. Ro'znoma habari chiqqan kuni ertasiga ammamning o'g'li keldi. Bu ro'znomani mahkamaga bering dedim. Keyin nima bo'ldi bilmadim. Otam bunday ro'znomani o'qimaydi, lekin bir vijdotsiz pochta orqali otamga yuboribdi. Avvaldan otam qoshida uytili edim. Bu yomon habar otamga o'q bo'lib tegib, yuiragi sanchib qolibdi. Otamda endi orom yo'q. O'zim ham yaqinda yuragimni operatsiya qildiraman. Kim biladi, balki tahtada yotganimcha... o'lib qolarman. Lekin qilgan hatolarim, roznomalarning tuhmatlari otamni mendan uzoqlashtirdi. Otamga maktub yozdim, o'qimasdan yirtibdilar. U kishi haqli edi. Men qanday jur'at , qanday yuz bilan u zotga hat yozoldim, bilmayman. Hanuz otamni avvalgiday o'ylayman. Ana ko'ring... Alloh meni qay tarzda jazoladi. Hech kutilmaganda yosh paytimda olti yilu olti oy hibsb jazosini ko'rdim. Ishonasizmi, jazo olishim bilanoq, eng sevimli insonlarim ham meni tark qilishdi. "Fotima sen shunga loyiqsan" dedim. Hech bir mashaqqat qayg'u otam chekkan g'amga to'g'ri kelmasdi. Bu g'amni otamga qanday qilib ravo ko'rdim? Uni qanday yig'latdim? Bu vijdon azobi meni ezgani sayin olgan jazoyimni o'zimga loyiq deb bildim. Hozir yoshim 24da. Faqat o'zimning istaklarimga quloq solganim uchun shu balolar boshimga keldi. Yana oldinda nimalarni ko'raman. Bugun o'ralgan, pokiza opa-singillarimga shunday deyman:

- Siz aslo men qilgan hatolarni takrorlamang, sizga to'g'ri yo'lni ko'rsatgan ota-onangiz oldida gunohkor bo'lmang. Ularni ranjitmang. Qanday qilib bo'lsa ham ularni ropzi qiling. Agar ularga osiy bo'lsangiz, shufohona, qamoqhonalarda pochta yo'llariga ko'zlaringiz nigoron bo'lib qoladi. Men o'zimga ibrat bo'lolmayapman, bo'lolmadim. Hech bo'lmasa siz meni qilgan hatolarimni qaytarmang. Meni gazetlar ikki sevgilisi bor, to'da tuzgan, degan tuhmatlarni qildi. Mendan battar ahvoldagilar ham bor. O'n uch yoshida hibsga tushgan arzimurlik Hulya Gulshan Takal mendan ham yomon tuhmatga uchradi. Ro'znomalar uni: " Uning 7ta sevgilisi bor", -deya yozdi. Mana mening hayotim. Hulya, Hayriya... yana qanchalari bor. Hammasi ota-onalarini norozi qilganlar, tinglamaganlar, shuning uchun tuhmatga uchraganlar. So'zlarimga yakun yasashdan oldin, emni va

hatoyimni har doim ko'z oldingizda tutishingizni istayman. Men hozir shifohonadaman, tutqun ayollar bo'linmasida.

Ota-onadan ayrilgan... o'z yaqinlarini yo'qotgan aynchli ahvoldaman. Ruhiiy azoblarimni eng qisqa tarzda bayon qildim. Inshaalloh, men chekkan jazo va vijdon azobi ko'pchilikka ibrat bo'lur. Hatolardan saqlanur.

Sizlarga Allohning salomi bo'lsin!

ALLOHDAN TOPARSAN NILOY

Niloy og'ir va chuqur "Oh!" tortib yonimga cho'kdi. Yozadiganlaringni diqqat bilan yoz. Mahkamadan chiqishim bilan gazetachi mendan intervyu oldi, lekin hammasini yozmadi... Sen yoz, men sendan o'sha kitobni olib, ularga pochta orqali jo'nataman. Qanday boshlashni bilmayapman. Men Bursalikman. Bursaning yahshi joylarida o'sdim. Otam kimligi noma'lum musulmon edi. So'zda musulmon, ammo marhamatsiz edi. Onamni ko'p ura-da, bizni yahshi ko'rardi. Lekin onamizga zulm qilyapti deb undan nafratlanardik. To'qqiz yoshga kirganimda, meni Ustoz huzuriga yubordilar. Ustozga borayotib hayollar surardim: ustoz bizga masalalar aytib beradi, men ba darslarni o'zlashtirib, qoyillatib javob beraman, shunda Ustoz "ofarin" deb qo'yadi, onam borsalar: "qizingiz juda harakatchan", - deb maqtaydi. Tushlarimda ustozni ko'rardim. Lekin bu hammasi hayol edi. Aslida u biror marta ham boshimni silab "ofarin" demadi. Endi anglayman-ki, biz 150 talabani qay biriga ulguradi. Lekin bola buni o'ylamaydi, mehr-muhabbat va iltifot kutadi. Men o'qishdan sovudim. Oradan o'tgan yillar meni dindan uzoqlashtirdi. Endi ota-onamdan yashirib g'alati romanlar o'qirdim. Bo' orada men 14 yoshga kirdim. Meni opamning uyiga yuborishdi. Opamning uy ishlarini qila boshladim. Pochcham: "Ofarin sen opangdan ko'ra yahshiroq ish qilar ekansan", - degach, men yanada ko'proq harakat qila boshladim. "Bundayligingni bilganimda seni olgan bo'lardim", - dedi pochcham bir kuni, o'shanda bolalik emasmi, ko'nglimda allaqanday narsalarni his qildim. Uni ishq deb o'yladim. Oshiq bo'ldim. To'g'rirog'i, yoshlik hayajonini oshiqlik deb hisobladim. Endi uyga kelmasdim. Opam buni sezib, rashk qildi. Pochcham bilan yashirin ko'risha boshladik. Albatta yosh qizaloqni aldash oson emasdi. O'sha kunlari berilayotgan Dallas filmida qaynsinglisi bilan yashirinha hayot kechirgan qismni tomosha qildik. O'sha kecha u oshxonaga kirib keldi. "Ko'rdingmi, men o'sha pochchachalik ham bo'lmadimmi?" dedi. Opam tug'ruqhonada edi. Pochcham nomusimga tajovuz qildi. Homilali bo'lib qoldim. Ota-onam hildi. "kimdan bu?" deyishdi. Ilgaririoq gaplashib yurganim Irfonni aytdim. Otam uni sudga berdi. Biz gaplashib yurganimizni ko'rganlarni ham guvoh qilib ko'rsatishdi. Sud ishlari davom etib yurganida homilam tushib qoldi. Hech kimga aytmadim. Ikki oydan keyin nomusimga tajovuz qilishda ayblanib Irfon yetti yilga qamaldi. Oh! Sudda qanday yig'ladi. Menga ovozi boricha baqirib: "Suyuqoyoq, sotqin! Meni xo'rlab, tuhmat qilding! Sen ham hor bo'l, iloho, tuhmatga uchra!" dedi. Qanchalar uyaldim. lekin to'g'risini ham aytmadim. Oylar o'tdi. Vijdon azobi ulg'aydi. Tog'lardan katta va og'ir bo'ldi bu dard! Onamga aytdim: "Ona chidayolmayman, nima maslahat berasiz?" dedim. "Obro'yimiz to'kiladi, opangni oilasi buziladi", dedi onam. Bir yosh, pok yigitning hayotiga ahamiyat bermay, onam qizini uning oilasini o'ylardi. Buni aytsam: "Irfon nega seni olmadi?" deb vijdonini himoya ostiga oldi. Holbuki, Irfon meni qanday olsin, men unga tuhmat qilgan bo'lsam. "Qamoqda chirimoq - bu qizga uylanmoqdan yahshiroqdir. Men bu fohishaga uylansam jinoyat qilgan bo'laman, Hokimbey" degan edi sudda.

Nomussiz pochcham hanuz menga sevgidan lof uradi. Vijdon azobini tortmaydi.

Chunki vijdon yo'q. Yo'q bo'lgach nimani tortadi.

Ikki yildan keyin Irfon qamoqda o'ldi. Bu habarni eshitib o'zimdan ketdim. Bir necha kun o'rnimda turolmadim... Pochchamdan nafratlanib ketdim. Bir paytlar uni o'ylab ko'zimga uyqu kelmasdi. Endi undan nafratlanaman. Ko'p o'tmadan opam meni pochcham bilan ushlab oldi. Uydan qochdim, opamdan uyaldim. Yodimga Ali Og'bilar tushib, ularnikiga bordim. Go'shtni mushukka ishonib topshirurlarmi? Men esa topshirdim... Meni himoya qilsin deb borgan uyimning boshlig'i menga tashlandi. Hotini bizni ko'rgach, eri: "Buning o'zi meni qo'yimadi" dedi. Atrofga "oilali erkakni boshini aylantirdi" degan nomim tarqadi. Lekin bu ishda men hatolikka yo'l qo'yganim yo'q edim. Ammo tuhmatga qoldim. Izmirga bir dogonamnikiga bordim. Bir restarandan ish oldim. Bu joylarda birinchi klllkelgan odamning qadami qayerga yetradi? Albatta yomon yo'lga... Shu yo'lga kirdim. Lekin hech vaqt Irfonga qilgan tuhmatimni unutmadi. Uning duoyibadi tutdi. Tuhmatga yo'liqdim. O'z-o'zimcha yahshi bo'ldi deyman. Zotan men kofir ham emas... . Avval aytganimday juda sodda edimmi... . oilam, uydagilarim ham shunday. Meni uzoq muddat opamnikiga yuborishmasa edi, balki shu ishlar bo'lmasmidi? Onam biror marta: "qizim yoshlar tez oshiq bo'ladilar, har qanday hisni ishq hisoblama, aldanib qolma", demadilar. Men ham o'zimni qo'lga olishni, to'htatishni bilmadim. Oqibati shunday bo'lib chiqdi. Kulaman, suhbatlashaman, lekin vijdon azobim tugamaydi. Ko'ksimni zirqiratib turuvchi sanchiq doim bezovta qilib turadi. Nima qilishni bilmayman. Bunga chora iloj bormi? Bilsangiz, mengalutfan bildiring... . Ha birodarlar diyonatsiz yashalgan joyda har narsa bo'lishi mumkin.

OTASIDAN TONGAN QIZ

Ba'zi voqealarga faqat kinolardagina duch kelasiz. Yoki voqea faqat kinoga hos va mos bo'ladi. Tomosh qilhan kishi balki Oo'shanda yig'lab olar-u, lekin keyin barchasini unutib yuboradi. Vijdon azobi deyilgan tuyg'u esa insonni yeb butirar ekan. Mening vijdon azobim shunday. Opam bir byuroda hizmat qilar, otam esa yaqinimizdagi hokimiyatda farrosh bo'lib ishlardi. Men o'shanda litseyda o'qirdim. Maktabda otangni kasbi nima? deb so'rashsa hech to'g'risini aytmasdim. Otamning farroshligidan uyalardim. Dunyoda bolaning otasidan or qilishidan ham mushkulroq hodisa bormi? Otamdan uyalishimga sabab bo'lgan narsalarni nima desa bo'ladi? Bechora otam bolalarim birovdan kam bo'lmasin deb kech-kunduz tinim bilmay ishlardi. Otam "katta odam" qilmoqchi bo'lgan qizlari esa u farroshlikdan topgan pullarini soch turmaklash kiyimlar, pardoz andoz bo'yoq so'yoqlarga sarflashardi. Shu tariqa otamizning farroshligini niqoblar edik. Uyimizda chiroyli ashyolar yo'qligi uchun hech kimni taklif qilmas edik. Otamning pulini sarflab, o'zidan or qilib yurgan kunlarimizning birida...

Hayotimizning achchiq bir kunida dugonam tug'ilgan kunini nishonladi. Bahoriy liboslarimni kiydim. Sartaroshhonada sochimni turmakladim, manikyur, pedikyur deganlariday... . Gap otganlarga o'zimni og'ringanday ko'rsatardim. Aslida o'shalar, ko'chalardagi shilqimlar uchun vaqtimni, pulimni sarflardim. Ular menga e'tibor berar va natijada ularning gap otishlariga muvofiq bo'lardim. Shu o'ylar bilan ketar ekanman, ko'zim uymalashib turgan olomonga tushdi. Faqat ko'zim tushsa mayli edi... . Oyoqlarim menga bo'ysinmay, o'zim ham o'sha yerga borib qolganimni bilmay qoldim. Olomonga yaqinlashgach, chetdagi farrosh aravachasiga va unga suyab qo'yilgan supurgini ko'rdim. Haloyiq o'rtasida bir odam hayajonlanib baqirardi:

- Birodarlar, bu odamni kim taniydi? Taniydigan bormi bu kishini?

Oldinga bo'ynini cho'zib farrosh kiyimidagi, og'zidan ko'pik sochib, koma holida

yotgan otamni ko'rdim. Atrofda meni taniganlar bor. Farrosh otam esa yerda yotibdi, odamlar tinmay javrashardi:

- Voh, bechora, bolam-bo'tam, qozon-qirmoch deb, o'zini o'tga-cho'qqa urdi, halol mehnat bilan pul topaman deya, ko'chada fanolik kechiribdi.

- Yo'q birodar, yo'q. Bu joyning otini shahar qo'yishganu, o'lib ketsang birov bilmaydi. Nomi shaharmish. Ammo haq bizga haq, musulmonlik, insonlik bizga haq!

- Kim bilsin uyidagilari, bolalari eshitsa telba bo'lib qolishsa kerak. Tuzuk bo'lsa uyiga yuborish kerak, bolalari hasta holda ko'rmasin, yana hafa bo'lishmasin.

O'rtaga chiqib, men taniyman, bu kishi meni otam, deymadim. Qo'shnim desam ham bo'lardim. O'lomon sirg'alib chiqib qochdim. Yerda yotgan farrosh otamni tashlab, olomonga ichimda la'natlar aytib u yerdan tez uzoqlashdim... .

Otam o'sha hodisadan keyin ko'p o'tmay olamdan ko'z yumdi. Faqat o'limidan so'nggina uyalganim - farrosh otamdan vijdonim sadosi bilan bir nech savol so'ramoq istadim. Nega uyaldim sizdan, otajon? Meni o'zingizdan uyalmaydigan farzand qilib tarbiyalamadingizmi? Sizning farrosh ekanligingizdan g'urur tuyadigan iftihar tuyadigan hulqni nega menga bermadingiz? Meni vijdon azobiga nega qoldirib ketdingiz otajon? Otalarining nonvoy, etikdo'z, poyabzal bo'yovchi ekanidan g'urur tuyuvchi farzandlar faqat Islom ahloqi asosida Islomiy hulq bilan tarbiya topgan farzandlardir. Bilmadim, o'lim holatida yotgan otamdan qochganim va buning oqibatida vijdonimda iyg'ongan dard o'limim bilan tugarmikan?

IBRAT

O'sha kuni havo yoqimli di. Jonimdan sevgan yigitim meni ota-onasi bilan bugun so'rab keladi. Bugun men ikki yil orziqib kutgan kun. Shu nurafshon kunda sevgilimga yetishish uchun birinchi qadam qo'yiladi. Hech qanday to'siqsiz turmush qurdik. Shod, mas'ud, bahtiyor edik. Juftim bilan hamma narsani maslahatlashar edik. Farzandli bo'lishga shoshmas, darrov bolalik bo'lishni istamasdik. Chunki bola bo'lsa o'ynab kulishimizga halaqit beradi, deb o'ylardik. Kinoga, kokteylga hali bola bilan birga boradigan holda emasdik. Oradan ikki-uch yil o'tdi. Erimning o'limini gazetadan o'qib bildim. Yo'lda halokatga uchraganlar orasida u ham bor edi. Yorug' dunyoyim qorong'u bo'ldi. Uning ortidan qolgan bolamiz ham yo'q edi. Yoshlik esa tugab borardi. Har narsadan shubhalanardim. Erim nega o'ldi? Hali turmush shirinligini tuzukroq totmasdan, yoshlikka to'ymasdan... Endi qanday yashayman. Bilmadim. Vaqt har narsani esdan chqaradi deganlaridek, erimning o'limi ham sekin asta yodimdan chiqib borardi, . Sochlarimni yosh qizlardek turmaklashimga, kiyinishimga, dengizda yosh qizlar yonida bo'lishimga qaramasdan nomim yosh tul edi. Kun keldi, tullikdan zerikib, ikkinchi bor uylanmochi bo'lganlarni tanlashga qaror qildim. Va uzoq o'ylab bir zobitni tanladim. Uni menga o'hshaganlarning ko'pchiligi yoqtirardi. U yosh, lekin hotinidan qolgan uch bolasi bor edi. Lekin baribir uning uylanish haqidagi taklifini qabul qildim. 38yoshli dengiz zobiti Akrom bilan nikohlandik. Kichikkina to'y ham o'tkazdik. Bolalari - Aslon 6 oylik, Chig'dam 4yosh, kattasi Faruq 6 yosh edi. Akromni uyiga kelganimda uning onasi biz bilan turishidan habarim yo'q edi. Qaynonamni ko'rib, erimdan ham nafratlanib ketdim, chunki u menga yolg'on gapirgandi. Outulishning iloji yo'qligidan to'rt devor, qattiqqo'l qaynona, uch bola bilan qolishga majbur bo'ldim. Gapning qisqasi men o'zimga qasd qilgandim. Turmush qurganimizga bir hafta bo'lgach ko'pincha Akrom uyga kelmay qo'ydi. Aqldan ozayozdim. Qaynonam har ishga aralashar, lekin men hech narsa deyolmas, orqasidan esa tilimga kelgan so'zlar bilan qarg'ardim. Uch bolaga esa

qilmagan yomonligim qolmadi. Olti oylik Aslonni huddi katta boladay urardim, bolalarga qaramasdim. Akromning asl qiyofasini ham endi bilayotgan edim. Ichkilik ichar, har hil yomon ishlarga boshini suqardi. Bir kecha Akrom odatdagidek yo'q, bolalar esa yig'lashardi. Ikki kichigi tayoqdan tinchimasdi. Kichik Aslon tagini ho'llab qo'ygan, qiz ochlikdan yig'lardi. Eshini tars yopib chiqib ketdim. Keyin Akromni pavyonlardan izlab yurdim, Ovro'paga ketganida ilojsiz edim, lekin bu yerda bo'lsa mendan qutulolmas, qo'lim yoqasida bo'lardi. Turmush qurganimizga 8 yil bolganida men ham uch bolaning onasi bo'ldim. Otalari bergan pul yetmagani uchun o'zim chevarlik qilib, faqat o'z bolalarimni boqardim. O'gaylar katta bo'lib qolishgandi. Ular bilan o'z bolalarimni bir dasturhonda ovqatlantirmasdim. O'gaylarning yeguligini ovqat deb bo'lmasdi. O'z bolalarimni har hil ovqatlantirar, go'shtni oshhonada emas, uyda pishirardim, baribir hidi tarqalardi... .

Yetishmovchilik tufayli shunday yo'l tutardim. Ochlik - ocharchilik edi. Haliyam hammadn ko'p topadigan o'zimiz edik. Bir uyda bo'la turib bolalarim o'gaylar bilan nirga o'ynamasdi. Tikuvchilik ishiga yarim kechasi bo'lsa ham Aslonni uyg'otar edim. O'zimning qiyinchiliklarim uchun otalariga bo'lgan o'chimni bolalaridan olardim. Biz uchun nonvoyhonadan 6 yoshli Aslan non olib kelar, ularga bu yangi, tandirdan uzilgan nonlardan bermasdim. Bola nonni menga uzatayotgandagi ko'zlaridagi yolvorish qahqaha urishimga sabab bo'lardi. Istanbulda alohida joyda faqirlar uchun sotiladigan non - yetimlarning yeguligi edi. Aslon navbatga turar, suvi qochgan, mog'orlagan, sichqon kalamush tekkan arzon nondan yeyishar va shu sababli lablari shishib ketar, hech narsa yeyolmaydigan holga kelar va och qolishardi. Bolalar ulg'ayib qolishgach qaynonam tong'ich o'g'ilni o'ziga oldi. Menga Aslon bilan qizni qoldirdi. Aslon ham katta bo'lib qolgani uchun ishlashi kerak edi. Aslonni jurnal sotishga qo'ydim. Sotib bo'lmaguncha uyga qaytishini taqiqladim. Bunga amal qilmasa o'lguday urardim. Qishning qattiq sovuq kunlaridan biri edi. Tashqaridagi sovuq odamni junjiktirar edi. Kech soat bo'lishiga qaramay Aslon uyga qaytmadi. Bolaning qaytishi emas, u olib keladigan pul muhim edi. Tanish ovoz eshitib tashqariga qaradim.

- Ona-a-a, eshikni oching!!!

Aslon qo'lida jurnallar bilan turardi.

- Ona eshikni oching... Sovqotdim... Bugun sotolmadim... Ertaga sotaman. . Meni ichqariga kiriting!!!

Ovozi shamolda sado berardi. Yoi'q ochmayman. Erkanib, taltayib ketadi va ertaga ham sotmasdan keladi. Bolaning gapiga ishonib bo'ladimi? Buning ustiga olti yosh bolaning gapiga... . Shu asnoda uhlab qoldim. Uyg'onganimga ovoz eshitilmasdi. Sotuvga ketdimikin, deb tashqariga qaradim. Qorga ko'milguday bo'lib ketibdi, ichkari kiritdim. Sotolmagan uchun saboq bo'lsin deb, urdim. Ovqat bermadim, shu holda uhlab qoldi. O'gay bolalarni uradigan alohida joylarim bo'lardi. Qizni hammomda, Aslonni oshhonada urardim. To'ng'ichi yonimda payti kaltaklanadigan joyi - mehmonhonamiz eshigini orti edi. Bolalarning shunday urgan bir kunimda, Aslonning juda jahli chiqqan bo'lsa kerak, bo'ynimdagi munchoqlarga osildi. Sochilgan munchoqlar tahtalar orasiga tushib ketdi. Uni shunday urdimki, boshi yorildi, qon oqdi. Oz-moz davolashni bilardim. Tyzatdim. Oradan bir yil o'tdi. Yana shunday qish kunlarining birida bolalarni urayotgan edim, zo'rg'a sudralib, mast holda otalari kelib qoldi, bolalarning ahvolni so'radi. Ko'zim bilan ishora qildim, qiz gapirmadim, Aslon aytib berdi. Erimning jahli chiqib bolalariga: "Hozirlaning buvingiznikiga jo'nataman", dedi. Yarim kecha, sovuqda ustlari yupun bolalarni buvisikiga jo'natdi. Bolalari shi'lu ketgancha qaytmadi. Qosimposhoda To'phonaga ketishdi...

Bu yirtqich, vahshiy o'gay onaning bir necha yildan beri tortayotgan vijdon azobiga

kelsak...

Hozir 65yoshdaman. Ikki cuh yildan beri boshimga yarim yorti ro'mol o'rayman. Namozimni o'qiyapman. O'gay bolalarga nisbatan vijdon azobini biroz bo'lsada, Allohga qaytgach tuya boshladim. Allohga qaytgach, tuya boshladim, bu ishlarni yirqich emas, iymonsiz qilishi mumkinligini, iymoni bor odam bunday qilolmaydi...

Vijdon azobi esa har daqiqa men bilan birga... Istanbul ko'chalarini kezganimda, jome'larga qaraganimda, qish kelganida, yosh bolalarni ko'rganimda o'zlaridan o'rqaman. Allohga qanday javob beraman deya... Yashamoqdan qo'rqaman. Vijdonim so'rog'iga javob topa olamyman. Hozirgi iymoni o'shanda bo'lsa edi. Omonat qilingan bolalarga shunday qilarmidim? Ko'zyoshlarini oqishiga yo'l qo'yarmidim? Otalarining o'chini shu norasidalaridan olarmidim? Yo'q, hech birini qilmasdim. chunki shu onda iymonga qovushmoqda edim. Islomni o'rganmoqda edim. Allohdan avf so'rayverib, biroz inchlanganday bo'laman. Yo'qsa ko'rinmas azob meni yeb bitirardi... .

Ohirida shuni ma'lum qilamanki, keksaygach, o'z bolalarimnikiga bordim, meni qbul qilmadilar, tashqariga haydadilar. Bugun hasta bo'lsam menga qaraydigan o'sha kichik Aslon va uning iymonli hotini... . Ana shu meni ulkan vijdon azibim emasmi? Men unga qarashim kerak bo'lgan vaqtda dunyosini qaro qildim, hayotini zahar ayladim, ko'nglini yaraladim. U esa keksayganimda, unga muhtoj bo'lganimda:

- Keling onajon!- dedi.

Eng katta ibrat darsi emasmi bu? Iymonsiz davrimda qilgan qilmishlarimga iymon bilan qilgan javobi emasmi bu? Samimiy quchoq ochishi men uchun ulkan vijdon azobi emasmi?

TOG'ORA

Ayol yosh vaqtidayoq eridan ayrilib, undan qolgan yolg'iz o'g'lini tarbiyalab o'stirish uchun tish-tinog'i bilan harakat qildi. Uning orzusi bu o'g'lini hech kimga muhtoj qilmay o'qitish edi. Kunlarini shu niyat bilan kechirdi. Yosh va go'zal edi, ammo turmush qurish haqidagi takliflarni ortga surib keldi, yoshligini o'g'lini boshqa o'llarga qaratmaslik uchun qurbon qilmoqchi bo'ldi. Birovlarning kirini yuvdi, lekin bolasini hech kimga muhtoj qilmadi. O'g'lini o'qitmoqchi, kasb egallagach, qolgan umrini uning yonida egallamoqchi bo'ldi. Shu hayollar bilan oradan yillar o'tdi... .

Nihoyat o'g'li huquqshunoslik fakultetini bitirib, hakamlik vazifasida ish boshladi. Onaning sevinchi yeri ko'kka sig'amasdi. Navbat o'g'liga munosib kelin topishga keldi. Shu orzusi tezroq amalga oshsa edi... . Uni rosa ahtardi, izalb-izlab topdi. U zohiran o'zi izlagan qiz edi, botinan esa noma'lum. Ko'rinishi yahshi, Ichini kim bilsin. Kelinini o'z farzandiday yahshi ko'rar, bir soat bo'lsa ham oldinroq to'y bo'lishini hohlardi. Go'yo o'zi turmush qurayotganday. Bir lahza bo'lsin avvalroq kelinini tushirmoq, yangi uylariga ko'chmoq istardi. Bir go'shaga chekinib nabiralarini erkalashni istardi. Hotiralariga, shirin hayollarga cho'mishni istardi... Nikoh kuniga bir oy qolgan edi. Kuyov kelinni olib yangi uyga joylashadigan ashyolarni o'rinlari o'lchovi, mo'ljalini olmoq uchun kelishdi. Yangi uy go'zaltus oldi. Bo'lajak kelin qaylig'iga:

- Jahonbey, hammasi chiroyli, yahshi bo'ldi, ammo shu tog'orani qayerga joylashtiramiz? - dedi. Yigit ajablandi:

- Shunday katta uyda bitta tog'oraga joy topolmayapsanmi? Peshtahta ostiga qo'yaqol, - dedi.

- Yo'q, bo'lmaydi.

- Ravoqqa qo'yrsan. Bo'lajak kelin bosh chayqadi.

- Hech bo'lmasa eshik tagiga qo'y.
- U yerga to'g'ri kelmaydi.
- Bitta tog'orani joylashtirmaysanmi?
- Uni emas, jonim, tog'ora deb onagizni aytyapman, onangizni!

Yosh qizdan bunday gaplarni eshitgan yigit muzlab qoldi. Hayotida boshini toji bo'lgan onajonisi, o'g'li uchun el eshigida ishlagan, onasi tog'ora o'rnida ko'rilmogda. Demak onasi tog'ora, mayda chuyda narsa tashlanadigan quti. Nahot o'sh jafokash, fidokor ayolni joniday sevgan onasini joylashtirish uchun o'rin yo'q. Bo'lajak yostiqdoshi onasini tog'ora, bir quti o'rnida ko'rilmogda... .

Jahon hech narsa demadi. Uyga qaytgach ham gapirmadi. Bechora ona bo'lajak kelinini o'zi haqidagi fikrlarini bilmay, tinmay uni so'rar va maqtardi. O'g'il bu holga achchiq jilmayish bilan javob qildi. Nihoyat nikoh kuni keldi. Hozirliklar ko'rildi. Mashinalar qatorlashdi. Salon odamga to'ldi. Odamlar kelin-kuyovni ko'rish ishtiyoqida. Va nihoyat Ma'mur kelindan so'radi:

- Qizim, Ahmad o'g'li Jahonni zavjalikka qabul qildingizmi?
- Ha, qabul qildim.
- Yahshi. O'g'lim siz Zaynab qizi Zalihani zavjalikka qabul qildingizmi?
- Yo'q!... Yo'q! Qabul qilmadim.

Bu so'zdan hamma oyoqqa turdi. Hayrat bilan hamma kuyovga qarar edi. Ma'mur hayajonlanib, shoshib qoldi.

- Ho'sh, hozirgacha qayerda edingiz?

- Taqsir, otamdan erta qoldim. Ularni vafotidan keyin onam meni ota bo'lib ulg'aytirdi. Bu yo'lda birovlarning eshigida ishladi. Meni muhtoj qilmaslik uchun kechani kecha, kunduzni kunduz, issiqni issiq, sovuqni sovuq demay ishladi. Yemay yedirtdi, kiymay kiydirdi, meni o'qitdi, odam qildi. Onam endi mening yonimda o'tirib rohat ko'radigan huzur topadigan paytlarda siz ko'rib turgan mana bu kelin onamni tog'oraga, qutiga(ahlat qutisi deyolmadi)tenglashtirib, unga o'z uyidan joy berishni hohlamadi. Onamni tog'ora deb uni hohlamadi. Mening onamni hohlamagan unga bunday muomala qilgan ayolni men ham hohlamayman! Marhamat qilib onasini tog'ora degizadiganga tegsin!- dedida o'rnidan turib, onasini qo'ltiqlab hayratlar va ko'zyoshlar aro to'yhonadan chiqib ketdi...

Bu hodisadan keyin qiz uyiga qaytdi. Oradan 20yil o'tdi. Hali hanuz turmushgachiqmadi, chiqolmadi. Hanuz boshi ochiq.

HAYVONNING HAQQI

Qimmatli opa-singillarim. Bu hodisani Allohning amriga muvofiq Islomiy yashagan usyozimning tilidan eshitganman. U kishi aytdilar, men yozdim, siz o'qing. Bu ibrtali hodisadir.

"Mahallamizda, uyimizning ro'parasida bir qo'shnim bor edi. Ko'chib kelgan kunimiz hamma qo'shnila "hush kelibsiz" deya kutib olishdi. Ammo o'sha qo'shnim bilan ko'risha olmadim. Boshqalarda so'radim, shofyor ekan, namoz ro'za bilan ishi yo'q deyishdi. Mayli, Alloh hidoytga boshlasin, ddim. Bomdod vaqtida shovqin eshitildi. Qaradim. Katta ochiq yuk mashinasi eshik oldida to'htadi. Haligi qo'shnimiz kelganini bildim. Soat o'nda hotinmga:

- Men bog'da bo'laman, yahshilab choy damla, qo'shni kelibdi, nonushtani birga qilaylik, - dedim.
- Yahshi, lekin sap tersroq emish, - dedi hotinim.

- Mayli qo'yaver, - dedim. Bog' aylanib yurganimda qo'shni ko'rindi. Mayin tabassum bilan:

- Hush kelibsiz qo'shni, - dedim. Birinchi ko'rishdayoq mahmadonalik qilib javob berdi:

- Hush ko'rdik, otahon. Siz kimsiz o'zi?

- Biz endi ko'chib keldik, yangi qo'shnimiz, mana bu bog'da birga choy ichaylik marhamatr qilng, - dedim. Qo'lidagi sigarani tutatib keldi. Kimligi holidan ma'lum edi. Havodan, suvdan biroz gaplashgan bo'ldik. Mening diniy domla ekanligimni bilishi bilan bezovtalana boshladi. Angladimki, osonlik bilan yo'lga yuradiganlardan emas. Ammo Rasululloh s. a. vni, Imomi A; zamni hotirladim. Sukut qildim. Choy ichdik. Asosiy hodisa keyinroq boshlandi... .

Bu qo'shnimiz ichar, baqirar, magnitafonni jaranglatib qo'yar, qo'shnilarni bezovta qilardi. Oradan bir hafta o'tdi. Qo'shnimiz uyiga jigar olib kelib oshhonaga qo'yibdi. Mahallaning mushugi paqqos tushiribdi. Bechora jonivorni ushlab olib, titi pitisini chiqarib, qopga solib, ustidan mazut quyib yoqib yuboribdi. Biz namozdan chiqib keldik, mahallada shovqin suron, ahvolni aytib berishdi. Hammamiz jnivorga achindik, lekin qo'limizdan nima ham kelardi. Bo'lar ish bo'lgandi.

- Qo'shni shu ishni qilmasangiz bo'lardi, gunohga qolibsiz, - dedim. Menga betamiz so'zlar aytdi...

- Bu odam telba Allohda qo'rqqmaydi. Baloga uchraydi bir kun, hafa bo'lmang, - deyishdi. Lekin man ko'p hafa bo'ldim. Oradan ko'p o'tmay qo'shni halokatga uchradi, hamma yengil torib, sevinganday bo'ldi. Lekin men ko'proq achindim. O'z-o'zimga dedim: "Suv tog'ra suv yo'lida sinadi". Ziyorat kuni kelid. Qo'shnilardan hech kim kirmadi. Men bordim. Holbuki, qo'shni menga qo'pol muomala qilgandi. Qo'shni haqqini o'ylab bordim. Borganimda hushi o'zida emasdi. Tarmi kuygan holda yotardi. Uyidagilar boshida yig'lashardi. Bir hafatadan beri alahlaydi deyishdi. Men ham eshtib seskanib ketdim. Og'zidan shu so'zlar chiqardi: "Mushukni torting! Uzoqlashtiring, oling mushukni! Yoqqan mushugim meni yemoqda!" derdi. Ko'p turolmadim, u yerdan cghiqdim.

Yo Rab! Naqadar Ulug'san! Birovning haqqini birovdada qildirmassan, hatto hayvon haqqini ham! Allohga beaded shukrlar qildim. Alloh huzurida zolimdan hisob so'raydi. Lekin bandalari kabi shoshilmaydi".

POVILYO'NGA QANDAY TUSHIB QOLDIM

Yomon yo'larga kirib ketayotgan ayollarning ismini eshitar, rasmini ko'rar edim. Lekin duch kelib yaqindan suhbatlashmagandim. Yig'inda bir honimni uchratib qoldim. Ko'rinishidan Islomiy yashashi bilinib turardi, islomiy kiyinib olgan edi. Suhbat aylanib ayollarning yomon yo'lga kirib qolishiga kelganida, opa barchaning so'zini bo'lib, bu haqda shunday dedi: "Ayollar yomon yo'lga islomni bilmaganlari uchun kirib qolishyapti".

Lutfiya opa bu haqda bizga tushuncha berishga harakat qildi. Biz hayratimizni yashirolmay so'radik:

- Islom bo'lmagan joyda insonlarni buzuvchi hodisalar bo'lishi va qandaty najot topish mumkinligi haqida bizga shunday aytyapsiz-ki, odamda bu ayol o'sha yerlarda bo'lganmikin, degan hayol paydo bo'ladi. O'zingiz o'sha yerda bo'lganday gapiryapsiz.

Shunda opa ovozini pasaytirib, bizni yanada hayratga soluvchi javobni berdilar:

- Men ham 15 yil o'sha botqoqlik ichida qoldim. Hozir, Alhamdulillah, Islom bilan sharaf topdim. Shu sababdan bu haqda gapiryapman. Hayajonimizni bosob, aytganlarini

yo'zmoqchi ekanligimizni, qanday hidoyatga kelganlarini bilmoqchi bo'lganimizni aytdik. Uchrashish uchun bir kunni belgiladik...

Va suhbatlashdik. Opa aytdi, biz yozdik, marhamat siz ham habardor bo'ling!

"O'tmishimni aytib beraman. u hayot mening hayotim, Ammo hatolarimni boshqalar muhokama qilishi mumkin. Insonning botqoqqa botishi aqliga bog'liq. Mening hafrat natijasida botqoqlikka botishim sabablarining ko'pi har insonning ahyotida kechishi mumkin. Ko'rinishdan kichik narsalar, ammoularning hammasi birlashsa inson ezilib qoladi. Iymonsizlik bilan bergan mashqqat bialn chohga tushib qolasiz. Keyin Alloh hohlasa, Allohning lutfi karami bilan bu chohdan chiqib olasiz.

TUG'ILISHIM BILAN YOLG'IZLIK

Onam Marsinning bir tumanida, otam esa Marsinda yashagan. Ish sababli tumanga kelgan otam bilan onam orasida yaqinlik paydo bo'ladi. Otam shahar hayoti jozibalarini aytib bergach, onamni shaharda yashash istagi chulg'ab oladi. Otam va oanm turmush qurishga qaror qilishadi. Onam qishloqda otamga turmushga chiqadi. Lekin shaharga tushishgach, otam oldin uylanganligi va oilasi borligi ma'lum bo'ladi. Otamning honadonidagi ko'pchilik onamni hohlashmaydi. Bu orada onam menga homilador bo'lib qoladi. Lekinotam oilasining onamni yoqtirmasligi tufayli men tug'ilgach, ikki oydan keyin, onamni hech narsasiz ko'chaga haydaydi. Onam qarindoshinikidan boshpana topadi. Mening hayotimda islomni chetlab o'tish tug'ilmasimdan oldin boshlangan. Onam ko'p o'tmasdan boshqaga turmushga chiqdi. Men o'rtada qoldim. "Bolada ulg'aygach esidan chiqib ketadi", deyishadi, lekin bolalik qanday boshlangan bo'lsa, keyin ham shunga ko'ra davom etadi. Meni ona tarafidan buvim olib ketdi. Na onam bor, na otam. Otam shapaloq ursayu, onamning tizzasida yig'lasam deb qanchalar istardim. Mehr muhabbatsiz hayotim davom etardi. Men besh yoshga kirganimda otam: "Men boy bo'lsam, nega bolam qiynalishi kerak, olib kelaman", deydi. Ammo islomni bilmagan oilada o'gay ona borligi bu ishga mone'lik qiladi. Bu holga toqat qilolmagan otamning ammasi meni olib ketdi. Moddiy boylikka yetishib, ancha rohatli hayotim boshlandi. Ammamning uylari men almashtirayotgan 4- uy edi. Ammam mahallada dindor sanalsalar-da, mening dindan habarim yo'q edi. Ruhimda sevgi, qalbimda qo'rquv yo'q edi. Faqat Allohning ismini bilardim. Yomonliklardan qanday himoyalananaman, himoyalalanish zarurmi? Hech narsadan ahbarsizpeshonamga yozilganidan norozi holda yashab kelardim. Va o'sib- ulg'ayib borardim.

JUFTIMDAN KUTGANLARIM

Ulg'ayish har inson hayotidagi Yaratuvchining eng go'zal qonunlaridan biri. Bo'yiga yetgan qiz turmushga chiqishga tayyor nomzoddir. Shulardan biri men edim. Zamonaga muvofiq holda meni o'stirgan ammam hamma narsamni hozirladi. Ota uyini ko'rmasdan, 16 yoshimda turmushga chiqdim. Erimni yaqindan bilmayman, tanimayman. Tanisam-da biror narsani farqlash mushkul edi. Chunki ammam ham men ko'zlagan narsani ko'zlardi. . Mol dunyo, pul. Do'kondor erimda bular bor edi. Turmushga chiqqan kuni erimdan bir narsalar kutdim. Uning ayoli sifatida hurmat qilinishini istardim. Lekin unga bunday tuyg'ualr begona edi. Ba'zan meni bezovta qiluvchi hodisalar bo'lar, shunda namoz o'qishni istardim. Yan aistardimki, juftim menga namoz o'qishni o'rgatsa. Lekin chala chulpa bilganim g'uslni ham unga men o'rgatdim. Turmushga chiqishim bilan

ichimdagi bo'shliq kengayib vahimali tus oldi. Ammo bo'shliqni qanday to'ldirishni bilmasdim. Farzandlar ko'rdim. Nima bo'layotganini bilmasdim. Ona bo'lishim ham meni bo'shliqdan qutqarmadi. Qabohatning kattasi menda edi. buni o'shanda anglamasamda, hozir his etayapman. Chunki men islomni tanidim. Shu sababdan ayblash yo'lga o'tmasdan, asos bilan uyg'un holda o'ylab, har neni tushunishim lozim. To'g'ri turmushga chiqib, farzandlar ko'rdim. Lekin erimning muhabbatini ko'rmadim. Onasiz o'sganim uchunmi, onalik ne ekanligini ham bilmadim. Yoshim19da edi... Ayni yosh va go'zal paytim... Go'zalligimni ko'z-ko'z qilardim, bu borada mahalla ayollari bilan musobaqa o'ynashardik. Ko'picha mendan o'tadigani topilmasdi. Va bu vaqt ichida hech kim tomonidan ayniqsa, erim tomonidan sevilmadim. U juda ham yomon inson emasdi. Na urar, na sevardi. Faqat yashash majburiyati uchungina men bilan yashar edi.

"XO'JONA" QO'SHMACHILAR

Biz tomonlar "johiliyat" hayotini kechirayotgan edi. Johiliyat deyilsa, odatda Arabistonning qadimiy davrlari tushuniladi. go'yo johiliyat endi yo'qdek. Meni va men kabilarni ko'ngilochar joylarga tushirgan johiliyat emasmi? Islom hukm surmagan jamiyat johiliyat davrlaaidan birini yashayotgan bo'ladi. Bunday jamoa ichidagi ko'pchilik ayollarning ko'zi va ko'ngli erida bo'lmaydi. Ularda bir hushtor topsam degan fikr mavjud. Menda bunday fikr bo'lmasada, o'sha jamoat ichida edim va o'sha fikr tomon ketayotgan edim. Marsin va Adonada "ho'jona"lar bor edi. Ho'jona - oilali ayolning dushmani. Ular bokira qizlar bilan mashg'ul emas, turmushga chiqqan ayollarni yo'ldan urar edi. Ayollarni mo'ljalga olib tuzoq tashlab qo'yar, vaqti kelib o'qi nishonga tegar yoki har jihatdan parishon ayolning o'zi bu tuzoqqa kelib tushardi. Va oqibatda bunday insonlarga tobe'bo'lib qolardi.

SEVGI QANDAY HILQAT?

Bir kuni bolaligimdan tanish bo'lgan keksaroq ayol marsinlik bir tujjorni maqtay boshladi. Avvaliga hech narsa tushunmadim. Faqat kunlardan bir kuni:

- Qizim, ahmoqlik qilma, Bir-ikki soatlik suhbatdan nima zarar ko'rasan, qolaversa, senga yahshi muomala qiladi, sevadi, pul beradi, - dedi. Uning bunday so'zalrini oldin eshitmagan edim. O'yladim. Oilalik ayol begona erkak bilan qanday munosabatda bo'ladi? Sevgi qanday tuyg'u o'zi? Ajabo?

Ko'p o'tmasdan ho'jona yana keldi:

- Tujjor seni do'konga taklif etyapti, - dedi. Borsammikan, deb o'yladim. Erimga qaragnada men harakatchan va go'zal edim. Hech kimuni menga loyiq ko'rmas, menga achinib qarashardi. Menga musulmon bo'lmaganim uchun achinmaganlar, erim rosmama odam bo'lmaganiga achinardilar. Bu esa atrofimdagilarni kimligini bildirib turardi. Bu taklifni olganimda turmush qurganimga to'rt yil bo'lgandi. Kichik yoshimda turmushga chiqib mehr shafqat ko'rmaganim uchun, bunday taklifdan keyin o'zimda afzallik va ustunlik sezdim. 21 yoshga kirganimda erkak ayolni qanday munosabatda bo'larkin, degan qiziqish uyg'ona boshladi. Bu qiziqish ostida takliflarni qabul qilar eknman, yana vijdonim ham qiynalardi. Ammo ho'jonalar mening zaif nuqtamni topgandilar. Tinimsiz sevgidan gapirar, taklif qilganlar meni juda ham sevislaridan lof urishradi. Men esa erimga hiyonat qilishdan qochardim. Bu orada yana bir taklif bo'lib qoldi. Bu odam bichish-tikish ustahonasining boshlig'i edi. Meni sevishi, mensiz yashay olmasligini

gapirardi. Borsammikan, degan taraddud orasida yurardim. Tikuvchi bilan suhbatlashishdan nariga o'tmadik.

BIRINCHI BOSQIN

Ayni paytda atrofimdagi muhit "yetilgan" edi. Dugonalarimning hech qaysisini Islom bilan aloqasi yo'q edi. Ilgari Islomni bilib unga muvofiq yashagan bo'lsakki, shunga k'ra hayotimizni davom ettirsak. O'sha kuni bir tanish ayolnikiga borish uchun erimdan ruhsat so'radim. O'sha ayolning nomussiz va ahloqsiz ekanligini erim bila turib, menga ruhsat berdi. Uyiga kirib o'tirgan edik, o'sha yerning dongdor qassobi kirib keldi. O'zimcha: "Meni tinmay taklif qilayotganlardan bo'lsa kerak", deb o'yladim. uy egasi:

- Sen uchun do'konini yopib kelibdi. Ichkaridagi honada galashinglar, u seni yahshi ko'radi, sevadi. Seni yahshi ko'rganlarni sen ham hurmat qil, hush ko'r, - dedi. Bu so'zlar mening ko'nglimni yalaovchi, istamasam ham o'sha tarafga tortuvchi va yolg'ondan bo'lsada, sohta tuyg'ular hurujida rozilik bildirdim. Men qassob o'tirgan honaga kirishim bilan eshikni qo'ng'irog'i chalindi. Shoshilinch ovoz eshitildi: "a-a!ering!"

Birdan... nima qilishimni bilmay qoldim. Ammo vaqt o'tib, meni bunday munosabatlarga altgani, sababchi bo'lgani, bunga yo'l qo'ygani uchun erimdan nafratlanib ketdim. Qassob o'zini eshik ortiga olib yashirindi. Erim ichkariga kirib, qassobning zamonaviyligini ko'rsatuvchi kalavatidan tortdi. Bu hodisa bizni ajrashish uchun sudgacha olib bordi... . Lekin Islomsiz hayotning yolg'onlari davom etardi. Deyildiki: "Qassob qarzini uzish uchunkelgan Eri esa honimni rashk qilgani cahun tuhmat qilgan". koshki rashk qilsa edi. O'zimni bunday tutganim uchun suyaklarim singuncha ura! Ammo qayoqda... bunday qilish tugul, meni haydab ham yubormadi... . yana uyga qaytdim.

UYAT

Uyalardim. Jazmanlarga borishga, suhbatlashishga uyalmagan odam endi uyalardim. Mahallada mish-mishlar ko'payib qoldi. Nimalar deyishmadi. Hatto ahloqi nodurust kishilar ham men bilan suhbatlashmay qo'ydi. Bir yil shu tariqa davom etdi. Bu orada ikki bolaning onasi ham bo'ldim. Bunday mish-mishlar, mehirsiz er, ona muhabbatini to'la ko'rmayotgan bolalar va achchiq kunlarim davom etardi. Halo oldinda bu kunlarning mashaqqatlari kutib turardi. Allohim, Inshaaloh, avf etgan osha kunlar uchun faqat men javobgarmidim yoki men bilan birga mas'ulligini bo'lniga olmagan, Qur'oni Karimni yukini zimmalarida tashigan musulmonlar ham javobgarmi? Bir yildan so'ng ham ho'jonalar ham ortimdan qolishmadi. Bu orada onam bilan topishdim. Ucharshuvimiz ham g'alati bo'ldi. Bolalarni olib aylangani ketayotganimda, qarshimdan kelayotgan ikki-uch ayolga ko'zim tushdi. o'rta yoshlisi kelib: "Qizim, bo'yi basti bunday, ismi falon, shunday ayolni taniysizmi? "- deb so'radi. Ayol meni ta'riflayotgan edi. Hech narsa deyolmadim, faqat "Ona-a-a!" deganча onamning bo'yniga osilib yig'aly boshladim. Shundan keyin onamning yoniga tez-tez kela boshladim. Onamdan tasalli ahtardim, lekin undan ham topmadim. Ho'jonalar bezor qilib yuborishdi. Jonimga tegishdi, ammo men ularning joniga tegmadim. Erimni sevmasam ham, balki o'sha ayollar bo'lmaganida oilamni buzmasmidim. O'sha yomon hayotning ayoliga aylanmasmidim. Bir narsa diqqatingiz tortmadimi? Men ham o'shanda e'tibor bermagandim, ammo Islomni o'rgangach... Bizlarni buzuq yo'lga boshlamoqchi bo'lgan hotinlarning qanday

nomlanishiga qarang "HO'JONA" - go'yo ustozlar ayollarni yomon yo'lga solmoq uchun mashg'ullar, bu subutsiz ayollarni ularning nomi bilan atashadi.

"Sevgili va qimmatli Lutfiya! Sizni ko'rgach, sevgi neligini angladim. Behad go'zal ayolsiz. O'langiz, bolalaringizni borligining hech ahamiyati yo'q. Menga, menikiga kelsangiz bo'ldi. Sizga sevgi to'la heyot bag'ishlamoqqa harakat qilardim".

Bilasizmi, bu maktub qarshisida ne holga tushdim? Shunday hayajonlandimki!. . Ayol ham hech seviladimi? ...

Ayol faqat erkakning... vositasi, bundan tashqari kezsini, to'zsin, o'z ko'ngilhushligini qilsin, faqat erkak bilan hech bir aloqasi bo'lmasin(o'zholiga qo'ysin). Ilgariroq mehr-muhabbat va hurmatni eshitib turardim. Takliflar doim ko'p bo'lardi, lekin bu safar qarshimda jonli isbot turardi. Bu erkak bial ko'rishgib suhbatlashdik. Ammo ko'p o'tmay Anqaraga qochishga qaror qildik. Qarorni amalga oshirishdan oldin onamning oldilariga bordim. Qaytib kelgunimcha erim bilan qaynonam hammasidan habar topishibdi. Onamnikidan qaytganimda meni uyga qo'ymadilar. Keyinchalik qarorlarini qanday o'zgartirishgan bilmayman. Qaytib uyga joylashdim. bir narsa deyishmadi. Bolalarim yoniga qaytgach, "sevgilim"bilan aloqani uzdim. Erim tobora boyib oliy tabaqaga aylanib borardik. Erim nima qilishim bilan ishi yo'q. Men uning nomusiga dog' tushiradigan harakatlar qilganimda ham loaqal bir musht urmadi. Yana hozirgi uyimizdan kattaroq uy qurmoqchi bo'ldik. Yangi olgan zamonaviy jihozlarimiz yangi uyimizga sig'masdi. Modomiki boy ekanmzi, uyimiz ham boylarnikidek bo'lishi, o'zimiz ham boylarday yashashimiz lozim edi-da. Bu voqeadan keyin ho'jonalar tomonidan ikki yil bezovta qilinmadim. Ko'rinishdan bahtli yashardik. ammo men bahtiyor emasdim. Mas'udlik ahtargan, bo'shliqda tebrangan bir ayol edim. Insonlar menga yahshilik qiladi, deb ko'rsatgan eshikka kirib, saodat ahtarar, balki baht shu yerdadir, deya o'ylardim. O'sha paytlarda nega qarshimdan bir musulmon chiqmadi? Musulmonlar boshlarini tuyaqushga o'hshab qumga tiqib pinhon saqlasharmidi? Sen musulmon edingmi, deb so'raganlarga javobim shu savoldir: erini aldagan ayol musulmon bo'ladimi? Komil iymonli musulmon ayol menday ish tutarmidi? Yangi uyimzini pastki qavatiga joylashdik, ustki qavati bo'yoq qilnardi. Bir kuni erim: "Bo'yoqchi mening tanishim, Erto'g'on, juda ham nomusli inson, uyga kirib tursin, taom ber", dedi. Nomusli emish, qaysi nomus haqida, kim gapiryapti? Yana aytaman, nomus tushunchasi shariatdan tashqari bo'lsa, ayniqsa ayolhususida hech kim nomusli emas. Mo'min esa nomuslidir. Erto'g'on nomusli bo'lsa, keyingi hayotimda ta'siri bo'larmidi? Nomusli bo'lsa yolg'iz ayoldan taom talabida honasiga kirarmidi? Nomus emish...

BO'YOQCHI BILAN BIRGA

Erto'g'on menga begona bo'lsa-da, uning oldida bemalol harakat qilardim. Hushovoz bo'lganim uchun ko'p laparlar aytardim. Erto'gon ham tepada ularni tinglab meni tabriklardi. Ko'pincha uning yonida bo'lardim. Oqshom erim kelgach, suhbatlarimiz unag aytardim. Bir tomondan yangi qo'shnilarimiznikiga chiqib turardik. Ko'pdan tanish muallimlarnikiga borib kelardik. Qo'shnilar bilan shanba kuni yig'ilishga kelishgandik. Bu yerda yana bir o'zgarish bo'ldi. Bazmlarimizda shampan ichardik. Raqs, musiqa, ichkilik... Hayotimiz shu bo'lib qoldi. Bunda erkaklar ko'zga yaqin ayollarga ko'z qirini tahslashar, ularni ahtarishardi. Ayollarning qaddi basti chiroylisini bozorga solishni monini ko'ngilhushlik qilib qo'ygandik. Shunday yig'inlarni birida ho'jonani eri bioaln uy egasi bir-birlaridan behabar menga ko'z qirlarini tashlashdi. Nega bunday muomala qilishadi derdim, lekin ochig'ini aytolmasdim. O'z-o'zimcha o'ylardim, hotinlari

shunchalik go'zal bo'la turib nega menga o'ralashmoqchi bo'lishadi? Bir necha kun o'tmasdan muallim ham ho'jona ekanligini bilib qoldim. Bozorga chiqqanimizda o'zini juda sirli gap aytgandek tutib:

- Shu savdigar senga oshiq, sen bilan bo'lish uchun borlig'ini sovrishga tayyor, - dedi. Endi bu soz'larning ma'nosiga yetardim. Nima desa desin, qabul qilmadim. Chunki Erto'g'onni sevardim. Erimdan ko'rmagan sevgi uhun undan intiqom olaman, deb o'ylardim. muallimning hotini ham yosh ho'jona edi. Juda go'zal, menga o'hshab ikki bolasi ham bor. Lekin izlagan mas'udligini u ham topmagandi. Ruh islomiyatni bilmagani uchun, o'ziga ozuqa ahtarardi, bo'shliqi nima bilandir to'lishi kerak-ku ahir. Bu yo'l ho'jonalikka to'g'ri keldi. Shu yerda hatoyimda jirkanch sanaladigan birinchi taklifni aytdi.

Alloh taoloning amrlari kichik ko'rinib, ha endi nima qipti, deyish yomon yo'lga kirib ketishga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, ayol erkak birga o'tirishi, uylarning ichki tahsisiga uyg'un bo'lmasligi kishilarning erkagu ayol, o'g'il va qizlarning hayotini tahlikaga qo'yadi. Havf sari eshik ochilgan bo'ladi. Ko'ngilhushlikka o'ch ayollar, erkaklar yomon yo'lga kirib ketganligini sababini shunday suhbatlardan ko'rishmoqda-ki, bu ham aralash o'tirishning oqibatidir. Bir-biridan ko'ngilochar joylar to'g'risida har hil qiziqarli, jalb etuvchi hikoyalarni eshitishni hunuk oqibati ekanini o'zalri aytishmoqda.

Shuni alohida takidlash kerakki, oshanday joylarga tushib qolgan menday ayol ham buni qabul qilolmayman. Turkiyada yashovchi Allohning halifasi maqomidagi insonlar ham bunga mas'uldirlar. To'g'ri tushuning, hozir sotilgan hotin qizlarning ko'pi musulmonlar. Bularning ismlarini aytmoqqa uyalgan kishilar bunday hotinlar o'ynagan filmlarni o'g'il-qizi, hotini bvilan tomosha qilishmoqda. Shuni unutmaylikki, barchamiz bandai ojizmiz, yomon yo'lga tushib qolgan ayollarga ham barchamiz javobgarmzi. Ahir ularga islomni yetkazdikmi? Ularning yomon yo'lga kirib qolishi Alloh taolo va Uning amrlarini bilmasliklari uchun emasmi? Povilyo'nlarda, uchrashuv yo'llarida... Yoshlar filmlarda o'ynamoqda... Bizning o'z farzandidan behabar musulmonimiz endi mundoq qarasa, kechagina povilyo'nlarning "g'unchasi" bungun film "guli" bo'lib, o'g'il qizi unga muhlis bo'lib turibdi. Ularning osib qo'yilgan rasmlariga maftun bo'lib yuribdi. Va bu holga o'sha musulmon ota-ona hech narsa demaydi. Boy musulmonlar muhtojlikdan shu yo'lga kirib qolgan ayollarga o'zlarini javobgar bilmaydilarimi? Er-hotin kelishmovchiligi, qaynona, qanyasingilning kelindan erga tinimsiz shikoyatlari, erning hotindan sovishi, hotinning eridan noroziligi... . Qaynota qaynonaning kelinni choriday ishlatishni hohlashi. Ayolga hayvonga nisbatan ham pastroq ahamiyat berilishi... asosiy sabablardan biri. Moddiy tomondan qiynalishi esa yana bir sabab.

Bir kuni telefon jiringlab qoldi. Olsam, qarshimdagi poviyo'n ho'jayining uyiga o'g'ri tushib uni o'ldirib ketganligi haqida habar berishdi. Hayajonlandim. Janozasi Shishli jome'sida o'qiladi, deb aytishdi. O'sha kuni hech birimiz ishga bormadik. Shimda, boshimga dastro'moldek ro'molni "o'rab" janozaga bordim...

Jome'ning oldi odam bilan to'lgan. Gulchambarlar ko'pligidan tobut ko'rinmasdi... yig'lashmoqda... men ham yig'ladim. Ammo nega yig'lardik? Tirikligida jome'lar haqida aytgan so'zlari yodimga tushdi. Jome'larni Turkiyadan yo'q ailish degan odam, endi o'zi yo'q bo'lib, jome'dan ko'tarilib, pastga qora yer tagiga ketmoqda edi. Holbuki, bu odam o'zi egalik qilgan uchrashuv uylarining oldida ichkilikka to'la stolga qo'yilishi kerak. Bu odam hotin-qiz sotib shunchalik ko'p pul topgan-ki, bu boylikka yan qanchadan qancha uchrashuv uylari qursa bo'lardi. Jome'larga duhsman bo'lgan bu odamning nufuz qog'oziga har qalay "musulmon" yozilsa ham musulmonlikka dushman bo'lgan bu odamni janozasini o'zi egalik qilgan uchrashuv uyidan ko'tarishga g'urur tuyamiz deyish kerak edi. Umrida jome' ichiga kirmagan, tashqarisidan ko'rishi bilan kufr keltirgan

odam endi jome'dan ko'tarilayotgan edi. Juda ahmoqona ish. Imom jamoatga o'girilib: "Bu qanday odam edi? " deb so'radi. Odamlar bir ovozdand: "Yahshi odam edi!" debovoz berishdi. Nimasi yahshi edi? Uni qaysingiz yahshi bilardingiz? Yuzlab ayolni bozorga solgan, qancha ayollarning oila buzgan, necha-necha bolalarni yetim qilgan odam yahshi deyilmoqda. Janoza namozidan keyin qabrgacha ergashib bordik. Men umrimda birinchi marta janozani va mozorni ko'rmoqda edim. Mayitni tobutdan olib, lahadga qo'yib, ustiga tuproq tortdilar. U yerda ham Imom duo qildi. Gunohlariga mag'firat tiladi. Hamma qo'zg'olib qabristondan ketishdi. Mening dunyoyim vayron bo'ldi. Men ham bir kun o'laman...

Dugonalarimizdan birini: "Muqaddas uch oyga yetib keldik, keling jome'ni aylanamiz", - degan taklifini hammamiz qabul qildik. Ayyub Sulton Hazratlarining qarorgohi bizlar uchun doimo tohtash joyi edi. Bir kecha Markaziy jome'da bir hofiz Qur'on o'qiyotganda shunday ta'sirlandimki, qancha yig'laganimni bilmayman. Qadr kechasida birinchi marta chalaroq namoz o'qidim. Endi Allohga duolar qilar edim. "Meni bu hayotdan O'zingga qaytar" deya yolvorardim. Ahd qildimki, hech bo'lmasa juma kunlari ichkilik ichmayman va ishlamayman. Yana bir kun Ayyub Sulton Hazratlarining eshigidan kirar ekanman, bir ayolning kitobfurushdan: "Qur'onning turkchasi bormi? "- deb so'rganini eshitib qoldim. Hayajonlanib: "Qur'onning ham turkchasi bo'ladimi? _-dedim. Kitobfurushga uchrardim. Kitoblarni bo'sh vaqtimda o'qiydigan bo'ldim. Ichkilikni tahslashga qaror qildim. Bo'lmadi. Lekin vaqti bilan tashlashimga ishondim. Ishdan keliboq g'usl qilar, yodlagan duolarimni o'qir, ora sira tasbeh o'girardim. Povilyo'n ayollarining ichida ham Ramazonda ishlamaydigan, namoz o'qiydigan bir oy do'stlarini ham qabul qilmaydigan bor. Me'roj Qandilli yangi jome'ga bordim. Chiroyli kiyinib o'ranib oldim. Jome'dan ichkari kirishim bilan yosh qizlar o'tirganini ko'rdim. Musulmon bo'lib ilk marta shulardan ilqlik ko'rdim. Menga ba'zi narsalarni tushuntirdilar. Birinchi va'zni Timurtosh Hojadan tingladim. Va'zdan shunchalar ta'sirlandimki: "Yo, Rabbii! qachon qutulaman", - deya yolvorardim Timurtosh Hoja Barot - gunohlar kechirilish kechasi, qilinadigan tavbalar haqida biroz va'z qildilar. Va qanday gunoh bo'lsa ham qayta qilmaslik sharti bilan tavba qilinsa Alloh taolo kechiruvchi ekanini, Allohdan umidi yo'qlar kofirlar ekanini ham bildirdilar. Ohirat va o'limni yangidan anglatdilar. Endi yangi davra ichiga kirgandim.

Ramazonda ro'za tutib so'ng ishga borsammikan yoki ishni tashlasammikan? Shu yillar ichra ahtarganim Rabbim ekan, oqibatda Rabbimni topdim. Rabbim meni botqoqdan qutqarmoqni iroda qildi. Jome'dan chiqqach hayqirgim keldi: "Hoy halq! Allohga qayting! Chunki Undan boshqa sevilgan, marhamatli, avf etuvchi yo'q!" Lekin hayqirolmadim. Oradan ko'p o'tmay ishlay olmasligimni angladim. Ish joyga borib hayr ho'shni joyiga qo'yib o'sha chirkin hayotga vido aytdim. Hayotimning eng go'zal yillarini bag'ishlaganim shu jaholat uyini tark qildim. Mashaqqatlarga, iztiroblarga to'la hayotim yillari ortda qoldi. Kelgusi yillarimni esa Allohning izni bilan bir mo'minday kechirmoqchi edim...

O'zim haqimda so'z tugadi. Aslida aytganlarim, shubhasiz, anglagansiz, faqat o'zimgagina emas, hammamizga balki, butun jamiyatga oiddir. Mening qaytishimga ba'zi voqealarning ta'siri va Alloh (J. J) imtihoni va intiqomi ham bor edi. Bular qaysi deysizmi? Hozir aytaman...

Izmirda mahkama yonida o'tayotib, bir to'p odamga ko'zim tushdi. Yaqinlashdim. Yerda qo'l oyog'i shishgan, yuzi tanib bo'lmas holga kelgan bir ayolni ko'rdim. O'z-o'zimch abu ayolni qayerdadir ko'rganman deb o'yladim. So'ngra ovozdand Izmir ko'ngilochar pavilyo'nlarining yagonasi, deya tanilgan Mehribon ekanini bildim. Taniy olmas darajada kaltaklangandi. Kaltakdan yuzlari yara dog' bo'lib ketgandi, uni hech kim ishga olmadi. Bakirko'yda kasallarga libos va yeguliklar olib borardim Yana bir kuni

borganimda, shunday ayollardan biri, mashhur san'atkori - Salma telba holda keltirilgandi. U suhbatdoshlar orasida uy buzuvchi deya nomlanardi. Alloh undan intiqomini olgan buzgan oilalari uchun tirikligidayoq jazolanayotgan edi. Keyinroq uni ruhiy kasalhonada deb eshitdik... . Oramizda juda boy ayol bor edi. Do'konu mashinalrini sonini hech kim bilmasdi. Uyi antiqa ashyolarga to'la edi. Bir kuni turmushga chiqmoqchi, keyin Olmoniyaga ketmoqchi ekanini bildik. Qutulmoqda deya sevindik. Keyin bilhimizcha, o'sha kishi uning hamma mollarini sotib, huquqiy jihatlarini men yuritaman, deb o'zlashtiradi. Olmoniyaga ketish uchun tayyorgarlik ko'radi. Mu'nihga kelganida o'sh aodam:"Sening pasporting va ruhsatnomang shu yergacha yahshi qol!" deya jo'navoradi. Ayolni orqaga qaytarish uchun polismenga odam yuboradi. Hotin o'sha yerda aqldan ozib, ruhiy kasalhonaga tushadi. Shifonadan chiqqanida uni ko'rdim. Juda cho'kib keksayganday bo'lib qolgan, aljirab tilanardi... . Aytadigan narsalar ko'p... Yana bittasini aytayin. Boy lekin o'lguday ziqna bir dugonamiz turmushga chiqmoqchiligini aytdi. Har doimgiday hammamiz sevindik. Uylanadigan kishi uning barcha mol dunyosini o'zining nomiga o'tkazadi. Dugonamiz bizga boyligini Amerika tomonlarda sohil bo'yidagi uyga joylashtirganini aytdi. O'sha oqshom uyga boradilar. Kuyov undan oldin kiradi, dugonamiz kirsas, uning oldida bir kelin o'tiribdi. Dugonamiz kuyovdan :

- Buning bu yerda nima ishi bor? Bu kim? - deb so'raydi.

- Sening nima ishing bor? Bu yer mening uyim, bu mening erim, - deydi kuyovdan oldin. Dugonamiz o'sha yerda aqldan ozadi. Ko'chaga chiqib yiqilib qoladi. Yurdosh fuqoralar uni Bakirko'lga eltishdi. Alloh taolo bandasini bandasiga sabab qilib intiqomini oladi yoki oldiradi. Albatta buni aql yuritganlar biladi. Bu ayollarning na dunyosi go'zal, na ohirati... Ikkisi ham harob. .

Duolarimda u yerda bo'lgan ayollarning qutulishlarini so'rab, allohimga yovoraman. Allohga sig'inib kechmishimdan tavba qilaman, avf qilib shu kunlarga yetkazganiga shukrona aytaman. Bu sarhush, telba dunyoda biror dardsiz odam bormi, deb so'raymiz goho. Endi bizni diqqat bilan tinglang...

"dardsiz odam bo'lmaydi". Biz buni bilamiz, siz ham bilasiz. Lekin dardiga sabru qanoat qilgan dardli esada yanada huzurli bo'lgan insonlar ham bor. Bu huzur qanday qo'lga kiritiladi? Dardli holda mas'udlik qanday mumkin bo'lur? Qancha odamlarni ko'rdik, ro'molhasi dog' bo'lganiga yig'laydi. Yana necha insonlarni ko'rdik, jufti o'lgan, o'zi saraton kasaliga chalingan, lekin ko'z yosh to'kmaydi. to'ksa ham bildirmaydi, oyoqda turib sabr qiladi. Biri ro'molchasing kiriga, paypog'ini ipi uzilganiga yig'lasa, nega ikkinchisining ahvoli tang bo'lsada siqilmaydi, buhron kechirmaydi? Sababi nima? Nogoh dunyoda hamma narsasidan, yaqinlaridan ayrilib, yolg'iz qlgan qariya ruhiy kasalhonaga tushadiyu, huddi shunday ikkinchi qariya qanday qilib tushkunlikka tushmaydi? Ajabo! Unashtirilgan yigiti tahslab ketgan yosh qiz yomon yo'lga kirib aqlidan ayriladi-yu, huddi shunday boshqa qiz nechun aqli hushi, irodasi, nomusini yo'qotmasdanhayotini davom ettirmoqda? Narigi qizning joniga qasd qilishiga sabab bo'lgan voqealar nima uchun bunisiga ta'sir qilmagandek? Farzandsizlikdan bir ayolo'z joniga yetti bor joniga qasd qiladi-yu, boshqa shunday ayol bunday yo'ltutmaydi? Hotinidan mukammallik talab qilib bir er o'z uyini tark qiladi, hunday boshqa erkak esa turmushini buzmaydi? Unga nima taskin beradi? Savollarimiz tuganmas... tugamaydi ham. Nechun insonning uyi, mersedesi, hotinlari, yeyishi, kiyishi, har narsasi yetarli, mo'l bo'lgani holda u hushbaht emas. U dunyosini, o'zini anglayolmaydi, behayo filmlardan huzur oladi. Balki buzuvchi iskanjasidan o'zini qutqarolmaydi. O'ziga hos mustahkam fikri yo'q. hayoli oshqozinida va yengil yelpi o'ynab kulishida. Go'zal ayol ham hazin, go'zal bo'lmagani ham. O'z-o'zicha dardsizman degani ham hursand emas...

Ha, albatta barchamiz dardlimiz. Hammamiz nedandir hafa bo'lib, nedandir yig'laymiz. Kunlik hayajonlar, bahsu taloshlar, masalalar negadir huzur bahsh etmaydi. Ajabo, nimafdan hafa bo'lib, nimadan yig'laymiz? Ba'zi bo'y yetgan qizlar, o'tirib qolishidan qo'rqadi. Talaba o'qish ohirida sinov daftariga yomon baho tushib qolishidan. Uy bekasi juftiga turli yeguliklar qilolmagani, mehmonlarga katta dasturhon tuzatolmagani, taklif etilgan joyga yangi kiyimda borolmaganidan armonda. Ota-onasiga osiy qiz po'rim bo'lolmagani, uyidagilar tushunmayotganidan yo'lini yo'qotib ne qilishini bilmaganidan pinhon ko'z yosh to'kadi. Cho'loq va ko'r kishilar ham jamoatga qo'shilolmay hijolatlanib, dard chekadilar. Shirkat sohibi ishlar ilgarilishini, yana shunday bir shirkat tuzishni, ishchilar cho'ntagidan qanday urib qolishni o'ylab dardlidir. Bankda million puli borlar ham buni qanday qilib ko'paytirishni o'ylab dardlidirlar. Filmda ishtirok etgan aktyor rolining qanday chiqqanini o'ylab dardlidir. Eng kam ish haqi oluvchi ishchi kechqurun uyiga bo'sh qo'l bilan borolmasligini o'ylab dardli. Hullas, har kim o'zicha bir sabab tufayli dardli. To'g'ri tushuning va so'zimizga e'tibor berib, quloq soling. Biz dardsiz inson bo'ladi demoqchi emasmiz. Dardli bo'lgani holda tasalli topa oladigan, insonlar ham borligi haqiqat ekanligini aytmoqchimiz holos. Boshqa tomondan Islom yo'lini, malhamini taqdim etmoq istagimizni aytmoqchimiz. Inson o'zini Allohga butunlay topshirishi oson kechmaydi. Buning uchun vaqt va ilm kerak. Allohga qaytmoq jamiyatda yanglish aks ettirilmoqda. "Tonggacha uhlamaydi, ovqatlanmaydi, oh chekadi" kabi tushunchalar bor. Islomiy yashash - solih amal qilish, gunoh qilmaslik, gunoh qilsa tezda tavba qilish. Keyinroq tavba qilarman deb o'zini chalg'itmoq emas. Muhtaram birodarim! Shuni unutmaylikki, Allohga qaytmasdan aslo huzurga erishib bo'lmaydi. Dard inson uchundir, inson bir quvvatga tayanmasa huzurli bo'lolmaydi. Quvvat bo'lishi lozim. Allohga suyanmoq, Uni sevmog' naqadar go'zal tuyg'u. Bilaizmi, inson har doim bu tuyg'uni himoya qilolmasa ham vaqti vaqti bila shu tuyg'u ichiga kiradi. Ko'rinki, Allohdan qochganlar, Allohdan uzoqlashganlar bu tuyg'uni tanimaydilar ham. Bu - ne yoziq, ne achchiq qismat...

Sozning muhtasari maqbul deyishiadi. Qisqasi shulki, inson Allohga qaytmaguncha - ibodat qilmaguncha ruhiy farog'atga aslo erisholmaydi, aslo g'am-andu, qayg'u - g'ussalarda qutula olmaydi. Dardli birodarlarimizga shuni tavsiya qilish bilan hamdardimiz. Niyat - Alloh rizosidir. Bomdodga tur, tahorat qil, namozingni o'qi birodar! Keyin quyosh chiqqunicha tasbehda bo'l. Alloh senga bergan 24soatning bir soatini Unga bermoqdasan. Ko'pmi? Tilni ishlatmasdan, ovozsiz, butun vujuding bilan Alloh, Alloh, Alloh de... Har Alloh deganingda qalbing yumshayotganini his qilasan. Bu o'lchov INSON uchundir. Shuni aytishim kerakki, qalbingizdagi barcha butlarni, tog'utlarni, shirkarni uloqtirib, ko'nglingizni tiozlamasangiz, Islomni bir butun holda qabul qilmasangiz, istagancha tasbeh o'giring foydasizdir. Avvalo Islomning barcha amallarini qabul qilmoq shartdir. Besh vaqt namozni hech ham o'tkazib yubormang. Bu orada katta kichik gunohlarga yaqinlashmang. Bu vaqtni Allohni tanishga Islomni o'rganmoqqa sarf qil. Ba'zi bechoralardek, ziddiyatli, murakkab, qarama-qarshi ahvolga tushib qolma. Islomni bilim bilan atni. Dardingni Islomdan nafi tegadigan va senga va'z ayta oladigan kishilarga ayt. Islomning dardi bilan dardlanki, o'zingni dardlaring o'zingga dostron bo'lib kelsin. Agar Islomning duhsmanlarining qiliqlaridan hafa bo'ladigan bo'lsang, oyoq kiyimingni yo'qligi senga dard bo'lolmaydi. chunki aqling va dilingda boshqa dard bo'lur. Yana o'sha tavsiyamizni aytamiz. Allohga komil ishonmaguncha, Allohni sevmaguncha, Unga suyanmaguncha, Unga qaytmaguncha, ohiratda sevganlar bilan birga bo'lishga ishonmagincha bir so'z bilan aytganda DIYONAT bilan yashamaguncha iztiroblardan qutula olmaysan!!!

Tamom...

Sizga manzur bo'ldi deb o'ylayman.

POVILYONGA QANDAY TUSHIB QOLDIM! Bu musulima ayolning hayotini o'qindingiz.

Sizga qanday ta'sir qildi. Balki olgan hulosalaringizni biz bilan o'rtoqlasharsiz.

JOYNAMOZDA YIG'LAGAN QIZ

Litseyning so'nggi sinfida o'qir, yotoqxonada turar edim. Tavhidni anglashdan va Islomdan uzoq, shaytoniy istaklar og'ushida, zavq shavq va ko'ngilhushliklar ichra kechayotgan hayotimning yoshlik davri edi. Ha, hanuz Islom bilan tanishmagan va tanishtirilmagan edim. Yangi yil kechasiga bir necha kun qolgandi. Barcha tengdoshlar hayajon ichida. Biz ham dugonalarimiz bilan bozorga borib, o'sha kun uchun Alloh taoloning ming bir ne'matlarini oldik. Oqshom bo'lmasdan stollarni hozirladik: charos, pista, kurka, sharob, sharbat, mevalar va hokazo. Kiyinib, bezanib degandek... tayyorlandik. Ulakn bo'lma o'quvchi va muallimlar bilan to'ldi. Hamma bir-biriga hadyalar berar. bir qismi ovqatlanish, bir qismi raqs tushish bilan band edi. Bizlar bir-birimizga hadyalar berish va raqs tushishi uchun turdik. Bu orada men izn olib yotoqxonaga chiqdim. Honaga kirib hayratdan qotib qoldim. Shaytonga qullikni rad etib, Allohga qullik qilishga erishgan, oppoq liboslarga o'rangan hamhonam joynamoz ustida yig'lab duolar qilardi. Honada hech kim yo'q. Yaqinlashib nima uchun yig'layotganini so'radim.

- Pastad hamma ko'ngilhushlik qilayotganida nima uchun sen yig'alb o'tiribsan?

- Dugonajon, meni yig'latgan narsa shu, sizlarni holingiz emasmi? Biz nima qilyapmiz? Biz uchun bu kunning nima ahamiyati bor? G'arbga taqlid qilishdan boshqa narsa emasku bu, - deya javob berdi.

Men o'shanda bu so'zlar ma'nosini o'ylamadim. Hamhonamni shu holda qoldirib, pastga tushib ketdim. Shaytoniy musiqalarga muvofiq, hayvonga o'hshab tepinib o'ynadik. Tonggacha shu holda "ko'ngilhushlik" qildik. Oshanda musulmon edim... . faqat endi musulmon ekanimni his etayotgan edim. Endi Allohga taslimiyatning shukriga erishgan dorulfunun talabsiman. O'shanda hayo va nomusdan yiroq edim. Yangi yil kechasiga tayyorlik qilganlarni, bozorda archa sotilayotganini ko'rishim bilan honada hamhonamni iztiroblar ichida yolg'iz qoldirib, joynamozda yig'lab o'tirganidn kulib, birga yig'lamaganim uchun endi vijdon azobida qovrilib azob chekmoqdaman. Botil kechaga tayyorlanadigan yosh qizlarimizni o'ylashim bilan azobim yanada ko'payadi. Yana bir yangi yilo'tkazdik. Yana necha kishi yig'ladi ekan? Necha kishi yig'lash kerak bo'lgan holda kuldi ekan. Men kabi vijdon azobini tortmadan uyg'onishlarini Allohdan so'rayman.

AVVAL YASHAMAGAN EKANMAN

Oilamiz to'rt kishidan iborat. Uch opa-singil va onam. Otamizni kichikligimizda yo'qotganimizdan buyon tirikchilik tashvishi hammasi onam zimmasida edi. Hayotda Allohdan boshqa hech kimi bo'lmagan onam bizni turli qiyinchilik, kurash va mashaqqatlar bilan o'stirib, ulg'aytirishga harakat qildi. Opamiz kichik yoshda turmush qurib ketdi. Men bolaligimdan magazinda hisobchi yordamchisi va sotuvchilik qila boshladim. Qisqa vaqt ichida Mahmudposhsho muhitiga moslashishga harakat qildim. Bu yerda tijorat nomi ostida nimalar bo'lmaydi deysiz. Qizlarning ham seplari, ham nomuslari talon taroj qilinadi. Bir necha magazin egalari farzandi tengi qizlarni yo'ldan urib, har hil muomalalar qilar va ularni o'z ahloqsizliklari yo'lida bir buyumga

aylantirardilar. Qay birlari qochib qutulardilar, qay birlari uylarini, nomuslarini boy berib, uning-buning moli sifatida qorin to'ydirish va giyohvandlik savdosi bilan ovoralar. Bugun Istambulda ayollarning ishlashini quvvatlagan beylar zimdan hozirlangan bu tuzoqlarni ko'rmasdan iqtisodiy erkinlik bo'lsin, deya na'ra tortadilar. Ha, qansdayligi noma'mlum ishlarda ishlash ayolga bir miqdor iqtisodiy huzur beradi, ammo huning barobariga, balki ko'proq ayollik hislatlarini yo'qotadi-ku! Men u yer bu yerga o'tib nima qilishimni bilmay yurardim. Sharoitni ko'rib qochishni ham, bulg'anmoqni ham istamasdim. Erkaklar bilan erkin munosabatda bo'lardim. O'zimcha madaniy hayot kechirardim. Ulardan biror narsa yuqtirmas, ular qilayotgan ishni qilmas, lekin buni inkor ham qilmas edim. Ularga bir narsa demasdim. Ularning ishi, ularni ahloqsizliklari menga meyoridegidek tuyula boshlagandi. Shunday ahloqsizlik oqimida o'zim bo'lishim bilan birga singlimni ham da'vat etardim. Mendan to'rt tosh kichik singlim onamning qistovlari bilan Qur'on bosqichlariga yuborilgan edi. Singlimga sal tepadan achinibroq qarardim. O'zimcha uni bu dunyo zavq;aridan bebahra deb o'ylab, uni bu holdan qutqarmoq choralarini izlrdim. Bir kuni onamning tug'ilgan yurtiga ketgani, uyda yo'qligidan foydalanib bosqichdan chiqarib oldim.

O'z ta'birimcha uni qutqargan edim... .

Hanuz o'zini yangi deb harakat qilgan 13 yoshlik singlim o'zgacha hayrat ichida edi. Bu holidan foydalanib uni kinoga, teatrlarga, ko'rgazmalarga olib borardim. Istardimki, u ham mendek hur yashasin, diniy ishonch panjaralarini parchalab yoshlarday madaniy hayot kechirsin. Men yoqlayotgan yoshlar madaniyati nima edi? Ko'chalarda diqqatni tortuvchi kiyimlarni kiyish, yigit qiz aralash quralash yer depinib tonggacha o'ynashmi? Yoki cho'milish joylarda yarim yalang'och cho'zilib, beorlik cho'qqisini egallashmi? Yoki asl maqsad nima ekanligini bilmay qo'llariga kitob jurnal ushlab o'zlarini o'qimishli qilib ko'rsatishmi? O'zini haqiqatga bag'ishlamoqchi bo'lgan singlimni men ana shunday vijdonsizlar " madaniyati" moli bo'lishga undar edim. Bugun shu satrlarda yozayotgan vijdonsizligimni o'sha vaqtda basir ko'zlarim bilan ko'rolmagan edim. Men orzuyimni amalga oshirishga ulgurmadim. Singlim Allohning madadi bilan onam tarafidan Islomga ko'ngil qo'ygan yigit bilan unashtirildi. Qancha urinmasamda, singlimni qo'ldan chiqarib qo'ygan edim. Singlim oramizdan ketgach, onam bilan birga qoldim. Onam o'z dardlari, man o'z tanlagan yo'lim bilan edim. Bir tashkilotning halq raqslari bo'limida raqqos edim. Bu tashkilotni tuzganlar ko'proq siyosatni, kommunizmni targ'ib tashviq qilishar edi. Va shu tafaylik qamoqda ham yotib chiqqan yoshlar edi. Hammamiz "zakovatli" yoshlardan bo'lganimiz bilan fahrlanar va har hafta minglab odamlar o'rtasida raqsga tushar edik. Bu jamoatda bir "madaniyatli" akamiz men bilan o'zgacha munosabatda bo'lar edi. Soatlab davom etgan suhbatlarda dinsizlik emlashini o'tkazar edi. Va albatta meni "tuzatmay" qo'ymasdi. Zaif ishonch ozgina turtkidan qulaydi. Ular o'ziga tobe'qilish uchun qo'llaridan kelganini ayammasdi. Bir Ramazon oyida ularning hech qaysisi ro'za tutmagn holida, men ro'za tutdim. Lekin ulardan uyalganimda buni bildirmadim. Kechqurun uyga qaytishda madomiki shubhada ekanman nega tutdim deb ro'zamni buzdim. Va tug'ilgan savol javoblar ichida qolib, chorani o'z-o'zimdand qochmoqda ko'rdim. Qancha qochmay quyilib kelayotgan savollarga javob topa olamas edim. Ma'lum bir nuqttagacha kelar, u nuqtadan o'ta olmas edim. U nuqta nima edi?

Shunday o'ylar ichida yorganimda. o'l;imga Hakimo'g'li Ismoilning "Ilmlar, sharhlar va izohlar" kitobi tushib qoldi. Tezda o'qib chiqdim. Tug'ilgan savollarimga yangi yangi javoblar topa boshladim. Bir Quadrat borligiga ishona boshladimki, hayotim va yashashim boshqacha mazmun kasb eta boshladi. Bu tuyg'ular bilan to'lishib borar, bu to'lishish esa hali men bilmagan hidoyat sari boshalrdi. Endi uyg'ongandim, lekin atrofimdan voz kecha olmasdim. Na ular meni tark etishar va na men ualrni. Ishonchimga ko'ra yashay

olamsligim meni iztirobga solardi. Qochgim kelardi. Qochdim, atrofimdagilardan, men bilgan hamma narsadan qochdim. Rabbimga, meni yaratgan, menda hisob so'rovchiga sig'inib bordim. U meni kutib oldi, menga dadillik, kuch, madad va yordam berdi, Natijada men din dushmanlari qarshisida arslonga aylandim. Bu gal ular mendan qochdilarEndi boshqacha huzur va halovat ichida edim. Rabbimni bilmasdan avval hech yashamagan ekanman. Uni bilganlar, topganlar, amriga itoatda bo'lgan qatoridaman. Uning yo'lida yashashni istiqbol atadim. Uning yo'lida bo'y ko'rsata boshladim. Islom bilan sharaflangani, hayotimga mazmun, tot-lazzat tinchlik hotirjamlik, huzur halovat bahsh etgani uchun Allohga beadad shukrlar qilaman. Zotan, shuning o'zi baht saodat emasmi? Ilgarigi ahyotimda shular bormidi? Lekin o'tgan hayotimni, singlimni yo'ldan urmoqchi bo'lganimni o'ylasam, o'sah vijdotsizlik azobini yuragimdagi olov, ko'zimdagi qaynoq yoshlar bilan so'ndirmoq bo'laman. Har kuni o'zimdan so'rayman: agar qutula olmasam edi, Rabbim najo bermasa edi, ne hollarga tushar edim? Ahvolim qanday kechgan bo'lar edi? Hali to'la qutulishga ulgurmagan, hanuz ko'zlarini kattaroq ocha olmayutgan birodarlarimga uyg'oning deyman...

ZAIF E'TIQOD

Bolli kuyu - muhiti og'ir bo'lishiga qaramay, manzara jihatidan Izmirning eng go'zal joylaridan biri. Dengiz, mahmonlar, narigi tomondan Qarshiyoqaning bir bo'limi uzoqdan juda chiroyli ko'rinadi. Bolli kuyuning old tomoni Dibekboshining ustki tomonida joylashgani uchun Qozifa qal'ada kechadigan yoshlar hayoti G'arbgga moyil va zaif. Qa'a restaranlarida, go'shalarida behayolik odat sanalgani uchun shu ahvolga mos o'sayotgan yoshlarni ko'plab uchratasiz. Uch yarim yil avval, Bolliko'yda yashaganimzda Diyorbakrdan menga tengdosh holam biunikiga mehmon bo'lib keldi. Tengdosh bo'lgani uchun ismini aytib murajaat qilaman. Oisha - o'rta bo'yli, sariqqa moyil, ko'zga yaqin tartibli muhitda tarbiyalangan, biroz siniq, lekin oqko'ngil yahshi qiz. O'sha paytlarda juda o'rangan holda kiyinib yuruvchi diniy mavzularda sobit fikrli, tariqatga bog'langan qiz edi. Fursati bo'ldi deganda kitob o'qirdi. Kitob o'qishni sevgani holda, diniy bi;limi yuksak emasdi. U diniy mavzularga muhabbatli, men esa, aksincha Islomdan nafratlanar edim. Diyorbakirga borganimda ham bahslashardik. Lekin bir fikrga kelolmasdik. Biznikiga kelganda ham bahslashardik. Bir-birimizni o'zgartirishga qat'iy harakat qilardik. Fikrlarini yoqtirmasamda, o'zini juda yahshi ko'rardim. Lekin pardo'zi ustiga chorshaf yopiganida yoki sharf bog'laganida unga ham achinardim, ham qoloq deb o'ylar va uni bu holdan qutqarolmaganim uchun hafa bo'lardim. Oishani tendoshlarim bilan tanishtirdim, o'zga jamoatlarga olib bordim. U hafratlanadigan mavzulardagi kitoblarni o'qishni qulaylashtirdim. Oisha biznikida bir yarim oy qoldi. Ketishidan bir ikki kun oldin (endi fikrlarimga, harakatlarimga e'tiroz etmas, lekin yoqtirganini ham bildirmasdi): "Ketishimdan oldin esdalik chun suratga tushayli dedi". Rozi bo'ldim. Tayyorlandik. Butunlay o'ranmozchi bo'lganida, buning o'rniga jaket kiyishni maslahat berdim. Ikkilandi. Ko'ndirishga ko'p urindim. Surathonaga jaket bilan keldi... .

Endi hursand bo'lishim mumkin edi. Men o'zimni g'olib keldim, den hisoblardim. Rasmhonada boshini ochib, pardoz andoz qilib suratga tushishini iltimos qildim, ko'ndirdim. Lekin suratga tushib bo'lgach, bo'yoqlarni yuvib, boshini o'rab oldi. Men sevindim, u pushaymon bo'ldi. Juda bezovtalandi. Ikki kundan keyin Diyorbakrga jo'nab ketdi. Ma'lum vaqt hat yozishib turdik. Maktublarida ba'zi jihatlarda o'zgarganini yozardi. Men bu o'zgarishlar nima ekanini tahmin qilib sevinardim. Lekin afsuslanmas, vijdonim qiynalmas edi. Oradan ma'lum muddat o'tib, Rabbimning menga hidoyati nasib etdi va

mening fikrlashimda o'zgarish yuz berdi. Oisha bilan yozishmalarimiz bir yarim yildirki to'htagan edi. Diyorbakrga bordim. Bu gal men Oishalarnikida qoldim. Lekin u juda o'zgarib ketgandi. Uylariga kelgan erkak mehmonlar kelsa, boshi ichiq holda ularga hizmat qilar, ravoqqa chiqar, faqat tashqariga chiqqandagina o'ralar edi. Ichim sirqiradi, pushaymon bo'ldim, chunki uning bu holiga men sababchi edim. Bir kecha o'tirib suhbatlashdik, unga pushaymonligimni, unga nisbatan nohaqlik qilganimni aytdim. Islomni anglatmoqqa harakat qildim. Bo'lmadi. Qaytishdan qo'rqardi. Teskari ahvol... Ilgari men uni Islomdan uzoqlashtirish uchun yomonlagan bo'lsam, endi Islom go'zalliklarini aytib qaytishi uchun yolvorardim. Diniy kitoblar o'qitdim, lekin foydasi bo'lmadi. Izmirga qaytgach, tez-tez hat yozdim. Lekin javob bo'lmadi. Nihoyat maktub keldi: "Maktublaringda dindand so'z ochma, chunki nima deb javob yozishni bilmayman. O'zgarishimni o'ylama".

Hulosa qilib aytamanki, Oishaga qilgan haqsizligim va bu hol qarsgisidagi vijdon qiynog'idan hech qachon qutulolmasam kerak.

JAZO

Bu yer Eski shaharning eng sokin joylaridan biri. Ko'chamizda ko'p mutavoze' kishilar yashaydi. Bu ko'cha boshqa ko'chalarga o'hshamaydi. G'iybat, mish-mish bu yerda yo'q. yo'qsillarga yordam qo'lini cho'zib, ko'ngillarga nur bahsh etgan shu ko'chada o'sdim. Oilamiz ham Islomiy yashadi. Zotan, bu ko'chada ochiq-sochiq yuradiganlarni o'zi yo'q. Har kim o'z holicha Islomiy yashashga harakat qilardi. Men uyimdagilarni va mahalladoshlarimni juda yahshi ko'rardim. Ular sof ko'ngilli odamlar edi. Ayniqsa Usmon bobom juda oqko'ngil kishi edilar. O'sha paytlar 6yoshlik qizcha edim. Hali ro'mol o'ramasdim. Usmon bobom boshimni silab: "Sening isming Amina! Qanday go'zal ism! Rasululloh s. a. v. ning onalarining ismi. Agar boshing o'rab yursang shu ismga munosib bo'lasan", - derdilar. Boshlang'ich maktabni bitirdim. Boshimni o'ragan, namozimni o'qirdim. Uyimdagilar meni Imom Hatib Litseyiga yubormoqchi edilar. Lekin men Anqaradagi A. G. Litseyida o'qib hamshira bo'lishni orzu qilardim. Bu yerda I. X. L. ga olishmagani uchun o'rta maktabga kirdim. Maktabni boshimni ochmasdan bitirdim. Uyimdagilar bundan hursand bo'lishdi. O'zgarmasligimga qat'iy ishonardilar. Va meni Anqarda yotib o'qishim uchun ro'yhatdan o'tkazdilar. Lekin ko'chamizdagi barcha qo'shnilar borishimni istamasdilar. Islomni tark qilib, kufrga kirib ketishimdan qo'rqardilar. Va mening sevimli Usmon bobom uyimdagilardan yubormasliklarini iltimos qildilar. Uyimzdagilar esa: "Unga ishonamiz, Inshaalloh, o'zgarmas", dedilar. Usmon bobom: "Unday demang, biz 20asrda yashaypmiz. Bu zamonda o'zgarganlar shu qadar ko'paydiki, huqsi barcha yoshlarga urmoqda", - dedilar. Usmon bobom menga ham ko'p yolvordi. Ammo menda hamshira bo'lish istagi avj olgan edi. Usmon bobomga o'zgarmasligimni, aynan Amina bo'lib qolishimni aytdim. Mening borishga istagim qat'iylagini bilgan Usmon bobom meni yig'lab-yig'lab ogohlantirdilar: "Ehtiyot bo'l, Amina! Aslo o'zgarma. Seni botqoqlikka boshlamoqchi bo'lganlarga aslo aldanib qolma", dedilar.

Anqaraga ketarkanman, qo'shnilarim bilan ko'zda yosh ila hayrlashdim. Maktabda o'qishni boshlaganimdan beri na boshimni ochdim, na namozimni qoldirdim. Avvalgiday edim. Kechalari tomosha qilish uchun TV bor edi. Lekin men tomosha qilmas, diniy kitoblar o'qir edim. Ikkinchi yilimning avvalgi ikki oyi ham shunday o'tdi. Bir kuni hamma TV tomosha qilib o'tirar edi, men esa bir burchakda kitob o'qir edim. Bir erkak ovozidan cho'chib tushdim.

- Yolg'izmisiz, yoningizga o'tirsam bo'ladimi? - dedi. Asabiylashdim.

- Yo'q, bo'lmaydi, - dedim va boshqa joyga borib o'tirdim. Bu yangi yosh muallim edi. Yana yonimga keldi.

- Noto'g'ri tushunmang, diqqatimni tortdingiz, o'qiyotganingiz diniy kitob har holda. Mening ham dinga muhabbatim va aloqam bor, - dedi. Yumshadim. Chunki dindan so'z ochgandi. Men, erkak bilan yolg'iz taqiqlanganini, kitobni berishimni aytib ketdim. Ertasi kun shanba edi. Dam olish bo'lgani uchun tashqariga chiqqandim. Yana o'sha muallim yonimga keldi. Kitobdan biroz o'qiganini, juda yahshi ekanini aytdi. Men bu yarda yolg'iz qolishimiz man etilganini aytdim.

- Go'yo maktabda begona muallimlar bilan bir yerda bo'lmagandaysiz-a, - dedi. Nima deyishimni bilmay hayron bo'lb dovdiram.

Keyingi kunlarda muallim menga darslarda sinovlardan yordam beradigan bo'ldi. Bu ahvol menga yoqmasdi. Shaytoniy fikrlari bilan ta'sir qilishga harakat qilardi. Islomga yaqinligi bilan ham meni hayron qoldirardi. ajabo, Islom yanlishmi? Yoki shayton? Bilolmasdim. Menga erkak bo'lmagan joyda boshni ochib yurish mumkinligini aytardi. Erkak bo'lmagach ziyoni yo'q deb o'ylardim men ham. Dugonalarimning orasida boshimni ocha boshladim. Namozlarimni ham sekin-sekin kamaytira boshladim. Diniy kitoblar o'rnini TV egallay boshladi. Endi maktabda boshimni o'ramasdim. Tashqarida esa chala-chulpa o'rardim.

Ro'molimni yarimyorti o'rab, dugonalarim bilan tashqariga chiqayotganimizda, ular ahzillashib: "Qo'polliging qolmadi qolmadi-da. Zamondan ortda qolding", - deya kamsitishar, lekin men ularga quloq solmay o'ranardim. Bir narsalarni pichirlab kulishardi.

Har doim katta ko'chadan ketardik, bu gal jin ko'chalardan aylanib o'tishni istadik. Ko'chaga kirganimizda bir dugonam boshimdan ro'molimni tortib oldi. Hayron bo'ldim. Qanday qilib bu o'yinni avvaldan sezmadim. Ro'molini ikkiga bo'lib qo'limga tutdi. Bo'lganicha bo'ldi. Qayg'urdim. Ammo dugonalarim shunday ham qanchalar go'zalsan, deya meni ovuntirdilar. Menda iymon bo'lganida maktabga qaytardim, lekin men iymonimni oldirgan edim. Men ikkinchi o'yindan behabar borardim. Ular meni istirohat bog'iga boshlab borishdi. Sakkiz qiz bo'lganimiz uchun ikki stol atrofiga joylashdik. Har stol atrofiga to'rt kishidan o'tirishi kerak bo'lgani holda bizning stolga uch kishi, narigisiga besh kishi joylashishdi. Ko'nglimga boshqa narsa keltirmasdan: "Nega ular siqilishib bizning yonimizda bir joyni bo'sh qoldirishdi", deb o'yladim va so'radim. Ular: "Mehmonimiz bor", deyihdi. Mehmon o'sha olg'ir muallim ekan. Hayron qoldim. Bu yerga kelishimizdan qanday habardor bo'ldi ekan? Mening bundan habarim yo'q, dugonalarim qaydan bilishadi? Kayfiyatim buzildi. Bog'da aylanib kelganimizdan keyin ikki sherigim bir bahona qilib turib ketishdi. Orqadagi stolga qaramasdim. Qaramoqchi bo'lganimda muallim gapga tutib qolardi. Yo'lini topib qarganimda dugonalarim yo'q. Ikkimiz yolg'izligimizdan, oqshom tushib qolganidan bezovtalandim. Ular ketib qolganini bilganimdan keyin jahlim chiqdi. Va shu holda muallimga tikildim.

- O'h-ho', qachon ketishdi ular, gapga berilib ketishganini ham bilmay qolibmiz, - deya safsata sota boshladi. Jahl bilan:

- Yolg'onchi! deb baqirdim. Qayergacha yugurib borganimni bilmayman, faqat yig'lardim. Maktabga borish yo'lini bilmasdim. Taniydiganim faqat shu shayton muallim edi. Har tomonda mast alastlar tentirab yurishardi. Muallim meni maktabga olib borib qo'yishini aytdi. Faqat yo'l ustida uyiga kirib bir narsani olishi kerakligini aytdi. Ilojsiz rozi bo'ldim, boshqa yo'l yo'q edi. Yo'l bo'yi gaplashmadik. U uyiga kirib ketdi, lekin soatlar o'tsa ham-ki chiqmadi. Men muallimning oilasi bor deya, ichkariga kirishim zarar bo'lmaydi deya fikrladim. Ichkari kirishim bilan birdan eshik bekildi. Qo'rqib hushimdan

ketdim. O'zimga kelganimda, badbo'y hid taralar, ichkilik ichilgani bilinib turardi. Yugurib chiqdim. Endi nima qilaman? O'ylay boshladim. Kezinar ekanman, bir kutubhonada "Maktub" jurnaliga ko'zim tushdi. Oldim, o'qidim. "Vijdon azobi" rukni yoqdi. Yozishga qaror qildi va mana yozyapman. O'qiganlarimga qaraganda, ba'zilar, botqoqlikdan qutulib, Allohga qaytganini, huzurga, oydinlikka erishganini bildim. Men esa aksincha oydinlikdan botqoqlikka tushib yo'q bo'lib borardim. Endi nima bo'ladi? Uyimga qaytolmayman. Otam menday farzanddan voz kechadi. Onam shol bo'lib qolgandi.

Oh, Amina! Qaydasan? Endi o'rningda fohisha Amina bormi? Oh, Usmon ota! So'zingizni tinglasam edi. Bu holga tushmasam edi. Oh, ota! Meni o'ldirsangiz edi, bu yoqlarga yubormasangiz edi. Avvalgi Aminangiz yo'q endi. Sevimli Aminangiz o'zgarganini ko'rsangiz edi. Islomiy o'rnak qiz edi. Endi zinokor, ovro'palashgan ayollarga o'rnak bo'luvchi Aminaman. Koshki ismim Amina bo'lmasa edi, unga dog' tushirmasam edi!

HAYOTIMNI BARBOD QILGAN XATO

O'zing asra, Allohim! Hayajondan yuragom to'htab qolguday... Shu ortada nafas rostlab, keyin borayin, bu holda uni ko'rsam bo'larim bo'ladi, deb o'yladim. Shunday hayajonda edim. O'sha kunlar qanday go'zal edi!

Qishlog'imizning fe'l atvori eng go'zal qizga oshiq bo'lgandim. "Allohning amri bilan" deya uni otasidan so'ratdim. Otasi: "U esi yo'q Allohni bilarmidiki, Allohning amri bilan unga qiz so'rayapsiz. Ichkilikni nima qildi? - debdi. Birinchi borishimizdayoq bermasligini aytibdi. Men Alifni ololmasligimga ichkilik sabab bo'lishini bilganim kechasiyoq ichkilikni tashladim. Ikkinchi, uchunchi, beshinchi marta so'ratishimizga qaramasdan, Alifning imom otasi: "Allohga hiyonat qilgan qizimga ham hiyonat qiladi. Bunday aroqho'rga qizimni berolmayman", debdi. Chidolmasdan Alifga hat yozdim. "Sen Allohdan qo'rqmaysanmi Alif? Men sen uchun o'lib tamom bo'lyapman, hanuz ishonmaysanmi? "dedim. U esa hatni o'qib ortga qaytaribdi. Hat olib borgan elchiga: "Hafa bo'lmasin, qancha qancha sevishganlar bir birlariga yetishmasdan yashab ketishgan, u ham yashaydi. Turmush qurishimiz mumkin emas, endi bu ishdan umidini uzsin", debdi. Bu habar meni toqtimdan ayirdi. Hayolimga ilk kelgan narsa - o'zimni o'ldirish bo'ldi. Ammo darrov hushimni yig'dim. Men Alifga erishishim krak edi. Reja tuzdim, uni olib qochmoqchi bo'ldim. Darhol unga habar berdim. "Aslida o'sha telbani men ham sevaman, lekin turmush quriolmaymiz, otam buni hohlamaydi. Qochish rejasini esa o'lsam qabul qilmayman", debdi. U ham meni sevardi. Qochish fikrini tutib oldim. Bilardimki, imomning qizi ham meni sevadi. Unda ham ko'nsil bor, ahir. Men uchun yer yuzida faqat Alif bor edi. Kecha-kunduzim u edi...

Bir kuni rejamni amalga oshirdim. Do'stimning mashinasida uch kishi bo'lib olib qochdik. Otasi da'vo qilmasaydi deb havotirda edim. Lekin otasi aqlli kishi ekan: "Shikoyat qilishning biror ma'nosi yo'q. Agar qizim hohlasa berganim bo'lsin", dedi. Hursandchiligim cheksiz edi. Darhol ham Islomiy, ham qonuniy nikohdan o'tdik. Hojao'g'li qishlog'iga darhol qaytdik. Endi Alifimga yetdim. Och va suvsiz qolishga ham rozi edim. U ham shod va mas'ud edi. U ham meni sevganini, lekin sezdirilmaganini aytdi. "Sizga ishonolmasdim, sizda taqlid ko'rardim", - dedi. Juda bahtiyor edik, ammo faqirlik belimizni bukar edi. Uch farzandlik bo'ldik. Maktabga boradigan bo'lsalar pul topilmas, tiyin ham yo'q edi... Alif juda fidoyi ayol edi... Jonim edi mening... U och qolardi-yu, menga bildirmasdi. G'ururimga tegib ketishdan qo'rqardi. Juda go'zal hulqli edi u. Farishtaday edi. Ba'zan bir kunlik ishga borar, men esa juda uyalardim. Unga

achinardim. Biroz hastalansam, ne qilishini bilmay boshimda aylanardi. "Sizga beradigan dardni Alloh menga bersin", derdi. Namoz o'qiyolmaganim uchun juda hafa bo'lardi. Har narsadan meni qo'riqlar edi. Qayg'urishimni hech istamasdi. Ammo men... Barcha masala shunda edi. Men qanchalik fidoyi va qanaqa inson edim? Bir kuni radioni qo'ydim. Qo'ymasam bo'lardi, nega qo'ydim. Radio: "Olmoniyaga ishchilar jo'natlmoqda. Borishni istovchilar "Ish va ishchi" tahskilotiga murojaat qilsinlar", degan e'lonni o'qidi. Faqirlik jonimga tekkandi. Sevinganimdan bir joyda turolmasdim. Eshikda Alifga duch keldim. "Yo'l bo'lsin?" dedi. "Olmoniyaga ketyapman, Alifim, Olmoniyaga. Seni el eshigidan qutqaraman. Uyimning malikasi bo'lasan", dedim. "Bu ish yoqmaydi", dedi. "Nega yoqtirmaysan? Kelgan imkoniyatdan yuz o'giramizmi? Jinnimisan?", deya baqirdim unga. Ko'zlari yoshlandi.

- Otam Islomda er-hotin hijroni eng ko'p - 4oy derdilar. shuning uchun ham Rasululloh s. a. v. ham askarlarini 4oyda bir marta uyga borishga buyurganlar. Siz bilan ajralishni istamayman, bu yahshi bo'lmaydi, - dedi.

Boshimga gurzi bilan urganday bo'ldi. Qotib qoldim

- Sen kimsan-a, kimsan. Men ketaman, ishimga aralasholmaysan, - dedim-da chiqib ketdim...

Olmoniyaga ishga yozildim. Uch oydan so'ng atklif qog'ozi keldi. Men sevinchimdan hotinim esa hafaligidan tushmasdi. Bir do'stimda qarz olib Olmoniya tayyorgarligini ko'rdim. Katta yo'l sumkamga narsalarimni joylayotgan edim. Alifning yig'layotganini ko'rdim. Ham yig'alr, ham gapirar edi.

- Olmoniyaga borib meni unutasiz deb qo'rqaman. Yoniga uchib keldim.

- Alifim telba bo'ldingmi? Bu gapni menga qanday aytyapsan. Men seni unutib, olmon tannozlariga qaraymanmi? Shunchalik pastkash bo'ldimmi? Shunday zolimlikda ayblasang seni kechirmayman. Meni bilmaysanmi? Sen uchun, senga uylanish uchun o'limimga rozi bo'lganman. Menda qanday shubhalanasan? - dedim.

- Ayol erkakni, erkak ayolni tortarmish, Olmin go'zallari esa ikki karra toratrmish. "Jufti yonida bo'lmagan ayol ham, erkak ham zinoga yaqin turadi", derdilar otam. Juda qo'rqqapman, - dedi. Avtobusga minganimda ham yonimda ajralmadi.

- olti oy kut, jonim, olti oy. Undan keyin seni ham olib ketaman. Sensiz Olmoniyani ne qilaman, - derdim. So'nggi so'zimiz shu bo'ldi. Hayrlashdik. Olmoniyaga kelgan ilk kunlarim Alifimning qadri o'tdi. "Nimaga ham keldim" deb ko'p pushaymon bo'ldim. Avval ahr kuni hatlar yozdim. "Alifim oz qoldi, seni olib kelaman" derdim. Keyinroq esa har kuni yozolmadim. Uch oy o'tgach, olmon qizi Vera yo'liqdi. Ro'yhushlik bermadim. "Mening sevimli hotinim bor, daf bo'l", dedim. Ammo u quloq solmasdi, chala chulpa turkchalab: "Seni juda-juda sevaman", derdi. Aslo, Alifimga hiyonat qilolmayman. Ammo nasroniy qiz jozibador va ma'sum chehrali edi. Mayl eta boshladim... Va Veraga oshiq bo'lib qoldim. Alifni unutdim. Endi bor-yo'g'im Vera edi. Endi oylar o'tdi, Alifga hat yozmay qo'ydim. Bir kuni hat keldi. Alifdan edi.

"Azizim, qaylarda qldingiz? Olmoniyani maskan tutdingizmi? Qaydasiz? Hastamisiz, habaringiz yo'qligidan qayg'udaman. uyqum kelmaydi. Bolalar: "Otamiz bizni unutdi", deyishmoqda. Fotima: "Otamning yuzini eslay olmayapman" dedi. Hayotingizni bilaylik. Ikki qator hat yozib yuboring. Do'stingiz ham, hato qilmasin, qarzini bersin, deyapti. Ne bo'ldi sizga hotiningizni gap eshittiradigan, so'ziga egalik qilolmaydigan bo'lib goldingizmi? Siz sharaf sohibi, or-nomuslik inson edingiz-ku. Jonim, ikki enlik hat yozing, holingizni bilay, telba qilmang, ziyoda kuttirmang, ilhaq etmang".

Xatni o'qiyotganimda Vera kelib qoldi. "Nima bo'ldi, sevgilim", dedi. Hech nima bir ahmoq do'stimdan hat kelibdi, deb qo'ya qoldim. U ham bemalol: "Men esa ahmoq hotiningdan hat kelibdimi deb o'ylab, behuda rashk qilibman", dedi. OH!! Alifimni

boshqasi ahmoq desa-yu, men uning jag'ini ushtmasam... unga:"Sen qanday qilib mening hotinimni ahmoq deyapsan", deyolmasam. Vera meni hurmat qilar, ulug'lardi. Uni hafa qilolmasdim. Oylar, yillar shunday o'tdi. Veradan bir bola ko'rdim. Alif nima qilyapti? Bilmasdim. Bir kuni Vera bilan qo'ltiqdash ketarkanmiz, shunday uyimizning oldida hotinim Alif bilan yuzma-yuz kelsak bo'ladimi?! Yo, Rabbiy! Qotib qoldim. Ha, bu Alif edi. U ham muzlab qolgandi. Ikkimizning ham tilimiz muzlab qolgandi. Uyatdan yer yorilsa-yu, uning qariga kirib kersam dedim. U qanchalar qiynalgandir... Alifning azobini his qilish uchun uni ham bir erkak bilan ko'rishim lozim edi. Bir-birimizga hayajonlanib qarar ekanmiz, birinchi bo'lib so'z boshlagan Alif bo'ldi:

- Voy, e voh, mening jonim jahonim, borlig'im haiqatdan ham sizmisiz? Jonimni bergan odamim shu sizmisiz? O'sha, dunyolarga almashagnim sizmisiz?

U silkinib silkinib yig'lardi. Devorga suyanb qoldi.

- Qarzini to'lamagan do'stingiz:"Bir kecha kel, eringdagi qarzimni kechib yuboraman", dedi... or-nomusingiz qolganmi?

Javob bermoqqa imkonim yo'q edi. Vera suhbatlashmoqchi bo'ldi. Birinchi bor unga:"jim!"dedim. Bu mening hotinim, unga haqoratni ravo ko'rmayman, dedim.

- Kel uyimizga kiraylik, - dedim. Yoshli ko'zalri bilan qaradi.

- Uyimiz emas, sizning uyingiz bor. Bizning uyimiz barbod bo'ldi endi, - dedi va orqaga qaytdi. Yetib oldim.

- Qayga ketyapsan, chiptangni olay, - dedim. Go'yo lutf etardim. Oldimda qol demasdim. Senga chipta olayin derdim. Uyati yo'q odamman.

- Men ketaman. Qarzni keltiring, yo'qsa polisga arz qilaman. Mening or-nomusimni o'ylamaganni o'ylagandan ne chiqdi. Qiynalganim ne bo'ldi, achinganimdan ne foyda,

Do'stim Alinikida uni mehmon qildik. Ikki kunda qo'lga o'n ming marka tutqazdim. Chiptasini oldim. uni kuzatdim.

- Endu men uchun yo'qsiz, o'gansiz. Hech yerda hatto jannatda ham sizni ko'rishni hohlamayman. Alloh izn bersa... - dedi yig'lab. Meni bunga ravo ko'rdingiz. Ishongim kelmaydi, ammo na choraki ihonishga majburman. chunki ko'rdim... Va ketdi. Orqasidan bir muddat yig'ladim. Ammo unga shu yerda qol demadim. Necha kunlar ezildim. Ammo Veradan ajralmaganim uchun ba'zan uni unutdim. Yer yutsin meni. Kuydirdim Alifni! Ba'zan bunga sababchi bo'lgan Verani yomon ko'rib ketar va nafratlanar edim. Ammo ehtoris meni yana o'ziga tortardi...

Oradan o'n yil o'tdi. Endi yoshim ancha joyga borib qoldi... Veradan bo'lgan o'g'lim 12 yoshga kirdi. Bir kuni olmon Helmut usta yonimga keldi.

- Hey, do'stim seni olmonlardan farq qilish mushkul, seni juda yoqtiraman, ofarin, - dedi.

- Men olmon emasman, musulmonman.

- Musulmonliginga daliling bormi? Agar to'ng'iz go'shtini yemasliging bo'lsa, men ham yemayman buni, musulmon bo'lmog'imga shu yetarlimi?

- Men kalimayi shahodat aytganman.

- Ayt eshitaylik, - dedi u. Aytdim.

- Shu qadarlikmi sening musulmonliging? Lablaringni qimirlatding, qutulding, shumi?

- Men qalban tasdiqlayman.

- Nimani?

- Allohdan boshqa iloh yo'qligini.

- Ammo ishonmaysan. Sening qalbing Ilohdan ko'ra shahvatga yaqin manimcha. Chinki sen ovro'palikdek yashaysan. Sening dining shunchalar qadrsizmi? Qimmatsizmi? O'ziga hos aqoidlari yo'qmi?

- Bor.

- Qani, qayda.
- Menda yo'q, lekin dinda bor, ya'ni dinning aqidlari bor.
- U holda senda din yo'q, shundaymi?

Yo, Alloh O'zing qo'lla! Bu shapaloq edi menga. Oqshom shu savollar qiynog'ida uyga bordim. Ovqatlanayotganda to'satdan Vera:

- Yahshiki, sen musulmon emas, g'arblikan, yo'qsa, bahtli bo'lolmasdik, - deb qoldi.

Demak, Vera bilan bahtli bo'lishim, dinimni qurbon qilishim ekanda. Shuning evazimi bu? Bu ikki voqeadan keyin Islomni o'rganishga kirishdim. Men nega chala musulmonman? Nega to'la, komil musulmon emasman? O'zimdan so'radim. Va butunlay Allohga qaytdim. Qaytishimga "Sur", "Maktub", "Ribot" jurnallari katta yordam berdi. To'la musulmon bo'lganimdan keyin ahvol o'zgardi. Vera meni tashlab ketdi. Yolg'iz qoldim. Alifim esa ketgan. Endi unga yetishishim mumkin emas. Vera ham kelmaydi. Ketdi. Bu jazolar menga haq edi, o'rinli edi. Bu jazoni totmoqdan chekinmadim. Lekin yolg'iz qolishim bilan Alifning otashi meni yondirardi. Yoqib kul qilardi. Va bolalarim... Qiyofamni unutgan qizim. Va yana Alifim!

Men nima qilib qo'ydim? Qanday qilib bu hatoga yo'l qo'ydim? Yig'lab-yig'lab javonlarni titkiladim. Alifning eski maktubini olib har satrini ko'z yoshlarim bilan o'qidim.

"Olmoniyani maskan tutdingizmi, Jonim? Go'zallarni ko'rib meni unutdingizmi? Qani olti oyda olib ketaman, degan va'dalaringiz? Qani unutmaysan deganingiz? Ne bo'ldi sizga? Olmoniya yutib yubordimi? Nega jimsiz? Ikki kalima, ikki enlikkina yozib yuboring ahir... . . "

Yuzimni maktubga bosib yig'ladim. Alifim! Hudo haqqi ne bo'lganini bilmayman. Shayton yo'ldan urdi meni. Yo'q, balki o'zim unga ergashgandirman. Nogoh nimalar qilib qo'ydim. Pushaymonlikni ifodalab bo'larmikan. Mumkinmikin bu tuyg'ularni anglatmoq? Oylar o'tdi. Men ham endi to'liq musulmon edim. Hech kutilmaganda katta o'g'limdan maktub oldim. Bolam meni hanuz "ota" derdi. U mendan afzalroq ekan. Bu bolani kim tarbiyaladi? Alif emasmi? Unga qilgan yomonliklarimga qaramasdan, bolalarimni osiy qilib tarbiyalamagan. Haloli bo'lsin! Maktubning ohiriga kelganda chidab bo'lmadi. O'zing madad ber Allohim! O'g'lim: "Ota, balki hafa bo'larsiz, ammo onam turmushga chiqdi", deb yozibdi. Oh, demak, mening hozirgi azoblarim, iztirobimni Alif o'sha kuni tortgan ekan-da!

Bolalarimning oldiga boray deb hozirlandim... Bolalarim emish... Qanday uyatsiz odamman. Qay yuz bilan qarayman ularga? Mayli, baribir boraman, bolalarimning oldiga. Mayli. hechdan ko'ra kech bo'lsa ham. Yo'lga tushdim. O'n uch yil avval ajralgan uyimga keldim... Yarim tun... Ichkaridan bir kishi:

- Kim u, - dedi.
- Menman, Bey, shu bolalarning otasi, - dedim. U eshikni ochdi. Kelishgan yigit ekan...

- Hush kelibsiz, ota, - deb bo'ynimga osildi. Quchoqladi. uyat ustiga uyat bo'ldi. O'g'limni tanimadim. Ichkari kirdim. Yuragim qattiq urar, bir qinidan chiqib ketadigandek, bir to'htab qolgandek.

- Qizim qani? - dedim.

- Onam bilan ketgan, - dedi o'g'lim. Men uning, u mening - bir-birimizni yuzimizga qaray olmas edik. Demak qizim onasining yonida ekan, bu qadar achchiq azob bo'lurmi? Yo Rab!

- Yahshimisiz, ota? Ahvolingiz yahshimi? - dedi o'g'lim. Qanday yuz bilan bu uyga kelding demadi. "Ahvolingiz qanday" dedi. Uyalibroq:

- Yahshi, - dedim.
- Alloh yahshilik bersin, ota, - dedi. Alloh abadiyatga yahshilik bersin. Bu dunyo

yahshiliklari ahamiyatlidir, lekin ohirat yahshiliklari hammasidan muhimdir... .

Shu so'zlarni mening o'g'lim aytdimi? Hayratlandim. . Lol qoldim... Hayolim Alifda edi. Ammo uni surishtirmasdim. Bir payt: "Qanday yashadingiz" deb so'radim.

- Onam kunlik ishlarga ketardilar. Biz ham ulg'ayib to'rt-besh qurush topdik, keyingi paytlarda siz ham yuborib turdingiz... . Alloh rozi bo'lsin. Onamiz bizni birovni qo'lga qaratmasdan voyaga yetkazdilar.

- Ammo ohir oqibat turmushga chiqdi, shundaymi, - dedim. O'g'lim yuzimga qaradi.

- Onam turmushga chiqmaganlar, bizni shunday deb yozishga majbur qildilar, men esa yozdim, - dedi.

Yo, Allohim! Sevinchmi bu? Yoki telbalik? Darholo'g'limning qo'lidan tutdim.

- Tezda onagning oldiga boraylik, - dedim. O'g'lim juda oliyjanoblik bilan:

- Borsak ham onam sizga qaytmaydilar, ota. Yillab yig'ladilar, chunki ezildilar, qiynaldilar. Qachon siz haqingizda gapirmoqchi bo'lsak: "Shunday bir inson bo'lardi, yashardi, endi yo'q, o'ldi ketdi", derdilar. Jur'at yetishmadi. Ertasi kuni qishloqda ne qilishimni bilmay chorasiz holda kezdin. Va keksaroq vositachilarni topib Alifga jo'natdim. Hammasiga:

- U meni tiriklay yoqdi. Uni ko'rishni ham hohlamayman, - debdi. Chorasiz edim. Bormoqchi bo'ldim. Bor jasoratimni tio'plab, uyining bo'sag'asigacha keldim. uyda edi, bilaman. Yuragim to'htab qoladigandek. Yo, Allohim! Biroz tin olib so'ng boray... O'tirib nafasimni rosladim. Nimadan gap boshlasam ekan deya reja tuzdim. O'yladim. Jonim, Alifim, desammi? Yo'q... unda "joningni nega boshqa tannozga almashding? "der. "Seni juda sog'indim" desamchi, yo'q, ishonmaydi. Ishonmas... .

Huddi shu asnoda qarshimda tikilib turardi... Alif! juda jiddiy va viqorli!

-Sizdan iltimos, o'zimga joy topgunimcha, bu yerlardan uzoqlashing, elchi ham jo'natmang. Siz bilan hech qanday bog'lanishimiz qolmagan. Juda qat'iy va keskin gapirardi u. Yig'ladim.

- Ne desang haqqing bor, - dedim. Bu orada qizim kelib qoldi. Onasiga yig'lab yolvordi.

-Onajon, otam bilan yarashing, bizlar ham shod yashyalik.

- O'n uch yilki, yig'lagan menman...

- Ammo otam ham yig'layaptilar, shayton yo'ldan urgan. Ammo qarang uzr so'rayaptilar, ahir, johil erkaklargina ham ayb qiladilar, ham uzr so'ramaydilar. Otam uzr so'rayaptilar. Onajonim, bo'yim o'sdi. Ulg'aydim, lekin hech shod-hurram kunlarni ko'rmadik. Ho'p deng onajon.

Qizim onasiga yolvarayotganda men eshik tomon yurdim. Birdan Alifning ovozini eshitib sevich va hayajondan qotib qoldim.

- Qizim, bor otangni chaqir, och qolgandirlar, dasturhon hoziraylik!

AYBDOR

U havotir va jonsarak holda mahkamada javob berish uchun tayyorlanardi. Mahkamada bunday demoqchi edi: "Men bir ishchiman... dil hasta... Nech yilki filmimni suratga ololmayapman... . Bola chaqam parishon... hotinim hasta... Bu aybni men qilmadim. . Meni qo'yib yuboring, janob sud'ya! Besh kunlik dunyoda erkin nafas olib o'lay... "

Bo'lmadosh do'sti Somiy mazahchi bo'lgani uchun tirg'almay o'tolmadi.

- Qani ko'ramiz, birodar, Birozdan keyin nazoratchilar jandarmalar bilan birga kelib seni olib ketishadi. Ne holing bor ko'ramiz. . Yahshiyam yuraging hasta... Meniki ham

teshilsa-yu, qutulsam bu jahannamdan.

Og'ir-og'ir qo'zg'alib to'shagi ostidan ko'ylagini oldi. U uchun to'shagining tagi dazmol vazifasini bajaradi. Chunki u boy emasdi. Boy mahkumlar pul berib, kiyimlarini tashqariga chiqarib dazmollatardilar. U g'ijimlangan ko'ylagini kiydi. Go'yo kuylak unga gapirganday bo'ldi: "Mening hech qanday hurmatim yo'qmi? Nega e'tibor bermaysan? "

- Eh, -dedi Horun, - mahkamada kimga hurmat ko'rsatardim. G'ijim ko'ylagimdan men emas, ular uyalsin.

Shimini dazmollash uchun qo'ydi. Kutish unga mashaqqat... Uflay boshladi. Hona derazasidan tashqariga qaragisi keldi. Ammo qarshisida odatdagiday sovuq boquvchi devor turardi. Devor bo'lmasa ko'chani ko'rardi. Balki bir oddiy fuqaro, balki "non keldi" deb baqirgan non furushni ko'rgan bo'lardi. Va u bilan bir dunyoda yashayotganini his etmoqchi bo'ldi, ammo bo'lmadi. Baland devor bu orzuni to'sardi. Mahkumlarga shuni ham ko'p ko'rishardi. "Nega? "dedi. Horun o'z-o'ziga "Nega faqat biz bu yerda tutqundamiz, holbuki ko'cha to'la gunohkor. U yoki bu darajada aybdor... ammo nechun faqat biz bu yerdamiz? " Isyoni borgan sayin ortib borardi. Nogahon eshik zanjirlarini shaqir-shuquri eshitildi... go'yo mahkumligini esiga solish uchun bunday yoqimsiz ovoz chiqaruvchi zanjirlarni tayyorlab o'rnatib qo'yishagndek edi. Birdan esiga tushdi. Qishlog'ida zanjir bo'lardi. Zanjir kishanlar. arqon zanjirlar. Ammo bu zanjirlardek asabni egovlamasdi. Bular mahsus, asdabni buzish uchun, azob uchun tayyorlangan edi. Horun nafratlanar, mana shu zanjirlarni yomon ko'rardi. Birdan nazoratchining ovozi eshitildi.

- Horun Qandillio'g'li eshikka... mahkamaga borasan.

Sovuq qarashlar bilan eshikka yaqinlashdi. Yoqimsiz, sovuq zanjirlarga tikildi. go'yo ilondek sovuq bo'lgan qulf kalt zanjiri bu... "Senga azob bo'lsin" deytogandek. Go'yo unga o'zi tamsil qilgan joyni himoya qilayotgandek edi. Horun 35ga kirganiga qaramasdan, janjalkash boladek zanjirlarni urgisi, parchalagisi keldi. O'z-o'ziga gapirmasdan o'tolmadi: "Allohning balosi, kech-kunduz sening dastingdan uyqum o'chadi. Tonglarda qiyomat kelgandek ovoz berasan". Jandarma ovozidan o'ziga keldi.

- Qani, ota, qo'lingni ber...

- "Oling qo'limni ko'zingizga suqing" degandek qo'llarini unga uzatdi. Jandarma uning qo'llariga kishan taqayotib ashula aytardi... Vatan burchi bitar bitmas u yerda edim... .

Horun askarning yuziga boqdi. Ming'irlagandek so'zladi: "Sen vatan qarzi bitar bitmas u yerdasan... Va men... va men qachon u yerda edim. Qanday qarzni o'tayman? Nega bu yerdaman? Men qaysi qo'shiqni aytaman askar? Meni qo'shig'im yozilmadiku, hali yozilgani yo'q-ku!...

Mahkumlar dunyosidan o'zga dunyoda yashagan askar: "Bu odam savdoyimi, nima", deb qo'ydi.

Adliya karodorida edilar... . Kichik hujrali moshinada soatlab yurdilar... Birdan "ota"degan ovoz eshitildi. Horin hotini va qizini ko'rdi. Hotini Bushroning rangi siniqqan, yuzidan qon qochgan... Horunning yoniga yaqinlashdi: "sizga jun paypoq to'qidim, agar bu muhokama ruhsat bermasa, keyingisigacha kiyarsiz. Keyingisi so'nggisi bo'ladi, Inshaaloh", dedi. Horun hafa va horg'in holda zo'rg'a so'zlashardi.

-Hafa bo'lma, shu ohirgisi, bugun bitadi, keyin uyga birga qaytamiz. Yurak hasatligim haqida ma'lumot oldim. Sud'yaga bermoqchiman. Sen paypoqni sumkangga solib qo'y. Meni o'ylaganing uchun rahmat, sog' bo'l Bushroyim. Alloh sendan rozi bo'lsin, naqadar nozik ko'ngilsan, men esa qo'polman. Meni avf et. . Ne qilay... tarbiya... Kel qizim, Fotimam, kel, seni bir o'pay...

Cho'kkalagan Horun qiziga quchoq ochgan ham ediki, askar ovozi eshitildi.

- Bo'ldi, to'htang, yetar shunchasi. Kapitan kirsa, mening onamni haqorat qilib so'kadi. Bizning so'zimiz shu yergacha o'tadi.

Fotima yoshli ko'zalri bilan otasiga qaradi. Keyin askarga yig'lamsiragancha:

- Askar aka, bu mening otam, bolalar otalarini quchmaydilar? Men otamni juda-juda sog'indim. Men doim uni eslab yig'layman. Siz nega hafa bo'lasiz, sizning otangiz yo'qmi?

Askarlar bolaning bu gapidan qotib qoldilar. Ikkinchi askar:

- Qo'y bolani otasiga borsin. Bu mas'uliyatni o'z zimmamga olaman. Agar hizmat bahosiga teng bo'lsa ham. Qo'y, otasiga borsin, - dedi. Fotima o'qdek borib otasini quchog'iga o'zini otdi. Horun barcha dardlarga shifo bo'ladigandek qizini mahkam bag'riga bosdi. Lekin bir qo'l Horunning yelkasidan tutdi. Bu kichik zobitning qo'li edi...

- Qani bo'ldi, bugunga yetadi... Bu kunlarni jinoyat qilmasdan o'ylash kerak edi, - dedi.

Horun zo'rg'a o'rnidan turdi.

-O'zingizni tuting. Oyoqda tik turing. Musulmonga bunchalar bo'shashmoq yarashmaydi, Horun, - dedi Bushro. Bushro jandarmalarga ahamiyat bermasdi. Horun biroz havotirlanib javob berdi.

- Bu ahvolim yuragimdan, Bushro. Buning ustiga arzimagan narsadan aybdor bo'lib bu yerda turishim azob beradi... demak, men zaifman, yoki juda tez zaiflashdim. Bushro yuragim sog' bo'lsa edi. Eshik zanjiridan tortib, go'yo shu askar kiyimigacha menga azob bo'lsin demoq uchun tayyorlangandek. Hammasi tugamoqda... uyga birga ketamiz... shu so'nggi sudim, Inshaalloh.

Mahkama huzuriga chiqdilar. Horun titrar, sud'yaning so'zini kutardi. Sud'ya oldidagi hujjatlarni titkilar, mahkumning yuziga esa boqmasdi. Prokuror bir nimalar bilan mashg'ul. Mahkama bo'lmasida uch-to'rt kishi. Horunning ichi achishib ezildi. : "Demak meni sevadiganlar, meni o'ylaydiganlar faqat shugina, holos", - deb ko'nglidan o'tkazdi. Sud'ya hujjatlarni ochib sud qila boshladi. Prokuror da'vonomani o'qidi... . uning har bir so'zi Horunga bombadek o'ldiruvchi bo'lib tuyuldi. Hatto u nomini bilmagan jinoyatlar uning bo'yniga qo'yilardi... . Sud'ya qovog'ini uyib baqirardi: "Qani, qani, biz o'sha ma'lumotlardan to'yganmiz". Yo'lg'on gapirmoqda deb Horunni tinglamasdi. Horun o'ylay boshladi. Sud'ya adolat bilan hukm qiluvchi degani-ku? Ammo bu qanday adolat? Qo'limdagi hujjatga ham qaramaydi.

Birdan yuragi siqib ushlab qoldi. Horunning yuz tomirlari bo'rtib ko'rina boshladi. Sud'ya esa: "Turlanma!" dedi. Horun birdan yerga quladi. Bushro jon dili bilan unga achinib tikilardi. Sud'ya esa hanuz baqirardi: "Tur o'rningdan, bu yerda hushidan ketib qoladiganlarni ko'p ko'rganmiz", dedi. Jandarma Horunning yurak urishini tekshirdi: "Horunbey, ko'zingizni oching. . oching". Jandarma bir nech daqiqadan keyin sud'yaga, jahl bilan: "Sud'ya janoblari! Horun o'zini o'lganga solib, o'ldi, ha, o'ldi"

Haqiqatan Horun o'lgan edi...

Bir necha soatdan keyin janoza mashinasida Bushro erining jasadini olib ketardi. Tinimsiz yig'layotgan Bushro unga qarab tinmay so'zlardi:

- Bu mahkama so'nggisi, uyga birga ketamiz, degan edingiz, Horunim! Haqiqatda aytganingiz bo'ldi...

QIMOR

Assalamu alaykum!

Bugungacha bir qancha musulmon birodarlarimizga qo'l cho'zib, suyab, vijdon azoblaridan ozmi ko'pmi forig' bo'lishlariga ko'maklashdingiz. Mening ham ichimni kemirayotgan vijdon azobim bor. Iltimos qilaman meni hech bo'lmasa bir sira tinglab

ko'ring va ibrat oling.

Odam bolasining boshiga balolar yog'diradigan illatlardan biri hech shubhasiz, qimordir. U qancha oilalarni buzib nobud qilgan. Ammo men yo'liqqan narsa - ta'riflab bo'lmas vijdon azobidir. Suygan kasbim, oilam bor edi. Bir farzandimiz - oilamizning, ko'nglimizning chirog'i, quyoshi edi. Do'stlarim tufayli qimorga berilishim meni yo'ldan ozdirdi. Shunday kunlarda yolg'iz farzandimiz hastalanib qoldi. Uni hakimga olib bordik. U dori darmon buyurdi, albatta buning uchun pul kerak edi... Ishhonam bolamni davolatishim uchun pul berdi. Lekin la'nati shayton bu pulni ko'paytirishni vasvasa qilib, qimor o'yna, dedi. O'ynadim. Yutqazdim. O'g'limning tuzalisdhiga atalgan puldan ajraldim. Va o'zimni aybdor his qilmadim. Uydagilarga indamadim, chalg'itdim. Ishdan qaytib ko'rgan manzaram meni ado qildi. Bolam - yolg'iz farzandim o'lgandi. U bilan izma-iz o'lmoq istasam-da, buni ham eplolmadim. O'shandan beri bu vijdon azobining qiqnoqlriga tasalli topolmadim. Shunday tasalli bormi o'zi? Hudo haqqi ayting! Mana, qimor. Uyimiznigina emas, ruhimni, insonligimni, hamma narsamni vayron qildi, hor-zor qildi. Lutfan buni o'qing, yoshlarimizga o'qiting, o'zingiz yosh bo'lsangiz, tengdoshingizga ham o'qib bering. Vijdon azobi - bu dardlarning eng achchig'i va yondiruvchisidir!

X. K. Istanbul.

TAVBA KO'ZYOSHLARI

Oradan shuncha yillar o'tishiga qaramay, qlabimning tubida qolgan eski yara esga tushadi... Muallim bo'lib ishga sho'ng'igan ilk yillarim oila qurdim. Qishloqning eng go'zali Asmoga uylandim, o'zimni saodatli hayot ichida ko'rdim. Bu orada ikki farzanlik bo'ldik. O'g'lim Umar 7 yoshga chiqdi. Qishloqdagi sokin, huzurli hayotimizga. shaharga ishga tayinlanishim rahna soldi. Yangi muhit, yangi do'stlar, kasbdoshlar va hokazo. Avval erkak ayol aralashib o'tirishlar, keyinroq esa ichkilik balosi... Yillar menga hizmat qilishda kamchilikka yo'l qo'ymagan vafodor, jafokash jufti halolimning har bir harakati qusurli bo'lib ko'rinardi. Bo'lmasam, men ham musulmon edim, juma, bayram namozlaridan qolmas edim. Borgan sayin yo'qolayotgan o'zligim, zaiflashayotgan irodam tufayli juma namozlarini ham tark qila boshladim. Ulfatlar hafa bo'lmasin deya ichar, zaqqum esa o'z kuchini ko'rsatar, achinish bilan tabassum qilib qaragan Asmoni hech aybi bo'lmasa ham haqorat qilardim, urardim. Koshki shu qo'llarim sinsaydi... Qilgan zulmim, urgan tayog'imga javoban ko'zlaridan achchiq yoshlar sirqib chiqardi. Ertalab pushaymon bo'lar, yana bir ozdan keyin hammasini unutar edim. Do'st niqobidagi dushmanlarim zaif irodamdan foydalanishardi. To'ng'ich o'g'lim Umar 10yoshga to'ldi. Yillar davomida aqlu hushimni yog'ish o'rniga tobora yo'qotardim. Bolalarimni qon qusdirib, yedirgan ichirganlarimni ham burnidan chiqarardim. Allohga itoatli ayolim yoqmas, uning ro'moli, kamsuli, paltosi uchun jahl qilardim. Nega? Boshqa muallimlar kabi pardoz- andozli, bo'yanmagandi-da... Shayton qutqusiga uchib uni hafa qilardim. Uni ham o'zimga o'hshatmoqchiydim, lekin u Allohdan qolmasdi. Buning ustiga bolalarimni mo'min qilib tarbiyalashni o'zining ulug' burchi deb bilardi. Hayron qolarli emasmi? Ahir, mening nomim muallim bo'lsa, davlatning alohida ta'lim tarbiya ko'rgan odamlarimiz. Menga omonat qilib topshirilgan o'quvchilarni, bolalarimni tarbiya qilmoqchiman. O'zimni ahvolimni ko'ring!

Bosh og'rig'i bahonasida darslarga ham bormay qo'ydim, mudir bilan esa til topishdik. Oyni ohirida maoshimni olgani borardim... Zamonaning menga o'hshagan johil muallimlari qancha o'quvchilarga yomon o'rnak ko'rsatarkin, bilmadim. Chekkan vijdon

azoblarim sahifalarga sig'maydi. Lekin bo'lganicha bo'ldi, o'tgani o'tdi. Muhimi, kelajak mevalari!Alhamdulillah, go'ra pishdi, holvo bo'ldi...

Hidoyatga erishganimni qisqacha qilib aytib beray. Bir kuni ertalab, saharda humor bosdi qilib, zo'rg'a sudralib uyga qaytardim. Azon aytilardi. Ichimda bir narsalar jimirladi. Butun vujudimni pushaymonlik qopladi. Bir zumda kechdi bu. Ko'chamizga kirgan edim. Uyimizning chiroqlari yondi. Og'zimdan:"Qoloq hotin nima qilayotgan ekan", degan so'zlar chiqdi. Nega bunday dedim, bilmadim. Sovuq, qor, bo'ron. Ozim esa oyoqda turolmayman. Insonning homaki nushasi - Men. Shu payt qarshimdam katta o'g'lim Umar chiqdi. Boshida do'ppisi, qo'ltig'ida Qur'on Karim bilan shoshib kelardi. Qayoqqa deyishga imkon qolmadi. O'g'lim menga burchimni eslatdi.

"Ota, qarang, eshting azon aytilmoqda, Allohimiz:"Tong hamozi har nedan hayrli, namozga keling, najotga keling", deb musulmonlarni namozga chorlamoqda, dedi. "Jim, nima meni ustozimmisan", dedim. O'g'lim hech qo'rqmadi. Yanada yumshoq ohangda, ko'zlarida yosh:"Otajon, qora chumolini qora tunda ko'radigan Mavloyimiz, men bilan sizni ham ko'rmoqda, Sizning hidoyatga erishishingiz uchun namozga shoshayapman... Onam uyda yoshli ko'zlari bilan haqqingizga duo qilyaptilar, ortiq ezmang... ", dedi. Qalbimni parchalagan, qorong'ulikka shong'igan, uzoqlashgan yig'i ovozinig ortidan qarab qoldim. O'sha yerga cho'kdim, uyalardim... Yo, Rabbii! Shu oppoq qorlar, shu qaro tuproq menga shuncha yillardan beri qanday toqat qildi. Ovozim boricha, kuchim boricha baqirgim kelardi. O'zligimni qaytib bering, o'zligimni qaytaring, qutqaring meni!

Uyga kelib qolgandim. Juftim, fidokor jufti halolim, har doimgidek achchiq tabassum bilan eshikni ochdi. Boshim egik, unga qaray olmasdim. Borib namozga turdi. Yillar bo'yi shu uyda yashadimmi? Devorlardagi oyatlarni, osig'liq Qur'onni ilk marta ko'rishimmi? ichimda yongan olov ko'z yoshlarim bilan susaya boshladi... . Yig'lardim. . Tavba ko'z yoshlari edi bular! Dusini tugatgan Asmo ko'nikmagan bu manzaraga hayrat ila qarab turardi. Ko'zalri bilan:"Tushimmi bu o'ngimmi? " deyar edi.

- Indama menga hotin, indama... to'ygunimcha yig'lab olay. Gunoh bilan kirlangan vujudimni, ko'nglimni ko'z yoshim bilan yuvib olay. Alloh menga bolalar va senday hotin nasib etdi, lekin menchi, menchi... Tavba, nasuh tavbasi ila tavba... .

O'sha tongdan buyon Islomning abadiy nuri quyosh kabi ufqda porlamoqda va har kuni ziyosi ortib, uyimizni, ko'nglimizni yoritmoqda. Mana keldim, mana ketmoqdaman. Hayot qisqa, oliy jaholatda kechirgan yillarim menga azob beradi. Atrofimda ulug'larni, ulg'ayganlarni ko'rib tinmay tablig' aytaman. Hudbin musulmon bo'lmaylik. Musulmon birodralarimizga haqiqiy tavsiy, nasihat qilaylik. "Maktub"ga mehnati singanlardan va barcha mo'minlardan Alloh J. J. rozi bo'lsin!

ONAMNING CHINQIRIG'INI UNUTOLMAYMAN

Men litseyda o'qigan yillarimdan ayol erki sotsializmda ekanini hayol qildim va unga ko'ngil berdim. Lenin, Marks ta'limotlarini o'rgandim. Natijada uyimdagilar qattiqqo'l bo'lganlari uchun, hur bo'lish, o'zim ko'ngil qo'ygan narsaga ko'proq hizmat qilish, dorilfununda o'qish uchun uydan qochdim. Uyimdagilar:"Namoz o'qi, boshingni o'ra", deb urardi. Men esa namozda shunchaki turar, hech narsa o'qimasdim. Dinimizda namoz o'qimagan yengilroq uriladi, lekin o'sha kungi mening ahvolimday tayoq aks ta'sir bersa, din, namozdan ko'ngilni qoldirsa, har holda bunday qilmagan ma'qul. Tengqurlarim vositachiligida uydan qochgach, bir sababga ko'ra dorilfunun imtihonlarida qatnasholmadim. Mayli, bir ishga kirarman, so'lchi do'stlarim bor, deb o'ylardim. Yangi turmush qurishgan er-hotinni yonida qolar, ularning ish tashlashlari, ochlik e'lon

qilishlari va ba'zi seminar mashg'ulotlarida qatnashardim. Bir joyimiz bo'lardi, har kuni ularni u yerda uchratib yoki ish tashlash joyida topib, o'sha yerda o'tirardim. Bir ishga kirishni imkoni bo'lmadi. Boshim ochiq, jinsi shim ololmagan, ammo shimda, qo'l - oyoq ochiq holda aylanardim. Agar erkak madaniyatli bo'lsa, ochiq ayolga hech qaramaydi, hech zavq tuymaydi, deb o'ylardim. So'lchi erkaklar hech manga qaramaydi, deb ularga ko'ngil qo'ygandim. Albatta, sotsializmga ham. Hatolik insonda, sotsializmga emas, derdim. O'ylardimki, bular hayoldagi ziddiyatlar, burjuaziyaga hos qoldiqlar, eskiliklardir. Bir kuni mashinani ortiga ayol erkak aralash o'tirib ish tashlash joyiga keldik. Chordona qurib o'tirdim, shim kirib olgandim. Erkaklarning ko'zi istar-istamas menga tushardi. O'tirishimni o'zgartirdim. Bular burjuaziya qoldiqlari haqiqiy e'tiqodli insonlar bo'lganida menga qaramasdi, deb o'yladim. Vaqti-vaqti bilan tug'ishganlarimni sog'inar, lekin buni ichimga yutardim. Ota-onamni urishgani uchun sog'inmayman, deb o'ylardim, lekin...

Bir kecha bo'lganicha bo'ldi. Men qolgan oilaning ayoli bir kunga boshqa joyga ketadigan bo'ldi. Va men uyda uning eri bilan yolg'iz qolishimning zarari yo'q, ahir ular ham men o'ylagndek o'ylaydilar, deb hisoblardim. O'sha kech uyqum kelmadi. Aka, uhlolmyapman, suhbatlashaylik, dedim. U honamga keldi. Suhbatlashish o'rniga nohush qiliqlar qila boshladi. Qotib qoldim. U davom etar, lekin ikkimiz ham kiyimda edik. Albatta yomon ish sodir bo'lmadi, lein mening sotsialistik birodarlarim, degan tushuncham puchga chiqqandi. E'tiqodli kishi shunday bo'ladimi? Men ruhiy tushkunlikka uchrab, qo'shnilaridan jomadon so'radim, nima qilganimni hozir ham eslolmayman. Ko'zimdan ma'no qochganini ko'rgan qo'shnilar, meni polisga olib borishdi, keyin 1-1, 5 oy ruhiy kasalhonada yotib chiqdim. Chiqqach yurgan yo'llarimni bilmadim. Avval, boshdan kechirganlardan bildimki, elektr shokda miyaning bir qismini, hotirani zaiflashtirishar ekan. Menga ham elektr shok qo'llabidilar, shuning uchun ancha narsani hotirlay olmadim. Ammo tuzaldim. O'ynab kulib uyga keldim. uy ishlarini ozmi-ko'pmi qila olardim. Go'zal va yosh bo'lganim uchun, hotini uyda yo'qligida o'sha sotsializm da'vosidagi odam meni yana bezovta qila boshladi. "Men bu qadar irodasiz emasman, nima bo'ldi menga, bilolmayapman", derdi. Ha, Allohni inkor qilgan Uning Yaratganini ham inkor qilar ekan. Ko'ngildagi qarshi jinsga bo'lgan tug'ma hisni inkor etar, lekin Allohning qonuni qarshisida ojiz edi. Men har gal qattiq qarshilik bilan uni to'htatardim. Hayol buzuvchiligi, qalb aynishi, faqat dindorlarda bo'ladi, deb o'ylardim. Litseyda bir sevganim bo'lardi. Doim uni o'ylardim. Agar menga uylanganida, uydan qochmasdim, sevgim yo'lida hatto sotsializmdan voz kechardim. Ammo unga qochaylik, deganimda u indamadi. Nega qochmoqchisan, dedi. Meni o'zim hohlamagn kishiga uzatishmoqchi, o'qitishmoqchi emas, dedim. Va uning og'zini poyladim, lekin u indamadi. Shunda ham uni o'ylardim. Menimcha, ayol yolg'iz erkakka, erkak ham yolg'iz ayolga ko'ngil qo'yishi mumkin deb o'ylardim. Qur'on ham: "Ayollaringiz o'rtasida adolat qilolmaydigan bo'lsangiz, bittasi bilan kifoyalaning", deya ogohlantirgan. Y'ani erkakning yaratmishi ham umuman bir kishiga (ayolga) ko'ngil berishi mumkin. Bu aslida mavzuyimdan tashqari. Hanuz aybni Islomga ag'darishadi, shuning uchu yozdim. Bu umuman boshqa mavzu, shu bois shu yerda to'htataman.

Asablarim taranglashib toldimi, yana kasallandim, hatto ovqatni og'zimga olib kelolmaydigan holga tushdim. Davolandim, lekin tuzalmadim. Meni uyga qaytarishdi, otam ho'ngrab meni bag'riga bosdi. Agar otam meni rad qilganida holim nima kechardi? Uyimizdagilar boshlarini ko'tarolmay qolishdi. Qochib ketganimga bir yilga yaqin bo'lgandi. Sekin-sekin har narsamdan ayirganlarni, sotsializmni ham, ularni ham ayblamas, yomon ko'rmas edim. Nima bo'lganini bilmasdim. Go'yo sehrlangandek edim. Ma'lum vaqt onamlarnikida karahtligim davom etib, sezgirligim susaydi. Polis tergov o'tkazdi, hech narsa aniqlay olishmagani uchun jazo olmadim. Jamiyatdan ko'rgan

jazoyim menga yetardi. Onamning asablari zaif edi. Yanada hafa bo'lib uzilib qolay dedilar. Lekin meni ko'rishlari bilan qattiq va kuchli chinqirdilar. Keyim meni ruhshunosga olib borishlarini aytdim. Bir marta bordik. Keyin dori is'temoli va onamining mehrlari tufayli tez tuzalдим. Endi uyimdagilar avvalgidek boshingni o'ra deyishmasdi, lekin o'zim mohiyatiga tushunib-tushunmay o'rana boshladim. Ochiqlikdan hali nafratlanmasamda, ko'nglim to'lmasdi. Bir yarim yildan keyin bir tanishimga turmushga chiqdim, bolalarimiz bor, lekin uning uyidagilar boy bo'lishiga qaramay, bizni uydan haydab chiqarishdi. Ishsizlik, uysizlik kabi turli iztiroblar va mashaqqatlar chekdik. Bir-birimiz bilan janjallashdik. Jaholat bo'ronlari hech yerda susaymasdi. Ishsizlik oqibati haddidan oshdi. Shu ketishda boshim og'rib, o'zimni yo'qotaman, deb qo'rqdim. Chunki meni tushunadigan, tinglaydigan kishi yo'q edi... .

Bir o'lchov, mezon yo'q edi... Erim oilalik bo'lishiga qarmay qizlarga gap otishni qo'ymasdi. Endi esa Ovro'pada... u yerda ayollarga qaramayman, deb, va'da bergan, lekin shayton ig'vo qilib qo'ymas, menga tinchlik bermasdi. Bu orada zerikib siqildim. "Yusuf va Zulayho"ning ishqiy hikoyasini o'qiy dedim. Qur'onda borligini bilmas, ishqiy roman sifatida o'qimoqchi edim. Bu orada namozlarimni sekin asta ko'paytirib, mukammallashtirdim. Qur'on o'qishni boshlang'ich maktabdayo'q o'rgangan edim. Ammo'oqimasdim. Ko'pchiligimiz shunaqamiz, Qur'on o'qishni bilamiz, lekin Islomni bilmaymiz, bilolmayapmiz. Bunda kim aybdor-u, kim aybsiz, bilolmadim... Hullas gapni qisqa qilsam, "Yusuf va Zulayho" qissasi, ham ishq, ham hayot, ham ibrat ekan. Bamisli yashayotgan hayotimizni oz'i edi. O'sha oyatlarni yodlagan inson hayotga tadbiiq etsa, hayot maktabida bilimdon, turmushda esa tadbirlik bo'lardi. Bir do'stim menga: "Bizga buni qanday ravo ko'rdingiz", deb nomlangan roman berdi. Bir kunda o'qib chiqdim. Shundan keyin azonlar, namozlar va kitoblar o'zgacha, yanada go'zlaroq ko'rina boshladi. Javonlar kitoblarga to'lib tursada, ularni o'qimas edim, endi esa ularni yutib yuborgudekman. Erimga "Hazrati Yusufni" yubordim. Ammo u menchalik ta'sirlanmabdi. Hamma bir narsadan bir hil ta'sirlansa nima qilardi bu olamda? Uning dardi boy yashamoq. Endi men o'qiganlarimdan olgan narsalarimni erimga maktub orqali bildirardim. U esa, hatda faqat hol ahvol so'raladi, derdi. Bu orada Islomni birdan o'rganib, uni hech kimga anglata olmasdim. Buning ustiga erimdan uzoqdaligimdan siqilib bosh og'rig'iga yo'liqdim... . Lekin endi ko'p o'ylamasdim. Islomni o'rganib, uni boshqalarga anglatishni boshlab yuborgandim. Ikki yarim yilki juftim Ovro'padan hamon kelmaydi. Turkiyaga borsam yana ishsiz qolaman, deb qo'rqar. Hotin, farzand qayg'usi pul oldida kichik narsa bo'lib tuyulardi unga.

Rizq beruvchi, teng va keng qiluvchi Allohdir. Faqat musulmonlar rizq eishigini boshqalarga topshirib qo'yishgan... Uzoqdagi erimning ahvolini bilmasdim, lekin unga Islomni maktub orqali anglatmoqni boshladim. Lekin qarshilikka uchrardim. Bundan keyin erim bilan bu borada ko'p mashg'ul bo'lmaslikka to'g'ri kelmoqda edi. Kommunistlarga, barcha botil yo'ldagilarga hayqirgim, baqirgim kelardi. "Siz ne qilsangiz qiling, yo'ldasiz, Islomga bog'lanmasdan biror foyda ko'rsangiz-da, uni albatta yo'qotajaksiz! Oldinda so'ngsiz olam bor. Biroz oldinni ko'ring, ilg'or bo'ling! Bilmasangiz dard chekkaysiz" degim kelardi. Shuning uchun yozmoq istayman. Shahsan ko'rgan kechirganlarimni, musulmon ayol uy hibsida, oshhona mushugi, johil deb o'rgatganlarga yolg'on deb hayqirgim keladi. Fikrimda o'zgarishlar, evrilishlar bo'ldi, lekin musulmoncha...

Hayotimda esa vijdon azobining tazyiqlari tark qilmaypti. Uydan qanday qochdim? Onamga, otamga, uyimdagilarga qanday qilib shunday ko'rguliklarni soldim? Johil tuyg'ular oldida ularni parishon etdim. Va men, eng yomoni ko'p yillar davomida musulmonlarga nafrat bilan qaradim. Onamning meni ko'rgandagi chinqirig'ini hali hanuz unutilmayman. Vijdon azobida qoldim. Buni Jurnaligizda yoriting, yoshlar, yosh qizlar

o'rnak olishsin. Balki o'qib yomon yo'llardan qaytishar. Garchi ko'plarning boshi tosh devorga urilmaguncha ko'zlari ochilmaydi. Ko'plar katta zarba yemaguncha o'nnganmaydi. Ammo nashrdan umidim katta. Chunki insonlar hammasi birdek emas-ku, aqllik kishilar yomon yo'ldan qaytishni biladilar.

BIR PIYOLA CHOYGA INTIQLIK

- To'htang! - dedi u. - Maylimi bir piyola choy ichib olsak, qishloqqa qaytishga yuzim chidamayapti.

Meni shunchalar g'azab qoplab olgan ediki, u yig'lagan sayin men quturardim. U yolborgan sayin men ko'proq urardim... . "Allohingdan topaver", - deb og'zimdan chiqqan kufr so'zlarni o'zim eshitmasdim. O'z hotinim menga aslo gap qaytarolmasdi.

U och qolardi, men buni bilardim. Onam iplik sotib unga bir necha qurush berardi. Pulni berayotganlarida: "Bu o'g'ilni tuqquncha ilon tug'sam bo'lmasmidi. Men unga yomonlik o'rgatmaganman. O'g'limning ortida kimdir bor, lekin kim u? " deya iztirob chekardi. Hotinim esa meni ardoqlar, ammo men uni ko'rishni ham istamasdim, chunki u Suzan kabi, Sarpil kabi jozibador emasdi. Onam uni menga qishloqdan olib bergandi. U qanday mas'um edi ohirgi ko'rganimda... .

Men osha kuni ham ichgandim. uni meni kutayotgan holda ko'rdib: "Meni ta'qib etayapsanmi hali? " deya sochlarini tutamlab, ko'tarib yerga urdim. Yerdan turganida og'zidan qon kelardi.

- Bilasizmi, sizni dunyolarga almashmasdim, - dedi u qonini arta turib, keyin yana davom etdi, - ammo endi bu qiyinchiliklardan, bu azoblardan qutulish uchun o'zingizni o'zingizga qoldirib, biroz huzur izlab ketaman.

- Koshki ketsang, - dedim, - koshki ketsang.

- Ketmoqchiman, - dedi ko'zlarimga tik qarab, bu gal ohirgi qarorim, ishoning.

Hayolga toldim. Beyo'g'lining hamma qo'rqadigan odami, balosi bo'lmoqchi edim, ostimda so'nggi rusumdagi mashina, qizlar "aylantiring" deya yalingan...

Mana, nihoyat hotinimni holdan toydirdim. Qishlog'iga ketmoqchi... .

- Keling, ro'baro' o'tirib bir piyoladan choy ichamiz. Qiz paytlarimda filmlarda yuzma-yuz o'tirib choy ichgan er-hotinlarni ko'rib havas qilardim. Bir martagina, loqaqal bir marta hayolim haqiqatga aylansin, iltimos, - dedi.

- Men choy ichmayman, aroq, vino, raki ichaman, - dedim.

- Dasturhon tuzab sizni bir hursand qilish uchun e'tiqodimdan voz kecholmayman, - dedi. Dasturhon tayyorladi. Lablaridan oqqan qonni sidirib qo'yar, menga qarar va:

- Bu qilmishingizni men kechirsam Alloh kechirmas, - dedi. - Bu zulmning badalini Uning huzurida o'taysiz.

- Sevinyapsanmi? - dedim.

- Man ahmoqman, - dedi, - o'lay agra ahmoqning o'ziman. Shuncha qiynaganingizga qaramay, yana qiynalishingizni hohlamayman. Oqibatda baribir achinib hafa bo'laman. Balki aksincha bo'lar, kim bilsin... .

Xotinim bilan bir zumgina yahshi suhbatlashganimni tushundim. O'rnimdan turib: "Bo'ldi, vaysashni bas qil" dedim. Va eshik tomon yurdim. Ortimdan ovoz keldi:

- Bir piyola choy ichsak bo'lmaydimi? Bir ho'plam choy ichgunchlik vaqtga rolga kiring, sizni shu holda eslab yuray, tushlarimga shunday kiring... .

Yurdim, Tinglamadim. "Qachon? " dedim. "Nima qachon? dedi. "Qachon daf bo'lasan? Qachon jahannam bo'lasan? " dedim. "Ertaga" dedi. Shu onda yuragimga botgan qilday bir narsani his qildim.

- Ammo sizga aytolmadim... . To'g'rirog'i, tuzuk holda uyga kelmaganigiz uchun fursat bo'lmadi... Men homiladorman. Ota bo'lganingizni qabul qiling, rozi bo'ling, sizdan boshqa hech narsa istamayman.

Uni yana urishga shaylandim. G'azab bilan ustiga bostirib keldim.

- Nima, nima, nima! Sen homiladormisan? -deb so'radim. U ovchilar qo'lga tushgan jayrondek qo'rqib qolgandi. tepasida musht ko'tarib: "Gapir!" dedim.

- Gapir bu bola balosi qaydan chiqdi? Kimdan bo'ldi?

Uni shunchalar qo'rqitib qo'ygandimki, hatto homiladorligini ham aytolmabdi. Musht tushirdim.

-Boshimga bola balosini tushirmasindan yo'qol, - dedim.

Yana eshikka qarab yurdim. Tutilib-tutilib bir narsalar deya ming'irladi ortimdan. Ko'p narsalar aytmoqchi bo'lar, uni bir alanga o'rtaganday, ko'p aziz narsalarini yo'qotganday kuyib yonardi. Aytolmasdi. Gapirolmasdi. Endi bolasining otasini aytolmasligi kuydirardi. O'zini zo'rg'a qo'lga olib ortimdan chinqirdi.

- Alloh seni shu bolaga muhtoj qilsin!Alloh seni sudrantirib qo'ysin!Alloh ko'rsatsin... do'stlaringdan zarba ol!Allohdan so'rayman, meni kuydirganingdek kuy! Qilmishingga yarasha azob ol!Ohim yerda qolmaydi!Qolmaydi... Shuni unutma!Shuni bil!

Yig'alb yig'lab yerga tiz cho'kdi. Silkinib silkinib yig'lab, o'ksinib menga qaradi. Ko'zlari qonga to'lgan va shishinqiragandi. O'zgacha qat'iy bir ohangda so'zladi:

- Aslo... Aslo chiday olmayman, senga toqat qilolmayman. Yerdan chiqqan emasman. yerda qolmayman... Yo'ldan topilgan emasman.

Tongga yaqin kelganimda qoldirgan yerimda ko'rdim, bo'lmaning o'rtasida yotardi. G'ururga berilhanimdan ustiga ko'rpa ham tashlab qo'ymadim. Ertasiga peshinda turganimda hotinim ketib bo'lgandi. Stol ustida bir qisqagina hat qoldirgandi.

"Har kim o'z tengi bilan turmush qurishi kerak ekan. Ammo buni qishloqda o'sga Oishaga kim ham o'rgatardi. Kim ham o'rgatardi, harom yo'lda yurgan, doimo boshi maishatdan chiqmaydigan sizga!

Mana ketmoqdaman. Sizni vijdon azobingiz bilan yolg'iz qoldirmayman... chunki sizda vijdonni o'zi yo'q!Sizni sizni qiynoqlarinigizibilan tanho qoldiraman. Zero, bir kun qiynoq eshigini qoquvchi mastlikdan uyg'onmoqchi bo'lasiz...

Ammo vaqt o'tgan, kech bo'lgan bo'ladi... Va bir umr kuyasiz... . Jahannamda kuyajagingiz bundan mustasno...

Oisha Zilo'g'li"

Otasining ismi bilan imzo chekkandi. Menday asl yigitdan, mard erkakdan qanday ham ajrala olardi? Atrofigimda ayollar oyog'imga bosh urib, yalinib turgan bo'lsa!Lekin atrofigimdagi o'sha ayollarni hech ham hafa qilmasdim, "Yo'qol!"deya kaltaklamasdim... .

Oradan ikki yil o'tdi. Oishani yo'qlamadim. "Turmushga chiqib ketdimikan? "deya o'ylardim ba'zida. Jazmanimni qizg'anar, lekin hotinimni hech kimdan qizg'anmasdim. Ichimda esa g'ashlik bor edi. Bir kuni mahkama ma'lumotniomasini qo'limga berishdi. Ajrashar ekanmiz. Bir qizi bor ekan, Bir yoshga kiribdi. Ismi Shuhado. Mahkama bolani onasiga qoldiribdi. Yana ikki yil o'tdi. Bir kecha sarhush holda mashinada uyga ketardim. Bir chaqirim yurdim. Beyo'g'lidan chiqqanimni, duch kelgan avtobusni chiroqlarinigina eslayman, ko'zimni ochganimda tez yordamda ko'rdim o'zimni. Boshimda hakim va hamshiralalar bor edi. O'zimga kelganimda o'ng qo'lim yo'q, kesib tashlangandi. Kesishga majbur bo'lishibdi. O'z-o'zimdand ilk marta intoqom oldim. "Shunday bo'lishi haq!Endi odam bo'larsan!". Uyimga qamalib oldim. Dastlab do'stlarim kelib, u bu narsalar olib kelib habar olib turishar edi. "Seni yolg'iz qoldirib, tashlab qo'ymaymiz", - deyishdi. Lekin besh oy o'tgach, hech biri kelmay qo'ydi. Istar istamas Oishaning so'zlari yodimga tushdi. "Senga Alloh ko'rsatsin!Do'stlaringdan zarba ol!... . " Mana, osha kun keldi.

Endi yillar o'tib Oishani achinish ila esladim. Men olchoq ko'ppak, u esa pokiza, mas'um, yosh ayol edi. Turdim, jahl bilan kamzulimni ahtardim. Topib qo'limga olib, shoshib Tupqoyaga jo'nadim... .

Oishalarning qishlog'iga boradigan avtobusga chiqdim. Oishadan uzr so'ramoqchi edim. Turmushga chiqmagan bo'lsa olib qaytmoqchi edim. Istasa oyoqlariga yiqilaman. Yo turmushga chiqib ketdimikin? Nahotki? Turmushga chiqsa haqqi! Ne deya olardim. "Pushaymonlar chekkaningda vaqt allaqachon o'tgan bo'ladi", - degandi. Nahotki, kechikdim? Qishloqqa kirib kelganimda yuragim chiqib ketgidek urardi. Birozdan keyin Oishani ko'raman. Meni ko'rib sevinarmikin, nafratlanarmikin. Kim bilsin. Shunday o'ylar bilan qishloq bulog'iga yaqinlashganimda, Oishaga o'hshagan bir ayolga ko'zim tushdi. Unga qarab chopdim, lekin u Oisha emas ekan. Hamma menga qaradi, uyaldim. Nega uayldim. Bundan battar ishlarni qilib uyalmagan odam endi nimadan uyaldim? Ayollar shoshib so'rashdi.

- Kimni izlayapsiz?

-Oishani... - dedim.

-U buloqqa kelmaydi...

-Nega?

-U o'lgan...

Ishonolmadim. O'lmasligi kerak edi. Nega o'ladi? Men undan kechirim so'rashim lozim edi. Turgan joyimda cho'kib, o'tirib qoldim. Bir payt yelkamda bir qo'lni sezdim.

- Siz qaydan bilardingiz, rahmatlini?

- Hotinim edi... - deyoldim holos. U qo'lini tortib oldi.

-Sening kitobingda hotin shu qadar haqsizmidi?

Ketdi. O'n besh, yigirma qadam yurib ovoz berdi.

- Ey, g'o'r nusha! Qara ro'parada o'ynab yurgan anavi qizcha rahmatlining qizi - Shuhado. Otasi senmisan, yo'qmi bilmayman. Asl otasi bu qizaloqqa ega chiqmagan deyishadi.

Bu dunyoda bunday mashaqqat - achchiq hijolat, sharmandalik bormi?

Sekin turib qizimga qarab yurdim. Ko'zlarimdan birinchi bor yoshlar oqdi. Unga qarab yurarkanman, o'ng tomondagi qabristonga ko'zim tushdi... .

Bir qabr toshiga:"Oisha Zilo'g'li", - deb yozilgandi. Yaqinlashdim. Umrim bo'yi anglayolmagan bir achinish bilan qabr toshidagi yozuvlarni o'qidim:

Yosh chog'i zulmat bo'ldi,

Oqibat g'amga to'ldi,

Kun ko'rmasdan u so'ldi,

Oisha bir duo istar.

Yolg'iz qo'limga suyanib, tosh ustiga bosh qo'ydim. Yig'ladim, yig'ladim... .

Kamzulimdan tutgan bola qo'lini payqab qaradim - Shuhado.

- Amaki! Onamning mozorida nima qilyapsiz?

Uni quchib yig'ladim. O'pdim. U savollarini davom ettirdi.

- Nega yig'laysiz, amaki?

Ho'ngrab yig'larkanman, javob berolmasdim. Zo'rg'a o'zimni tutib so'radim.

- Bolam, kimligimni bilasanmi?

- Ha. Amaki...

- Otang qayda?

- Otam yo'q.

- Otang menman. Qizim hech surishtirmasdan bo'ynimdan quchdi.

- Unda sizni o'pay. O'pdi. Erkaladi. Keyin:

- Ota! - dedi. Nega bizzi uyda emassiz?

Chidayolmadim. Uni olib bobosinikiga, Oishaning otasinikiga bordim. Tortinibroq qo'llarini o'pdim. Onasi qo'lini bermadi.

- Qo'li o'piladiganchalik tabarruk emasman, - dedi.

Ular ham yig'lashdi. Shuhadoni yolg'iz qo'lim bilan quchoqlab turardim. Go'yo yillar intiqomini mendan olardi. Ayovsiz olardi. Qizimni yerga tushirmasdim. Bir payt:

- Ota sizni qo'lingiz bittasi nega yo'q?

Bu savol meni marhamatsiz yillar qo'yniga uloqtirdi.

- Shuhadoni Istanbulga olib ketsam, - deya so'radim.

- Yo'q, bo'lmaydi. Istanbul bizning nazarimizda hosiyatsiz shaharga o'hshab qoldi. Bolamni u yoqqa yuborolmayman. Hohglasangiz ora- sira kelib, uni ko'rib ketishingiz mumkin, - dedi otasi. Shundan keyin qishloqqa kelib qizimni ko'rib keta boshladim. Qizimni to'yib-to'yib hidlab ketadigan bo'ldim. Hech otalik hissini bahsh eta olmagan, hech otalik qilolmagan bolam meni kechirishi uchun qo'limdan kelgan ishni qilardim.

- Mendan nima istaysan, so'ra bolam, - dedim. U qo'llarini yozib:

- Mana buuuuncha qo'girchoq istayman, - dedi - ammo unutsangiz, sizni yahshi ko'rmayman.

-Ho'p, qizim olib kelaman, faqat sen meni yahshi ko'rsang bo'ldi.

Bir oydan keyin katta qo'g'irchoq olib qishloqqa keldim. Unga qo'g'irchoqni bera qolsam, derdim. Qaynonamning uyiga yugurdim.

- Shuhado-o-o-o!!!

Tashqariga qaynonam chiqdi.

- O'g'lim, baqirmang. Shuhado uhlayapti.

- Mayli, -dedim. - Bolamning boshida uyg'onishini kutaman. To umrimning ohirigacha kutaman...

TAQDIR GUNOHGA YETAKLAMAYDI

Xotininimning qo'liga "Maktub"jurnali tushgach ko'p narsa o'zgardi. U jurnalning har bir sonini topar va mendan yashirib o'qirdi. Yillar o'tib, uyimda ajoyib kitoblar paydo bo'la boshladi:Huzur So'qog'iy, Sh'ula Yuksal Shanlar, Minyali Abdulloh Hakimo'g'li Ismoil, Surgun O'rgatman, Burasi Jazouyi, Amina Shaliko'g'li va boshqalar.

Men yuzlab odamlarni qamoqqa yuborganman. Kitoblarni otdim, uloqtirdim. Xotininimning yomon jahli chiqdi. O'rta maktabga ketdi, deb o'ylagan o'g'lim Imom Hatibligiga kiribdi. Alloh saqlasin... Rosmana jahlim chiqdi. Imim Hatib deyildimi hayolimga doim Erboqok kelardi. Hafratim qchon , nima uchun paydo bo'lgan o'zim ham bilmayman, ammo shu odamni yomon ko'rib qolganman.

Xotininim esa aksincha Milliy Yoshlar Vaqfida ishlarmish... O'g'limning Imom Hatibligiga o'qishga ketganini eshtishim meni shunday parishon qildiki, uhlamaydigan bo'lib qoldim. O'g'lim bir oliyjanob bola edi. Bu oliyjanoblikni mendan olgan deb o'ylardim. Doimo o'g'limni hudojo'ylik ruhidan qanday qilib qutqarsam deb o'ylardim. Nihoyat boshimga bir fikr keldi, o'g'limga:

- Tayyorlan, bir joyga boramiz, - dedim. Bolam hursand bo'lib hozirlandi. Onasi esa ikkilanardi.

- Bolani qayoqqa olib borasiz? - deb so'radi. Unga baqirdim:

- Har holda o'limga emas, bolani otasidan ayaysanmi? Uydan chiqdik. Xotininimning havotiri shundan ham bilinib turardiki, pastki qavatgacha ortimizdan tushdi, qayoqqa borishimizni bilishga harakat qilardi.

Polis kiyimini yechib, fuqarolik kiyimini kiyib olganman. Moshinamga chiqqanimda

o'g'limga zo'raki jilmayib qo'yardim. Aslida undan hafratlana boshlagandim. Bir buzuqqa qaragndek qarardim. O'g'limni qayerga olib borishimga siz ham qiziqayotgandirsiz? Fohishahonaga olib bordim. Manukya uylarining biriga keldik. Avvalroq shu uyni qurshab bosgan edik. Endi o'zim o'g'limni shu islavothonaga olib keldim. O'zini bir to'da qizlar ichida ko'rgan o'g'lim menga uyalib qarardi:

-Ota, qayerga kelib qoldik? Bunda nima ishimiz bor?

Uni ishontirishga harakat qildim:

- O'g'lim, erkaksanku, ahir, bu opalardan birini tanla... Qorqma, men shu yerdaman. sen erkaksan qo'rqmaysan, - dedim.

O'g'lim ko'zlarini katta -katta ochib jahli chiqib men tomon yurdi:

- Telba bo'ldingizmi, ota? Zino qildirmoqchimisiz? Allohdan qo'rqmaysizmi? -dedi.

Unga ikki shapaloq tushirdim.

-Menga qara, it!Erkak bo'lmaganing uchun meni din bilan qo'rqityapsanmi? -dedim.

O'g'lim eshik tomonga qochdi. Yarim ralang'och fohishalar bizga qarab turishar edi.

- Siz qilgan bu tubanlikni Abujahl ham qilmagan. Allohga hech ishonmaysizmi? - dedi o'g'lim. Fohishalardan biri yonimga kelib:

- Qanday uyatsiz odamsan. Hatto bizlar ham o'z bolalarimizni bu yerga kelishini hohlamaymiz. Sen qanaqa otasan, he, Allohning balosiga yo'liq!- dedi. Tang vaziyatda uyatda qoldim. Osha kundan boshlab o'g'lim yuzimga qarashni hohlamadi. Akamning uyida qoldi. Besh yildan keyin Timurtosh Uchar Xojaning uyini bosdik. Vatanni sotgan hoinlarni unutib, Xoja bilan mashg'ul edik. Xotini bizni ko'rishi bilan bildiki, biz, polislar nomussizlarga yahshi, musulmon ayolga yomon, qo'rqinchlik ko'rinamiz... Ayol yuzimizga qarab faqat bir so'z aytdi:

- Bu o'lkada yashashga bizning haqqimiz yo'qmi?

Boshimga gurzi bilan urgandek bo'ldi. Haqiqatdan, bu kishilar nima yomon ish qildi? Nega biz ularga tinchlik bermaymiz? Ayblari nima? O'ylarim ag'dar to'ntar bo'lib ketdi...

Uyga bir ahvolda keldim. TV tomosha qilib o'tirganimda oldimga xotinim keldi:

- Tinchlikmi, holdan toygan ko'rinasiz?

Unga bor gapni aytdim.

- Musulmonlarga qasddan dushmanlik qilayotganlarning fikrlarini endi bilib oling. Boshingizni qumdan chiqaring, - dedi va qo'limga Mo'mina Quyosh degan yozuvchini kitobini berdi:

- Shuni o'qing, bir oz bo'lsada dinga kelarsiz.

Haqiqatan kitob menga juda ta'sir qildi. Keyin yana bir kitob keltirdi. "Bu yer qamoqhona" Bu kitobdan bir paytlar jahlim chiqqandi. O'qidim. Birdan qarashlarim o'zgara boshladi. Ertasiga Hakimo'g'li Ismoilning, keyin Shu'la Yuksal Shanlarning "Yoshlikning iztiroblari"ni o'qidim. Hali bilmagan narsalarim juda ham ko'p ekan. "XX asr muammolari"nomli kitobni tugatgach, namoz o'qiy boshladim. O'g'lim namozni boshlaganimni eshitsin deb qo'limdan kelganini qildim. Ammo o'g'lim eshitmas, olislarga bosh olib ketgan, manzilni ham bilmasdik. Bu ne taqdir o'yini, derdim. Ichimda shunday isyon ulg'ayardi. Bir yil taqdirni aybladim. Bir yildan keyin bir olimga ichimdagini aytdim. "Buni taqdir qilmabdi, o'zingiz qilibsiz. Taqdir gunohga targ'ib va tashviq qilmaydi", dedi. Endi ayolim ham holimga achinardi. Lekin o'g'limni sog'inar, meni tark qilgan o'g'limni izlardim. Qani edi, o'g'lim meni sajdada ko'rsa. Undan esa biror habar, biror sas-sado yo'q edi.

O'sha kundan keyin xizmatdoshlar, do'stlarga o'zimdagi o'zgarishlarni anglata boshladim. Dinsiz bo'lganlar:"Bizga aql o'rgatma, ustozlik qilma", deyishdi. Lekin bir qanchasi meni tingladi. O'g'limga qilgan ishimi o'yilasam ichimda olov yonar, vijdon azobi meni ado qilardi.

Kutilmaganda maktub oldik. O'g'lim onasiga: "Onajonim! Men Pokistondaman. Alloh nasib qilsa, bayramga boraman", deb yozibdi.

Boladek bo'zladim. Endi bolam meni sajdada ko'radi. Vijdon azobim barham topadi. O'g'lim arafa kuni keldi. Katta bo'lib ulg'ayibdi. Soqolli, nur porlab turgan ko'zlari, yuzlaridan o'pdim. Bag'rimga bosdim. Yo'ldan chiqarmoqchi bo'lganim - Imom Hatibim meni yo'lga solgandi, yo'l topishimga, hidoyat yo'lini topishimga sababchi bo'lgandi. Ertasi kuni hayit namoziga birga bordik. Hayotimda hech qachon bu qadar bahtli bo'lmagandim. Jome'dan chiqqanimizda o'g'lim yuzimga qarab:

- Ota, bilasizmi, sajda sizga goz'al shahsiyat bahshida etibdi. Safda turishingiz sizga shu qadar yarashibdiki, ta'rifni keltirolmayman, tushuntirolmayman... .

Hullas, sizga vijdon azobimni anglatmoq istadim. "Maktub" jurnalida o'qiganim - "Vijdon azobi" menga juda ta'sir qildi. Mening hayotim, otalarga, ayniqsa polislarga o'rnak bo'lar deb o'yladim... Allohga omonat bo'ling!!!

E'TIQOD

Zaynab hola shifohonadan chiqishga hozirlanmoqda. Hech kimi kelmadi. To'rt o'g'il va ikki qizi bor. Birovi bo'lmasa, birovi kelib qolar, deb derazadan tez-tez qarab qo'yardi. Qohira Jome'sidan shomga azon aytiladigan vaqt bo'lgan bo'lsa-da, hanuz holani olib ketuvchilardan darak yo'q. "Nega kelishmadi, ne bo'ldi ekan? "-deya tashvishlanardi hola. U, hamshiralari: "Hola hali ham shu yerdamisiz, ketmadingizmi? "-deb qolishlaridan havotirda edi. Narsalarini sumkasiga joyladi. Deraza yoniga o'tib tashqarini kuzatdi... . Yoshligini hotirladi...

Olti bolasi bor edi. Ularga Islomiy tarbiya berishga harakat qilar, lekin uddasidan chiqolmasdi. Ya'ni bolalariga bergan tarbiyasini atrof muhit shamoli uchirib olib ketardi... . Bir kuni katta o'g'li unga tik qarab isyon qildi: Bizni o'z erkimizga qo'ying ona! O'zingiz istaganingizcha yashang, lekin bizni o'z holimizga qo'ying! Yoqamizni bo'shating!

Zaynab hola yoshligida tinib tinchimasdi, islomni boshqalarga bildirishga harakat qilardi. Anjumanlar o'tkazdi. Maqolalar yozdi. Turli chiqishlar qildi. Talabalar yetishtirdi. Ammo uning yutuqlarini ko'rolmagan musulmonlar, balki munofiqlar turli mish-mishlar tarqatishar, tinchlik berishmas, bazovta qilshardi. Goho Zaynab hola o'zicha tutoqib: "Nega bunday? Ahir, biz diniy birodarlar, qiyomatli qarindoshlar emasmizmi? "-deya iztirob chekardi. Bu yomon holatga choralari ahtarardi. Qarori qat'iy edi. Hech bir guruhni tanqid qilmoqchi emasdi, lekin uni tinglaydiganlar oz edi. Bir gal Qur'on tahsili bosqichidan quvildi. Ko'chaga chiqqach yig'ladi: "Nega quvildim? Allohim, menga sabr ber!"-deya u yerdan uzoqlashdi. Qayga borsa tanqidga uchradi, uni noto'g'ri tushunishdi. Anglagan dunyo muammolari va muqobillarini taqdim etolmas va bu uchun ham iztirob chekardi.

Odamlarga kam foydam tegayapti, deya o'ylar, o'zini sevganlar ham borligini unutar edi. O'zini juda kichik chog'lar va ba'zan ko'ngli cho'kardi. Bolalarga qalban bog'langan, to'zimagan yoshlik chog'larini o'yladi... . Qo'shnilarning bolalarini esladi... Bushro, Forima, Asila, Ali, Kozim, Muhammad, Zahro... . Ularni asallarim deya ovutar va bundan o'zi ham zavqlanardi... .

Mana shom azoni munlig'-munlig', hazin-hazin, ulug', ohista va baland taralmoqda. Go'yo: "Zaynab, yolg'iz emassan, mana men borman", deyotgandek edi. Ko'zyoshlari dumalab-dumalab tushdi. Nogoh hamshiraning ovozidan hushyor tortdi.

- Zaynab as-Sodiq... Siz hali ketmadingizmi, kasalhonadigi joyingizni bo'shatishingiz lozim, muddatingiz bitdi!-dedi.

Bu so'zlar qalbiga qilich bo'lib botdi. Ko'nglini ag'dar ton'ntar qilib yubordi. Hamshiraga mo'tirab qaradi. Ne deydi? Nima desa ekan? Zo'rakiroq so'z boshladi:

- Meni olib ketgani kelishmadi. Bu kecha ham shu yerda yotsam bo'ladimi? Bir kechalik ziyoda haq to'layman.

- Nima hech kimingiz yo'qmi?

Ichi tuzdek achishdi. Og'rinib javob berdi.

- Bor, bolalarim bor. Ammo negadir kelishmadi. Bugun chiqishimni bilishmagan bo'lishsa kerak. Ertaga kelishar... Telefonlarini bersam...

Biroq kimning telefonini beradi. So'ng birdan baland ovozda: "Yo'q!"- dedi.

- Ular mening jon joyimga urdilar. Men sizga Asilamni telefonini beraman. Bolaligidan meni yahshi ko'radi. U kelib meni olib ketar... Ertagacha muhlat bering. Ertaga ko'ramiz.

Qo'llari titrab sumkasidan daftarni olib, Asilaning raqamini berdi. Shom namozidan keyin yana joyiga yotdi. Qanday beshafqat damlar uning uchun, o'tishi ham qiyin edi. Hamhonasi baribir so'ramasdan turolmadi.

- Sizni shifohonaga bolalaringiz olib kelishdimi? Bu savol uni boshiga gurzi bo'lib tushdi.

- Yo'q, men bolalarimni o'n yildan beri ko'rmayman. Meni tark etishgan. Aybim Islom da'vosini zimmamada deb bilganim.

- Eringiz bormi?

- Erim o'lganida men 45 yoshda edim.

- Ho'sh, uyingiz, pulingiz bormi?

- Bor edi, hammasi bor edi. Talabalarga, e'tiqodim yo'lida sarfladim.

Hasta ayol o'rnidan qo'zg'alibroq. Zaynabga achinish bilan qaradi.

- E'tiborliroq bo'lmadingizmi? Keksayishingizni o'ylab, o'zingizga uy va biroz pulning g'amini yeb qo'ysangiz gunoh bo'lardimi?

Zaynab yana horg'in va og'ir nafas oldi.

- Gunoh emas, aksincha, Rasulullohning s. a. v. tavsiyalari... Lekin yoshlarning joyi yo'q. O'qiyolmasdi ular. Chidayolmadim. Borimni talabalarga sarfladim. Bir uyim, biroz pulim bo'lsa edi. Mayli pushaymon emasman. Yuzlab yoshlarga o'qish imkonini berdim.

Hasta ayol unga yana achinish bilan so'zida davom etdi.

- Endi kasalhonada garovga qolasizmi?

- Mayli e'tiqod yo'lidagi mashaqqatlarda ham lazzat bor. Sizing kelib ketuvchingiz ko'p ekan, buyursin. Aytganlaringizdan anglaganlarimning hammasi bu dunyolik. Narigi dunyoda kelib ketuvchilaringiz bo'lishi uchun yashamabsiz. Oltmishga kirib qo'yibsiz-u, hanuz u dunyoni o'ylamabsiz. Men hayrli ishlarda, siz esa dunyo ishlarida ancha oldinga ketib qolibmiz.

Hasta ayol asabiy ming'irladi:

- Unda shu ko'yi yashashda davom etavering. Sizing yahshiligingiz uchun, sizni deb aytyapman.

- Aytmang. Aytganlaringiz tasalli berish uchun emas, o'tmishdan pushaymonlikuyg'otish uchun. Pushaymon emasman. Zotan dunyodan ketishimga qancha ham qoldi...

Ikkovi ham bir-biriga ters o'girilib oldi. Zaynab yashirincha yig'lardi... Huftonga azon aytilmasdan uhlab qoldi. Tushida bolalarini, o'zini hafa qilgan qator musulmonlarni ko'rdi... Mahshar kuni emish... Ularni qarshisiga keltirishibdi... G'oyibdan ovoz kelibdi:

- Bularni taniyanmi? U esa baqirib javob beribdi.

- Taniyma-a-a-a-an, taniyman.

O'z ovozidan o'zi uyg'onib ketdi. Ruhidagi dardlari ortgandek bo'ldi, o'rnidan turdi. Tahorat olib namoz o'qidi, duolar qildi.

Duo qilayotganda esiga tushdi... . Bir kuni shunday duo qilib o'tirganida kichik qizi kelib: "Ona, shu duoyingizdan bezor bo'ldim", - dedi. Shularni, o'tgan kunlarni o'ylab, o'zi bilmagan holda ovoz chiqarib duo qilardi:

- Meni jon joyimga urdilar, yolg'izlatdilar, hasta qildilar. Allohim! O'zing uyg'ot bu musulmonlarni! Yolg'izligimni ishqing ila bir butun ayla!Menga qanday mashaqqat bersang bu dunyoda ber!Ohiratda azob berma, yo Rabbiy!Shifohonada garovga qoldirsang ham, jahannamda garovga qoldirma!...

Yana o'rniga qaytdi: "Farzandlarim unutsa ham, Sen unutmassan. Sen menga kifoyasan Parvardigorim", -deya duoda davom etdi.

Bomdodga azon aytilganda uyg'ondi. Namozini o'qib bo'lib derazadan qaray boshladi. "Ey, Tong!Men uchun nelarga to'lug'san. Bugun ham garovga qolamanmi? "-deya o'z-o'ziga so'zlar ekan, hayoliga Asila keldi. "Asilam!Aslo meni unutmagan bo'! Meni bu yerlardan olib ket!"Hayjonda kutardi. Soat ham o'n bo'lyapti. Hamshira kelib: "Hali ham shu yerdamisiz? " - deb qoladigandek, eshikka tez-tez qarab qo'yardi. Birdan eshikda hamshira paydo bo'ldi. Hayjondan yuragi hapqirar va to'htab qoladigandek bo'lardi.

- Hushhabar , Zaynab honim!Hushhabar!Sizni olib ketgani kelishdi. Zaynabning sevinchi ichiga sig'madi. Ko'zlari yoshlandi.

- Kim keldi, kim keldi?

-Ikkita yigit... Kozim va Muhammad ekan, tayyorlaning, ketasiz!

Tezda hozirlandi. Yonidagi sherik ayol derazadan qaradi... Birdan hayajonlanib, Zaynab holaga o'girildi:

- Qarang, qarang!Shifohona bog'ida qaiyomat bo'lyapti, qarang, keling!

Zaynab hola qiziqib, derazaga yaqinlashdi. Ko'zoynagini taqib haloyiqqa qaradi.

-Bular, bular mening farzandlarim, bular mening bolalarim, birodarlarim... Meni olib ketgani kelishibdi-da... Qarang, ko'ring, Hasan al-Kaab, Ismoil, Ali, Muhammad. Shu yerdagi "Mo'min jurnalini sohibi... Qarang, qarang Qohira jome'sini imomi...

Ko'zyoshlar ichra taniganlarini sanar, ularga qo'l silkitar edi. Olomon ichra ko'tarilgan takbir sadolari ruhiga kirib qyvvat berar va hayajon ichra shodlantirardi... .

Bolalarini ham ko'rdi. Hayajon bilan eshikka yugurdi.

- Hush kelibsiz, birodarlarim, bolalarim!Meni mamnun etdingiz... Nima deyishni ham bilmay qoldim...

Bir guruh yigit qizlar javob berishdi.

- Opajonimiz! Aybga buyurmaysiz. Holingizdan habarsiz qolibmiz. Bilmabmiz. Eshitishimiz bilan bir-birimizga habar qildik. Bilaganimizda sizni shu holga tashlab qo'yarmidik.

- Sog' bo'ling, rahmat, birodarlarim. Sog' bo'ling, bolalarim, farzandlarim. Nima deyishni bilmayapman...

Bolalari ham aybdorlarcha onalarini quchishdi.

- Bizni avf eting ona!Kechiring bizni, - deyishdi, ammo negadir to'ng'ich o'g'li ko'rinmasdi.

- U qayda? Akangiz? Katta akalaring qayda?

Ular zo'rg'a javob berdilar:

- Ona, u endi musulmon emas! U nasroniy bo'ldi... Sizdan ketdi. Lekin biz sizga qaytdik. Allohga qaytdik, ona!

Bir muddat sukut saqlab qolgan ona Islom tarixini o'yladi...

- Mayli. Ne qilay? Na chora? Nuh a. s. ham hamma bolalarini qutqara olmaganlar... .

Qorinlarini to'ydirgan, bir paytlar taom bergan - talabalari, shogirdlari yana birga takbir kletirdilar. Zaynab xonim sevinch bilan, g'urur bilan olomon o'rtasida yurib borardi. Birdan ko'zi shifohonaning o'zi yotgan qavatiga tushdi. O'zini ayblagan

hamhonasi oynadan qarab turardi. Zaynab xonim "ko'rpaysizmi" degandek qo'l silkitdi. Mo'minlar takbirlar ostida Zaynab xonimni - onalarini olib kasalhonadan uzoqlashishdi...

KO'NGIL KO'ZI KO'R BO'LMASIN

"O'g'lim... Bolam, jonim fido, onang qurbon bo'lsin seni Yaratganga!"-deya o'stirdim Murodimni. Bolaginamning ko'zlari ko'r, lekin juda aqlli. Besh yoshga to'lganda so'rab qolsa bo'ladimi:

- Ona, mening ko'zlarim nega ko'r?

Jigarimning bir parchasi uzilgandek bo'ldi. Nima ham deya olardim. U esa so'rashda davom etardi.

- Ona ko'rmoq nima? Ko'rsa nima bo'ladi?

- Dunyoni ko'rasan, o'g'lim, quyoshni, oyni, kecha-kunduzni...

- Oy, quyosh, kecha kunduz nima, ona? Yonadimi ular? Qanaqa narsa o'zi?

- O'g'lim, oy, quyosh ko'k yuzida bo'ladi.

- Ko'k yuzi nima, ona? U qanday narsa?

Javob berolmasdim. Javob berolmasligimni tushungan bolam:

- Javobingiz yo'qmi, ona? Albatta javob bo'lishi kerak, to'g'rimi, ona?

Ona-bola shunday suhbatdosh do'st edik. Lekin ba'zan injiqlik qilardi: "Opam, akalarim ko'rishadi-yu, lekin men nega ko'rmayman?" - deya turib olqrdi. Qancha tushuntirmay kor qilmasdi. Men ham unga bot-bot:

- Bolam, muhimi ko'ngil ko'zidir. Allohga shukrki, nuqsoning faqat ko'zingda. Qo'l oyoqlaring yo'q bo'lsa nima bo'lardi?

Albatta, biroz tasalli topardi. Ammo zinalardan chiqib tushishda yiqilib tushsa bor ovozicha baqirardi.

- Murodim, bolam, meni hafa qilmasang-chi, - derdim. Mening unga aytganlarimni, anglatganlarimni odamlar bilishsa, ular ham to'htovsiz bolalariga bog'lanib, ular bilan tinmasdan mashg'ul bo'lisharmidi.

UCH YILDAN SO'NG

Murodim biroz tartibga kirdi. Endi u sakkiz yosh. Mana, tashqarida o'ynayapti. Opasi bilan Zaynab bor yonida. Yo, Rabbii! Bolalar jo'r bo'lib, bolamga baqirishmoqda:

- Ko'r Murod, ko'r, bizni tutolamydi...

Bolam turgan joyida qotib qoldi. Tezda tashqariga chiqdim.

- Bolalar, hech o'ylaysizmi? Qarang, Murod yig'layapti. Ota-onangiz sizga "ko'rga ko'r, cho'loqqa cho'loq" deyish gunohligini aytishmaganmi? Bunday qilmang, Murodni g'amga botirmang, hafa qilmang!

Bolalar esa tinglamas, tushunmas edilar. Ularga ota-onasi tarbiya berganmidiki quloq solsa. Murod yig'lay - yig'lay uyga kirdi. Ovozini boricha baqirdi:

- Meni ko'r deyishdi. Yashashni hohlamayman. o'lishni istayman...

- Bolam, ular tarbiyasiz bolalar. Ota-onalari tarbiya bergan bo'lsaydi, seni ayblasharmidi? Hafa bo'lam bolam. Uzrli insonlarni ayblaganlar o'zlarini kamsitganlar boladi, ular o'zlarini hor qilguvchilardir. Sen sabr qil, sen yahshi musulmon bo'l. Alloh senga jannatda shunday go'zla ko'z ato qilurki, ko'rganlarning ko'zlari qamashur.

- Ammo qachon bo'ladi u, ona?

- U dunyoda... bolam. .

- Unga juda ko'p vaqt bormi?

- Yo'q, bolam, yaqin, hatto yuz yil bo'lsa ham yaqin. Qara, mening otamning otasi ham sendek bola edi, endi u yo'q. Aslo isyon qilma, bolam! Allohni sevganlardan bo'lib, ikki ko'zi ochiqlardan ham bahtli bo'lgaysan. Abadiy hayoting jannatda kechgay, Inshaalloh.

- Jannat qanaqa joy, ona?

- Go'zal joy, behad go'zal. Alloh jannatni anglatar ekan, to'yib bo'lmaydi, deydi. Abadiy anhorda sutlar asallar oqadi, deydi. U yerda insonlar nimani hohlasalar ana shu bo'ladi. Bu dunyo o'tkinchidir. Qancha ko'zlarga tuproq to'ldi. qancha ko'zlar qabrda tuproq bo'ldi. Egasiga foydasi yo'q, bolam.

O'g'lim tinglardi. Goho isyon etguvchi bo'lsa-da, mening yonimda o'ychan edi.

Bir kuni akasi maktabdan kelgach:

- Ona, ukalarimni daryo sohiliga olib boraymi?

- Yahshi bo'lardi, Usmon, men ham peshindan keyin boraman, - dedim.

Uchovi ketishdi. Havo unchalik ochiq emasdi. Ammo yomg'ir yog'ishidan avvalroq kelib ulgurishar deb o'yladim. Ular ketganidan keyin yarim soat o'tar o'tmas, yomg'ir quydi, kutilmagan to'fon bo'ldi. Bolalarim tomon yugurdim. Daryo quturgan edi. Har tomonni sel bosdi. Dunyom ostin ustun bo'lib ketdi. To'lqinlar och ajdarhodek bostirib kelardi ustimga. Ovozimni boricha baqirardim:

- Usmo-o-o-n! Zayna-a-a-ab!Muro-o-od! Bolalarim qaydasiz!Bolam!

To'lqinlar pishqirib, daryo qirg'oqlariga urilardi. Bir payt daryodan bo'g'iq faryod eshitilgandek bo'ldi:

- Ona-a-a-a-a-a!

Ovoz kelgan tomonga telbalarcha yugurdim.

- Boalm, bolajonim! Qoshnilar! Eshityapsizmi? Bolalarimni qutqaring!

Birov daryoda ko'zga ko'rinib ko'rinmay elas elas oqib ketayotganda:"Bolam" deb o'zimni suvga otdim. To'lqinlar meni hasdek olib ketdi. Qancha o'tdi bilmadim, bir tolni tutib, o'zimni quruqlikka otdim. Va nogoh Murodim ham bir novdani ushlab baqirardi.

- Ona, meni qutqaring!

- Bola-a-a-am! Biroz chida, boryapman, sabr qil biroz!

Bolam tomonga yashinday yugurdim... . .

- Bolam, bolaginam, Murodim!

- Ona, akam, opam, qani? Ularni toping ona.

- Sen shu yerda kut, bolam, men ularni axtaray...

Hushim boshimdan uchdi. Boshyalang, jinniga o'hshab daryo bo'yida yugurardim. O'zing saqla, Allohim! Dahshat! Ne bo'lsa ham toipsam deymen?

Ertasiga Qizilcha qishlog'idan qizim va o'glimning jasadini topdik. Qanday aytay? ... Bu g'amni qay so'z ila ifoda qilay? ... Ikki farzandimni dafn etdik. Besh kundan keyin Murodimni savollariga duch keldim.

- Ona, akam bilan opam hozir qayda?

- Jannatda, o'g'lim.

- Ona, nega men bir novdani ushlab, o'lmay qoldim? Nega ular tutolmadi, ahir ularning ko'zi ochiq edi-ku?

- O'g'lim ko'zlar Allohning qadarini o'zgartira olmaydi. Ko'rmaganing holda sen darahtni topib tutding, ular ko'rgani holda tutolmadi...

- Endi ko'rlik meni hafa qilmaydi, ona. Bolalarning mazahlashiga ham e'tibor bermayman.

Haqiqtdan bundan keyin ko'rlik haqida so'z ochmadi. Men Allohdan sabr so'radim. Bir necha yildan keyin yana ikki o'g'il ko'rdim.

YETTI YILDAN SO'NG

- Ona, men yozuvchi bo'lmoqchiman, nima deysiz?

- Senmi?

- Ha, men, ona. Ko'zlari ko'rmagan qanchadan - qancha g'ayridinlar necha-necha kitoblar yozishgan ekan. Ko'zi ojiz musulmonlardan olimlar ham bor ekan. Ko'zlari ko'r bo'lmaganlarning ne uchun ko'rmaganlarini qalamga olaman, onajonim. Bolalarga hos so'zlarim, fikrlarim bor. "Biz bolamiz", deya behuda yurishmasin. Bolalar ham ko'p narsalarga qodir. Har kim ko'zining qadrini bilsin. Ko'rmaganlar ham shukr qilsin. Ona, kecha siz bilan suhbatlashgan doktor aytdi. Tehnika-tehnologiya sababli nogiron bolalar ko'payib ketyapti deb. Har ne Allohdan edi-ku, ona? Bizni zaharlaganlarni aytmadingiz, ona. Meni tehnologiya ko'r qilganini bilaman. Fan emish, texnika emish. . kasofati bizlarga urmoqda...

- Ularning bolalari-chi?

- Ularning bolalari yo'q-ku, ona. Gazetalarda yozishibdi, olimlarning ko'pini bolasi yo'q ekan.

O'g'lim, haqiqatan, diniga bog'langan musulmon bo'ldi. Hofizu Qur'on bo'ldi. Bulbuldek ovoz bilan Qur'on tilovat qilganida, iymonli yuraklar titrardi. Ko'zi ojizlar o'quv yurtini a'loga bitirib, diplom olgan Murodim ukalariga ham mehribon edi.

BESH YILDAN SO'NG

Oo'shnimzinig qizi Zaynab Murodimni sevib qoldi. Lekin Murod uylanishni qat'iy rad qildi. Uylanish niyati yo'qligini aytdi. Bir kuni Zaynabga: "Kel, kelinim", deganimni eshitib, meni chaqirdi. U 20ga kirgandi.

- Ona, aybga buyurmaysiz, gaplashib olsak, - dedi. Va men o'tirdim.

- Ona, men o'sha qizga uylanmagach, nega umid qilyapsiz? Uni ham umidvor qilmang, bu gunoh, ona gunoh bu.

- O'g'lim bu qiz seni juda sevadi, nega uylanmaysan?

- Ona! Bu haqda juda ko'p gaplashdik. Umuman uylanmoqchi emasman.

IKKI YILDAN SO'NG

Erim yo'l halokatidan vafot etdi. O'g'illarimdan biri zobit bo'ldi. Kichiklari hakim bo'lishga harakat qilishmoqda

YIGIRMA YILDAN SO'NG

Oltmish yoshga kirdim. Zobit o'g'lim: "Mening ish o'rnida o'sishim bor, ona, o'rangan holingizdan uyalaman", deya meni ukasinikiga olib keldi va kichik o'g'limnikida qoldirdi. Ammo kichik o'g'limning ham bundan unchalik hushlanmayotgani sezilardi. Nabiramning tundlashishidan ham sezilardi. Har soz'ni o'zimga olib ezilardim. Ohir tahminim to'g'ri chiqdi... .

- Ona, - dedi bir kuni o'g'lim, - ukamnikida qoling.

Qoldim. To'g'rirog'i qolyapman. Alinikida ekanimda Murodim keldi. Ko'zlari nam. Balki yig'lagandir.

- Ona, bilasizmi men Zaynabga qay shartlar bilan uylanganimni? Unga: "Men

ko'rmayman, onam menga muhtoj bo'lganida menga ko'z bo'lasanmi? Onamni qabul qilasanmi? Sen mening onamni qabul qilsang, men ham sening ota-onagni qabul qilaman", dedim. U esa: " Sizni onangizni o'z onamdek sevolmasman, ammo onamga bo'lganchalik marhamat qilaman", dedi.

- Nima demoqchi bo'lyapsan bolam?

- Sizni bizning uyimizga, o'zingizni uyingizga olib ketmoqchiman.

- Endi mening uyim yo'q, bolam. Mening uyim menga muhtojligingizda bor edi. Men sizga muhtoj bo'lgach yiqildi uyim.

- Unday demang, ona. men sizga doim muhtojman. Bolalar onalarining nazarida doim bola bo'lib qolishadi.

- lekin men bu yerda bemalolman, huzurliman, bolam.

- Yolg'on aytmayapsizmi, ona?

- Qaydan bilasan?

- Ko'rlar bilmasmi, ona? Ular qalb ko'zlari bilan ko'radilar-ku. Sizsiz hech qayerga ketmasman. Onajonim, sizni hech kimga muhtoj qilmasman!

Shunday qilib hozir Murodim bilan birgaman va bahtliman.

MENI KECHIR, ALI

Men Ali Fardin bilan bog'liq vijdon azobimni hech ham unutmayman. 1984 yil. Litsey. Riyoziyot darslari. Ali harakatchanligi, yahshi hulqi bilan diqqatni tortardi. Bir kuni Alini isitgich yonida namoz o'qiyotganini ko'rdim. Demak, bu aksilharakatchi, qoloq, ortda qolgan. Alining hech qachon muallim bo'lolmasligi, halq bilan muloqot qilmasligi lozim deb o'yladim. Bu yo'lda qpo'limdan kelganini qildim. Shunday bo'ldi ham. Birinchi ishni sinfda uni ranjitishdan boshladim. U hafa bo'lishi, o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotishi lozim edi.

- Ali!-dedim bir kuni, - sen gustoh, jinni, ahmoqsan, odam emassan.

Ha, uni ruhan bayron qilishni o'yladim. Yuzimga qaradi.

- Ahmoqman deyman, gustohligimga esa imkon yo'q. Sizning bunday past ketishingizga mening namoz o'qiyotganim sabab bo'lmasin yana? - deya meni hayron qoldirdi. Va hurmat bilan muomalada bo'lishni davom ettirib, meni yerga kiritib yuborganini hazm qilolmasdim. Ikki shapaloq tushirdim... .

- Yana bir ursangiz, qarshilik ko'rsatishimdan ogoh bo'ling. Mening e'tiqodimda ayol kishini urish yo'q, lekin undan tayoq yeyish ham yo'q, - dedi va burilib ketdi.

Alining nozik joyidan tutgandim. Uni haqorat qilib, o'zimni urdirmoqchi, uni esa maktabdan haydatmoqchi bo'ldim. Muallim bo'lib, ota turkchi yoshlarga Islomni aralashmasin. Yetar bas! U holda gap tayoq yeyishimda qoldi. Va o'ylaganimni qildim. Sinfda uni haqorat qildim. Qoloq, qo'pol, vahshiy va hakovolar dedim. Bir kuni yana urdim. Shiddat bilan menga ham ikki shapaloq tushirdi. Darhol muhokamaga berdim. Ali kuyinib o'zini himoya qildi. Avval meni urganimni aytdi. Ammo buni tasdiqlaydigan guvoh topolmadi. Zero, o'quvchilarimga juda yahshi muomalada bo'lardim. Hech bir talabani sinfda qoldirmasdim. Vaqtlarini qadrlardim. Ishonchimga hizmat qiladigan talabalar o'z burchini ado etishni boshlashi, aksilharakatlar havfidan o'lkani qutqarishi lozim edi. Ikkinchi marta yana Alini haqorat qildim. Riyoziyotdan qasddan qoldirdim, yiqitdim. Mudir ham men tomonda edi. Va 1986yilda Ali maktabdan haydaldi... .

Oradan ikki yil o'tdi. Turmush qurdim... Juftim bilan hamfikir edik. Bir kuni Quadrat Shondroning Islomga kiraganini eshitib qoldim. Uni yahshi tanirdim. Musiqali raqs ustasi - ustoz edi. Shondro dovrug'i va shov-shuvi bilan yashayotagnimzida, yana bir oilaviy

do'stimiz, mashhur professor Islomga qaytganini eshitdim. Hayratim yanada oshdi. Tezda uni topdim.

- Qaydan Allohga ehtiyoj sezdingiz, Unga muhtojligingiz yo'q edi-ku, - dedim surbetlarcha.

- Balqi suvdagi vaqtida, suvga ehtiyoji borligini anglamaydi. Suvdan chiqqach esa, ko'ring... . Men baliq emasman. Allohning menga berganlarini, ne'matlarini qo'limdan ketmasidan oldin anglahim kerak edi, anglab yetdim, - dedi.

Nech kunlar shu so'z ta'sirida yurdim. Bieinchi o'yga tolishim shundan boshlandi. 1988yil Amerikaga bordim. Bir oila bilan tanishdim, ular Islomga qaytishimga sababchi bo'lishdi. Va men musulmon bo'ldim.

1990 yil. Niam kechgan bo'lsa o'shanda bo'ldi. Alini Mahmud poshoda paypoq sotayotganini ko'rib qoldim. Ezilib ketdim... Yig'lay bohladim... Borib undan paypoq so'radim. Islomiy kiyinib olganim uchun meni tanimadi. Ovozim e'tiborini tortdi. Tanishga qiynaldi. Men esa: "Ali, bu menman... ", -deim. U esa ishonolmadi. Uzoq so'radim. Sirtadn o'qishni tamomlashini aytdim. Ammo bu tavsiyalarim ham meni vijdon azobidan qutqarolmadi...

Mani avf et, Ali! Kechir meni! Alloh uchun avf et! Men... seni umr bo'yi unutilmayman, Ali!...

Duolaringizda meni ham eslang...

F. Ko'chok.

YOSH EDIM, TEZ ALDANDIM...

O'tgan oy qamoqdan chiqdim. tashqariga chiqishim bilan mastday chayqalib ketdim... . Do'stlarga uchradim. Ba'zilari tanimadi. O'n besh yilda tanimaydigan darajada o'zgaribmiz... Eh, daryodek oqin, telba kunlarim...

Kosib do'stinga uchradim. Bir yosh yigit keldi. Oyoq kiyimi tuzatdi. Qo'lidagi jurnalni unutilib qoldiribdi. Uni o'qiy boshladim. Ayol dardi. Hayratlar ila o'qishni davom ettirdim. "Maktub"jurnalini boshidan ohirigacha o'qidim. Saboq beruvchi jurnal. O'n mavzuni bilib oldim. Sodda, tuhsunarli. Teliefon repartaji haqida o'qib bu ham menga ma'qul bo'ldi. Sizga lof bo'lmasin-u, jurnalni hammasini ko'chirib yozib chiqdim. "Vijdon azobi"ga kelganimda, aslida vijdon azobini yozishi lozim bo'lgan kihsi menman-ku. Vijdon azobim yoshlarga saboq bo'lgudek...

So'zni qanday boshlashni bilmayapman...

Hali 15yoshda edim. Meni o'ziga rom etgan, nomigagina, faqat so'zda Islomiy bo'lgan uyushmaga a'zo bo'ldim. Bu tahskilt men va birodarimga hunday nafrat yuqtirardiki, kin va nafratdan devor bpo'lib qolardik. Kimga kin saqlab, kimga nafrat tuyardik? Bilsangiz, faqat va faqat musulmonlarga! Bir rahbarimiz bor edi. Barcha musulmonlar, ularning guruhlari hoin, Islomni afsona kabi so'zlar bilan ayblar, biz esa unga ihonardik. Ongimizni zaharlab, go'yo sehrlab qo'ygandiki, uning hato qilishi mumkinligini hayolimizga ham keltirolmasdik. Dohiyimiz edi u. Nafratimiz undan boshqalarga qratilagn edi. Avvalo uning o'zi bormidi? Bamisoli u jahon hokimi edi. Shunday Allohning do'sti, Allohning askari bo'laurmi? Dushmanlik qilishini esa musulmonlardan boshlamoqda edi. "Buning qaysi dinda o'rni bor", - dedim bir kuni do'stinga. "Sen qo'lingni toza tut. Kim bizning ustozimizdek bo'la oladi? Albatta dunyoda ndan buyukroq boshqa banda yo'q"-dedi do'stim. Aldangandim. Uning so'zlariga Qur'on oyatlariga qaragandek qarardim. Lekin biror marta ham: "Qur'on oyatlari bilan Usrozning so'zlarida faqr borku", - deyolmadim. Faqat men emas, hammaiz shu tahlitda edik. Ustozimiz nega

Islomga hizmat qilganlarni yomonlaydi? Nega Islom dushmanlariga nisbatan bizda nafrat uyg'otmaydi? nega aksincha?

Bularni anglamasdan Islomga zid ketayotgan edik.

Bir kuni Istambuldan kelgan bir Imom Hatib bizning ustozimizni yomonlabdi. Eshitdik. Ustozimiz bizga: "Borib uni qo'l oyog'ini sindiring!"-dedi. Biz beshta tebg'ur Istanbul yo'liga tushdik. O'sha zotni topdik. "Senmi, bizni ustozni yomonlaydigan?" dedik. U esa: "Birodarlar, sizning ustozingiz yo' buzuq yo' telba. Uning hatolarini ko'rmayapsiz. Alloh sizga bunday ruhsat bergabi yo'q. Aqlingizni yig'ing". dedi. Beshovimiz unga tashlandik. O'zimizni yo'qotgandik... U esa qonga botganicha o'lib qolgandi...

Bizni tutib olib qiynashdi. Shunday azoblashdiki, bunaqasi kinolarda ham bo'lmaydi. Sheriklarim sukut saqlashdi. Men esa Ustozimizni ismini aytib berdim. Uni ham, butun tashkilot a'zolarini ham tutib keltirishdi. U hammasini tan oldi. Istanbulda sudimiz davom etdi. Bir necha oylardan so'ng, dunyoning eng ulug'i deb o'ylaganimiz bilan birga bitta kamerada yotdik. Unga bo'lgan hurmatimiz kun sayin yo'qolib, susayib borardi. Hammamizning hayotimizni mahv etgan kihsini, o'sha kuni ruhiy hasta bo'lg'ini angladik. Tanazzulga uchrab yig'ladik. Eng kattamiz Jamol miyamizni qoqib, qo'limizga berardi: "Qur'onga ko'ra birodarlik nima, degan savolni ko'ndalang qo'ymay, hoyu havasga berilgan bu hasadchi ruhiy hastani o'zimizga yo'l boshchi qilib, bir begunohni o'limiga sababchi bo'ldik", -derdi. Yoshlikning havfli davrida edim. Endi bir umr meni vijdon azobi tark qilmaydi. Endi bir umr qiynalaman... .

Mana, o'n besh yil yotib chiqdim. Hozirgi yoshlar bilimiroq ekanligini ko'rdim. Bizlardek ko'r ko'rona ish tutmaydilar. Albatta, oz bo'lsada bizlardeklar ham uchrab turadi, shuning uchun bularni yozyapman. Yozganlarimni qanchasini yoritasizlar, bilmadim, lekin bularni yoshlar bilishini istayman.

Yoshlar!!! Allohning quli bo'lmoqchi ekansiz, musulmon ekaningizga ishonsangiz, guruhingizdag musulmonlarni kamsitmang, hurmat qiling. Albatta, ularning ham hatolari bordir, Ammo unutmanki, hatosiz qul bo'lmaydi. Modomiki, inson ekanimiz, qalbimizni keng qilaylik, bir-birimizni hatolarimiz bilan sevaylik. Jaholat insonda mavjud narsa va u ko'p narsani barbod qiladi. Man sevgan qizim, umrimning o'n besh yili, sog'ligim va insonlarga bo'lgan ishonchimni qamoqhonada yo'qotdim.

Sevgilim Feruza dunyoda tengi yo'q qiz edi. Ammo uni boshqaga berdilar... . Yoshligim o'tdi... .

Sizlar ehtiyot bo'lib qadam tashlang. O'zimizni ihtiyoriga topshirgan inson kim bo'lsa ham payg'ambar emasligini bilaylik...

Unutmang haqiqiy musulmon boshqa musulmonga dushmanlik qilmaydi. Har bir kishi Alloh va Rasuliga lymon keltirgan bo'lsa, uni hurmat qiling, yuz burmang. Allohdan qo'rqing!!!

Shuni ham unutmanki, Allohdan qo'rqqan kihsi o'z ishonchiga kufr keltirmaydi va boshqalarga dushmanlik qilmaydi.

Bilmadim meni yoshlar qanchalik tingladi ekan. Bugn meni tushunmaganlar bir kuni meni anglashiga aminman. Va Allohga omonat bo'ling deymen. Duolaringizda men gunohkorni ham meg'firta qilihsini Allohdan so'rang... .

Yashar. Q.

MENI MENDAN QUTQARING

Men mutassib bir oilaning qizi edim. 1965 yilda Istanbulga ko'chdik. Majidiyako'yda

fabrikaga ishga kirdim. Har kuni ishga borishdan oldin buvimning nasihatlarini eshitardim. Zerikarli edi. Buvimni esa yahshi ko'rardim. Sut solingan shishani qo'yniga solib isitmaguncha uni menga tutmas edi. Ha, meni shunday avaylab o'stirdi.

Endi fabrikaga ishga borib kelar ekanman, yarim ochiq o'ralgan boshim uchun, kiyinishim uchun uyalmay qo'ydim. Go'yo barcha meni kuzatib kamsitayotgandek tuyulardi. Uyimdagilarni esa jahli chiqa boshladi. Keliib-kelib bu qoloq oilada tug'ildimmi, deya isyon qilardim. Uydagilardan yashirin bo'yanib, ro'molimni sumkachamga solib qo'ya boshladim. Ota-onam: "Boshingni ochma", deyoshardi, lekin o'zlarini ishi musulmoncha emasdi.

Bir sotuvchi bola bilan do'stlashdik. Bir yil hech kim bilmadi. Bir yildan so'ng bir dindor yigit meni qo'limni so'rab keldi. "Alloh saqlasin, uydagilarning diniy tashviqi yetmaganiday, yomg'irdan qutulib, jalaga tutilamanmi, dindor erga tegamanmi", - dedim. Bu so'zimni o'sha yigitga yetkazdilar. Bir kuni o'sha yigit yo'limdan chiqib:

- Singlim, endi menga turmushga chiqmochi bo'lsangiz ham sizga uylanmayman, faqat shuni bilingki, sizning uyingizdagilar Islomni bilmagan yahshi niyatli insonlardir. Islomni ulardek tushunmang, shu holda ketsangiz, baht nimaligini bilmay o'tasiz, bu mening sizga akalik nasihatim, - dediyu ketdi.

Oqshom sevgan yigitim Yusuf bilan uchrashdik.

- Meni so'ramoqchi bo'lsang so'rat, meni boshqasiga berishmoqchi, - dedim.

- Uylanishga hali erta, biz do'stmiz, gavhaim Oisha, - dedi (Meni ikki simim bo'lib, Oisha deyishlarini yoqtirmas edim). Qayg'uga botdim. U meni sevgili emas, do'st deb bilarkan. O'sha kuni undan ajraldim. Bir hafat o'tib oatm ochilganimni eshitib quturib ketdi. Ko'zimni Namuna shifohonasida ochdim. Nafratim yanada ortdi. Uyga keltirishdi.

- Qoloqlar, vahshiyalar, zamondan orqada qolganlar, - deya ovozimni boricha baqirdim... .

Bir vaqtlar yigit bilan aylanganimni bilsalar, demak meni o'ldiradilar. juda go'zal qiz edim. Meni "Fotima G'irik"deyishardi. Ba'zilari juda go'zal ekanligimni aytardilar. Dindor yigitning onasi yana so'rab keldi. Ayol meni tashqi ko'rinishimga qarab baho berardi. Men esa tushlarimda ham, hayolimda ham, po'rimga mos kiyinishni hohlardim. Qo'shnimizning bir qizi bor edi. IGSda ishlardi. Menga tez-tez:

- Sendan go'zal maniken chiqadi, seni maniken qilaylik. Ota-onang bilmaydi, - derdi. Zotan, bu men kutgan imkon edi. Otam qattiqqo'l bo'lganliklariga qaramasdan, qanday ishda ishlashimga turg'almasdilar. Ish joyimga uchramasdilar ham. Yashirin maniken darslarini ola boshladim. Uyimdagilar borgan sari ibtidoiy tuyulardi. Ilk namoyishni Yoshlar Konfeksioni uchun qildim. Bu habarni qo'shnilar eshitibdi. Otamdan qo'rqib onamga aytibdilar. Kechqurun uyga kelsam onamning ko'zlari qinidan chiqqudek.

- Hay qiz, men seni... shunday bo'lasan deb tuqqanman, - deganlarini bilaman, qo'llaridagi pichoq bilan tashlanib qoldilar. Ko'zlari hech narsani ko'rmasdi. O'zimni bir chetga olib qoldim, pichoq yuragimga emas qo'ltig'imga, ikkinchi zarbasi qo'limga kirdi. Ko'rdimki onam o'ldirmoqchi, yalinib yolvorib ko'chaga otildim. Bir taksi tutib dugonamning uyiga bordim. Uyga esa qaytmoqchi emasdim. O'sha kuni ko'nglim tinchlangandek bo'ldi. Hali boshimga tushadigan ishlarni bilmasdim. O'sha kuni birinchi bor ichkilik ichdim.

Oradan ikki yil o'tdi. Endi nasha chekar, nomusimni ham sotardim. Mo'l-ko'l hayotga erishgandim... .

Keyin bu hayotimdan nafratlana boshladim. Vaqtincha, duch kelgan bilan yashay boshladim. Bitta bola ko'rdim. Otasini kim ekanligini bilmasdim. Keyin onam shifohonada ekanligini eshitdim. Bordim. Eshikda akamga duch keldim. U meni tanimadi. Men: "Tanidiyu, tanimaganga oldi", - deb o'yladim. Suhbatlashdim. Tanigach bo'g'zimdan

oldi. Meni qattiq bo'g'a boshladi. Mirshablar keldi. Akamni ko'z oldimda kaltaklashdi. Mahkamaga chaqirildik. Men o'n sakkizga kirganim uchun ota-onam ham, uyimdagilar ham ishingga aralasholmas ekan. Akam: "Singlimni bu holda ko'rib chidolmadim, men nomusli odamman", -dedi. Hakam: "U balog'atga yetgan, uning nomusini sanga aloqasi yo'q", -dedi. Men da'vo qilmadim, lekin akam men tufayli bir nech yillik qamoq jazosini oldi. Ba'zan o'zimdanda nafratlanib ketaman Yahshi kiyinish, yahshi yashash uchun qancha odamni bahtsiz qildim. Otam, onam, bolam, akam, akamning hotini, ikki bolasi, o'zim...

O'zimdanda o'ch olish uchun giyohvandlikka berildim. Lekin yana bo'lmadi. Borgan sayin bu botqoqa botib borardim. Jomonga qasd qildim. O'lmay qoldim. Bolam bir yoshga to'ldi. Ismini Qadar qo'ydim. Mening to'kis yashashimni qurtboni edi bolam. Haqiqiy hayotga qaytolmasdim. Ularga bir vositayu, moldan boshqa narsa edim. Kun o'tgan sayin nashaga muhtalo bo'lib borardim. Bolamni Qadarimni yetimhonaga topshirish uchun lash lushlarini yig'ishtira boshladim. Bolam bu hiyonatimni bilib ko'zlarimga mayus boqardi. So'nggi bor bag'rimda ko'zlarimga javdirab boqqan bolamni bola boquvchi hotinga topshirdim. Bola-Qadarim achchiq-achchiq yig'ladi. Boquvchi uni oldi. U hech qanday achinish sezmasdi. Qadarim go'yo: "Onajon o'zingizga o'zingiz qildingiz, hech bo'lmasa menga achining", - deytogandek yig'lardi. Faryodu fig'on qildim. Yonimga bir bey keldi: "Bolalarni bezovta qilyapsiz, avval o'ylash kerak edi. Alloh sizga balo bersin:", -dedi. U kishi ham menga qo'shilib yig'ladi.

Bolani boshqa biror marta ham ko'rmaslik sharti bilan hujjat to'ldirdik, imzoladik. Va jigarbandimni o'sha yerda qoldirdim.

Uyga keldim. O'sha kuni ko'chalarga chiqib dod solmoq istadim. Menga hech narsa tasalli berolmasdi. Bir qurol topib meni shu ko'yga solganlarni o'ldirmoq istadim, lekin bunga kim aybdorligini bilmadim. O'rtada aybdor ko'rinmadi. O'rtada faqat va faqat men o'zim bor edim. Meni mahfiy bu amallarga boshlaganlar yo'q edi. Ertasiga oqshom uyg'ondim. Oqsaroyga qarab yurdim. Oqsaroyda yominga bir kishi keldi. : "Qanchaga borasan?" dedi.

- Yo'qol jahannamga! - dedim.

- Men naq jahannamdaman, ammo sen mendan oldin ulgurgansan, - dediyu ketdi. Bir soatdan keyin bir yosh kelishgan yigit keldi:

- Singlim, siz bilan biroz suhbatlashmoqchi edim. Mumkinmi?

- Gapiring, nima deysiz?

- Sizni qutqarmoqchiman, singlim, iztirobli ekanligingiz shunday bilinib turibdi. Keling, kech bo'lmasdan bu yo'ldan Allohga qayting. Siz ayolsiz! Jamiyatning onasi, nomusisiz! Siz sotiladigan narsa bo'lmasligingiz lozim. Sizning iliq bir oshiyonga ehtiyojningiz bor. Umringizni yomon odamlar uchun sovurmang, umr sizga bu uchun berilgan emas, -dedi.

Bu chiroyli, yosh yigitga hayrat bilan qaradim. Birinchi marta erkak kishi mendan boshqa narsa so'rayotgan edi. Butunlay boshqa narsa istardi. Allohga, Yaratganga qaytishimni istayotgandi. Birinchi marta Alloh ismini mening foydam uchun menga eslatmoqda edi. Ha, qancha yillardan beri birinchi marta. Yigit 15daqiqacha va'z aytdi. Tingladim. Zotan, bunga ehtiyojim bor edi. So'ng ketdi. Aylandim. Chalao'g'liga keldim. Bir joyda "Oynada botgan quyosh" nomli kitobga ko'zim tushdi. Bu kitob diqqatimni tortdi. Sotuvchidan so'radim. Yahshi muomalada bo'ldi. Menga yana "Hidoyat", "Bir ona faryodi" nomli kitoblar bilan, "Sur", "Zafar", "Islom" nomli jurnallar berdi. "Islom" nomli jurnal ham bo'lar ekanda, deb qo'ydim. Iflos ko'chalarning birida joylashgan uyimga keldim.

Avval "Bir ona faryodi"ni o'qidim. Nasha humor qildi. Kitobdan g'oyat tas'irlanganimga qaramasdan o'qishni davom ettira olmadim. O'sha kechasidagi

ulushimni olib, ertasiga uyg'ondim. Va qolgan kitoblarni o'qidim. Kitob va jurnallarini qayta-qayta o'qidim. Yana "Ish"lay boshladim. Lekin endi nafratga to'lib harakat qilardim. Endi o'z holidan habardor mushtari edim. U so'radi: men hayotimdan habardor qildim. U ham menday uydagilaridan ayrilgan ekan, dardimni tinglab yig'ladi. Qo'yarda - qo'ymay pul berdi:

- Bu ishingni qo'y, senda oz bo'lsa ham iymon bor. Biz esa botqoqqa botganlardan, sen o'zingni qutqar, -dedi. Mehmonhonadan chiqdim. Taksida ketayotib, bir taksining orqasidagi "bugun Alloh uchun nima qilding? "Degan yozuvni o'qidim. O'ylay boshladim. Men faqat bugun emas, butun umrim davomida Alloh uchun nima qildim? Hech narsa!

Bey o'g'li ko'chasigagi jome'ga keldim. Bir jome'ga qaradim, bir ko'chaga qaradim. Ko'chada nima bo'layotganini ko'rib, jome' oldida turdim. Nurli-nurli bolalar chiqib kelishardi. Jome' oldida bir ayol kutib turardi. "Nimani kutyapsiz? " deb so'radim. "Erimni", dedi. Kiyinishiga havas qilib qaradim. Bir paytlar nafratlangan kiyim, nedi meni qutqaradigandek tuyulardi. Shunday kiyinsam yomonlikdan qutulishimni his qildim. O'sha kiyinish, o'sha libos - jannat guli misol menga yuborilgandek edi. "Men ham shunday kiyim kiyishni hohlardim, qaydan topsam bo'ladi? "deya ayoldan so'radim.

- Chapda Ismoil Qal'a bor, o'sha yerga borsangiz, tikib berishadi, -dedi.

Izlab topdim. Uzun libos, pardo'zi tiktirdim. Mening qanday ayol ekanimni bilishmasdi. Biroz nasihat qilishdi. U yerdan chiqib uyga keldim, kiyindim, o'zimni bhatli his qilardim. Kiyim toza, men esa iflos edim. Ularni jovonimni eng chiroyli joyiga qo'ydim. Pinhoni bir kuch ularni tark qilishimga yo'l qo'ymasdi. Doimo kiyilmayotgan ham edi. Yana chekardim, yig'lardim, lekin "ish"ga chiqmasdim. Beqaror kezardim. Otam, onam, Qadarim, akam, hayotim... .

Bakirko'yg'a davolanishga bordim. Hammasini tushutirdim. Meni davolashdi, u yerdan tuzalib chiqdim. IRSHOD nomli kutubxonaga bordim, iliq munosabatda bo'lishdi, olti-yettita kitob berishdi, pul ham olishmadi. Dunyoda ta'masiz insonlar ham borligini o'yladim. Hayrlashayotganda ko'p-ko'p duolar qilishadi, tashakkur aytishdi. Hayratlandim. Ham bepul kitob berib, ham tashakkur aytishyapti. Holbuki men tashakkur aytishib kerak edi. Uyga qaytayotganimda boshqa kitob do'koni oldida "Maktub"jurnalini ko'rdim. Oldim. Uyga kelib o'qidim, "Vijdon azobi" rukni diqqatimni tortdi. Boshqa sahifalrini ham o'qidim. Go'yo har bir sahifasida men bor edim. Har bir sahifasi men haqimda so'zlardi. O'sha kunlarimni ifodalab berolmayman. Tahririyatga sim qoqib, jurnalni boshqa sonlarini ham so'radim. Yahshi muomalada bo'lib "Manzilingizni ayting, jo'natamiz", -deyishdi. Uyladim, yashaydigan joyimni aytmadim. "O'zim borib olaman", -dedim. Bordim. Ularga ko'rinishdan uyaldim. 8-9 yoshli boladan so'ratdim. O'zim esa eshikda kutib turdim. Bir jildini berishdi. Ikki kunda o'qib tugatdim. Mening dardlarimni blishgandek yozishgan Najot, ozodlik - Allohga qatgan ayollar ezilmoqda, deyilgan. Ular haq edilar, jurnal menga hmadard bo'lmoqda edi. O'namni ko'z oldimga keltirdim. Ko'chasiga bordim. OH! O'sha tuyg'ulari ifodalay olsam edi. Devorga suyanib yig'ladi. Besh yildan keyin uyimga birinchi bor kelishim. Ismi esimdan chiqqan qo'shni ayol ko'rdim. Onamni so'radim. Ayol faqat meni ovozimdan tanidi. Bo'ynimdan quchib:

- Onang sening dastingdan yotib qoldilar, ikki oy oldin bafot etdilar, -degach, boshqa narsani eshitmadim. Hushim boshimdan uchdi. Darhol in\lamnikiga bordim. Uning qo'llari tekkan eshiklarni, oyog'i tekkan zinalarni quchib, o'pmoq istardim. Borsam uydagilardan, oilamizdan asar ham qolmabdi. Onam o'lgach, otam qisjloqdan ketibdi. Akamning hotini esa bolalarini tashlab qassob bilan qochib qolibdi. Bolalarni onasining onasi olib ketibdi. Yig'lab-yig'lab qaytdim. Onamning, otamning, Qadarimning, akamning azoblari mnei qovurardi. Oh!Nimalar qilib qo'ydim. Nihoyat hotini Malakning shol bo'lib

qolishiga sababchi bo'lgan amakini o'qidim. U bir kishining vijdon azobida kuyardi. "Itdek o'lib ketsam", -derdi. Men-chi? Men?!Men qaysi vijdon azobini yozayin. Odamlar bitta vijdon azobidan o'lmoq istaydi, men esa...

Vijdon azoblari bilan yashardim. Yashardimmi? Ana shunday Amina honim... Sizni opa desammikin, bilmayapman. Jurnalningizni yahshi ko'raman. Sizlarni ham. Hammangiz o'zimni opamdeksizlar. Opa, men endi ne qilay? Ayta olasizmi? Hozir 25 yoshdaman. Kech - kunduzim iztirobda Qayg'uga to'la. Tanglik va tanazzulimni esa aytolayman. Buni yozishingizni, chiroyli kiyinishni, ichi chirkin, tashi chiroyli bo'lgan hayot ne ekanini bilishlari uchun, taqlidchi, o'zboshimcha qizlarga saboq bo'lsin. Bu hayotdan ayirilmoq istayman. Qilmnishlarimni eslasam, o'lishdan ham qo'rqaman. Qadarim, ota-onam, akam, eng uhim- ALlohga nisbatan qilgan hatolarimni qanday hal bo'lishini, javobini qay holda berishimni o'ylab qo'rqaman. Bu azobdab qanday qutulaman? Sizdan yordan so'rayman. Yozing, opalarim!Birodarlarim, qardoshlarim. Yuzimga tupurmoq istasangiz ham mayli, tupuring.

Opajonim sizni qamoqqa tushganingizni eshitib hayron qoldim. Siz biz kabilarni qutqarmoq istabsiz-u, jazo uyiga tushibsiz. bu qanday dunyo? Biz kabilarni falokatga sudraganlar ozodlikda, siz esa...

Bu qanday insonlik? Bu haqiqatlar atrofimda ekan, men nega ko'rmadim? Har neni endi ko'rmoqdaman. Lekin hatolarimni tuzatish, qiyinchiliklarimni o'nglashni iloji yo'q. Shunga qaramasdan sizdan ko'mak istayman.

Bu kecha birinchi bor hufton namozini o'qidim. "Ibodatlarimni qabul qilasanmi, Yo, Rab!... "deya yig'ladim... Allohdan uyalman... O'zimdan uyalaman... . Onamning mozotini ham bilmayman... Barcha mozorlardan uyalaman... .

Mana men shundayman. Ana qiynog'im, vijdon azobim... . Meni nima poklaydi? Meni nima inson qiladi? Meni ALloh, otam, onam, akam, bolalar uyiga bergan, otasini ham bilmaydigan bolam qanday qilib kechiradi? Sizdan boshqa kimim bor? Istang qo'limdan titing, istang uolqtiring!YYonmoqdaman. Ichim kuymoqda Qlabim yonmoqda. Butunlay yonmoqdaman. Meni qutqaring, qutqaring bu botqoqdan. Meni mendan qutqaring. Buni qandayq qilasiz - bilmayman, ammo qutqaring. Qayg'udan o'lyapman.

Sizga keldim opa. Sizni ko'rgani jazo uyiga keldim, lekin meni qaytarib yubordilar. Faqat maktub orqali dardimni to'ka olaman. 32 sahifa yozdim, qisqartirib17sahifaga tushirdim. Bundan kamroq sahifaga dardim sig'madi. Osmali masjid degan joyda turaman. Uyning devorlariga dardimni aytib yig'laymna. Hozir tungi soat to'rt. Tashqarida ayoz sasi. Bu dunyodan nafratlanaman, jirkanaman.

"Maktub"jurnalini o'quvchilardan, barcha musulmonlardan yo o'lishim, yoki Allohga qaytishim uchun duo qilishlarini so'rayman. Aslida so'rashga ham loyiq emasman. Ne yuz ila so'rayman?

"Sendan odam chiqmaydi, jazoyingni tort ", -demangiz. Demang opajon. Shunday so'z aytishingiz meni o'ldiradi. So'zimni yig'lab tugatra ekanman, sizlarga hamishalik hurmatimni izhor qilib qo'yaman.

Hatto hayvonchalik bo'lmagan jafokash Oisha Yashim...

Javob:

Maktubingizni ko'z yoshlar ila o'qidim. Qanday qilib"Jazoyingni tort!"Deyman. Jonim, jigarim, bu so'z qurbonlarga emas, qurbon qilganlarga aytiladi. Ko'ngil maktubingizni shundayligicha yoritishni istaydi, lekin jurnalimkoniyatlarini hisobga olib 7sahifaga tushirdik. Singlim, sizni qanday qilib qabul qilmaymiz? Qanday qilib kamsitamiz? Asosiy qotillar turganida qanday qilib sizni qotil deymiz? Siz bizning qotillarga topshirib qo'yilgan singlimizsiz. Zulm g'urur tuyadigan nishonsiz. Nega manzilingizni yozmadingiz?

Tezda manzilingizni bilishni, siz bilan ko'rishishni istayman. Men temirlarni parchalab tashqariga chiqolmayman. ammo tashqaridagi birodarlarim sizga quchoq ochib moddiy, ma'naviy jihatdan qo'llab quvvatlaydi. Tezda manzilingizni bildiring. Kelgusi jurnal sonida sizga javob yo'llayman. Uzunroq bo'lgani uchun hozir yozmayapman. Ungacha bir necha nasihatimni eshiting.

"Alloh kechirmas, qabul qilmas", -degan behuda hayollarga berilmang. Hatolarda davom etmang. Alloh o'ziga riyosiz qaytgan kishini qabul qiladi, Inshaalloh. Allohning Lutfi Karami keng. U aqlimiz yetmaydigan, tushunchamiz qamray olmaydigan darajada Ulug'dir va U hamma narsaga Qodirdir.

Sizga hurmat ila Amina.

www.ziyouz.com

2008